

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΘ' | ΤΕΥΧ. Α' | ΑΘΗΝΑΙ, Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14, Τ. 140-ΤΗΛ. 718-308 | 1 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982 | ΑΡΙΘ. 5

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

(1889 — 1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1982)

«Πρὸς Σὲ ἦρα τοὺς ὀφθαλμοὺς μου / τὸν κατοικοῦντα ἐν τῷ σὸρανῶ».

(Ψαλμ. 122. Ὁδὴ τῶν ἀναβαθμῶν).

1. Πλήρης ἡμερῶν ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ διακεκριμένος Θεολόγος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Παναγιώτης Ἰωάννου Μπρατσιώτης. Ἐπὶ 67 συναπτὰ ἔτη εἰργάσθη κηρύττων, διδάσκων, συγγραφῶν ὁ θεοσεβῆς, ὁ θεοφιλὴς, ὁ τῆς Ὁρθοδοξίας λάτρης, ἵνα μεταδῶσθαι τῆς σοφίας αὐτοῦ τὰ νάματα ὁ ἀοίδιμος ἀκαδημαϊκὸς Διδάσκαλος. Τὰ τέσσαρα τελευταῖα ἔτη παρέμενεν οἴκαδε, λόγῳ γήρατος. Ἀλλὰ παρὰ τὸ γῆρας, ἡ γλυκεῖα μορφή του, μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν τὴν προσωπικότητά του πραότητα, μετέδιδεν εἰς τὸν ἐπισκέπτην τὴν ἡρεμίαν καὶ τὴν χάριν, τὴν ὁποίαν ἐκχέουν οἱ ἀπὸ Θεοῦ χαρισματοῦχοι θεοσεβεῖς καὶ θεοφιλεῖς. Καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἠσθάνετο τὴν χαρισματοῦχον εὐωδίαν τῶν ἀρετῶν τοῦ θεοσεβοῦς ἀνδρὸς ὁσάκις ἐπεσκέπτετο κατ' ἀραιὰ διαστήματα τὸν σεβάσμιον Διδάσκαλον. Καὶ ἀπῆρχετο ἱκανοποιημένος, ὅτι ἠσπάσθη τὴν χειρὰ του καὶ ἐδέχθη τὴν εὐχὴν του! Διότι ὁ πιστὸς θεράπων καὶ ἐρμηνευτὴς τῶν Ἀγίων Γραφῶν, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη

τῆς ζωῆς του, ἐν μονώσει διάγων, εἶχεν ἐν κυριολεξίᾳ ἐξαῦλωθῆ. Διὸ καὶ ὁ ἐπισκέπτης ἠσθάνετο ἀντικρύζων τὸν σεβάσμιον ἄνδρα, τὸν ἡρεμον, τὸν πρᾶον μὲ τὴν γλυκεῖαν μορφήν, πεπληρωμένον τῆς Ἀνωθεν Χάριτος καὶ μεταδίδοντα ταύτην εἰς τοὺς περὶ αὐτόν.

2. Τὴν πρωίαν τῆς 1 Φ/ρίου μοὶ ἐτηλεφωνήθη ὑπὸ τῆς Γραμματείας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς ὅτι ὁ πολὺς Διδάσκαλος ἐκοιμήθη καὶ ὅτι τὸ ἱερὸν αὐτοῦ σκήνωμα εἶχε προσωρινῶς ἐναποθεθῆ εἰς τὸ μέσον τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Νοσοκομείου «Ἴπποκράτειον». Ἐσπευσα διὰ νὰ προσκυνήσω καὶ ἀσπασθῶ τὴν σεβασμίαν κεφαλὴν του. Ἐκεῖ εὔρον τὴν μεγαλόψυχον καὶ ἀρίστην σύντροφον τοῦ κοιμηθέντος, Εὐφροσύνην, τὸ γένος Τρεμπέλα, ἀδελφὴν τοῦ πρό τινων ἐτῶν προαπελθόντος μεγάλου Διδασκάλου, τοῦ ἀοιδίμου καὶ ἀλησιμονήτου Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν Παναγιώτου Τρεμπέλα. Ἐκεῖ τὰ τρία τέκνα μετὰ τῶν συζύγων των καὶ τῶν τέκνων των καὶ ἡ μοναχοκόρη του ἐξαίρετος φιλόλογος καθηγήτρια

τοῦ Ἀρσακείου μετὰ τοῦ συζύγου της· ἐκεῖ καὶ οἱ λοιποὶ οἰκεῖοι τοῦ κοιμηθέντος. Τῇ ἐπιθυμίᾳ τούτων ἡ κηδεῖα θὰ ἐγένετο ἐν στενωτάτῳ οἰκογενειακῷ κύκλῳ. Τὸ σῶμα τῶν Καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ ὁ ὑποφαινόμενος, οἵτινες περιεκυκλούμεν τὸ ἱερὸν σκῆνωμα, δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ σεβασθῶμεν τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν οἰκειῶν τοῦ μεταστάντος. Οὐδεὶς λοιπὸν παρέστη εἰς τὴν κηδεῖαν.

3. Ἐκυψα κατόπιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης τῶν οἰκειῶν τοῦ κοιμηθέντος καὶ ἐφίλησα τὴν σεβασμίαν κεφαλὴν του. Ἐθώπευσα αὐτὴν, προσευχηθεὶς ἐνδομύχως, ὅπως ὁ «τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισθεῖς, ὁ τὸν δρόμον τελέσας καὶ τὴν πίστιν τῆς ὀρθοδοξίας τηρήσας» (Β΄ Τιμ. 4,7), εὐχεται μεσιτεύων ὑπὲρ τῶν προσφιλῶν του οἰκειῶν καὶ μαθητῶν του εἰς τὸν παντοδύναμον Κύριον, ἵνα ἔχωσιν πρότυπον ζωῆς καὶ δράσεως τὸν ἴδιον, μάλιστα κατὰ τὰς δυσχερεῖς ἡμέρας, ἐν αἷς περιδινούμεθα ἅπαντες. Νεκρὸς λοιπὸν κεῖται ὁ διαπρεπὴς ἐπιστήμων καὶ ὁ τῶν διδασκῶν τοῦ Εὐαγγελίου μύστης καὶ θεραπευτής. Νεκρὸς καὶ ἄφωνος ὁ ἀμετακίνητος ἀγωνιστὴς καὶ ὑπερασπιστὴς τῶν ἀληθειῶν τῆς Ὀρθοδοξίας. Εἰ δὲ καὶ νεκρὸς, μειδιάμα γλυκὺ πλανᾶται ἐπὶ τῶν χειλέων ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων ἤχει ἄλλοτε ὁ φθόγγος τῆς λέξεως «Ὀρθοδοξία», ἡ ἔσαει συζευχθεῖσα μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῶν ἱερῶν του παραδόσεων καὶ τῶν εὐγενῶν του ἰδεωδῶν.

*

4. Εἶχον τὸ προνόμιον ὄχι μόνον νὰ χρηματίσω ἐκ τῶν πρώτων μαθητῶν τοῦ πεφλημένου πανεπιστημιακοῦ Διδασκάλου, ἀλλὰ νὰ τύχω καὶ τῆς ἰδιαιτέρας εὐμενείας καὶ ἐκτιμήσεως παρὰ τοῦ δικαίου ἀνδρός. Φοιτητὴς ὢν, ἐγνώρισα τοῦτον ἤδη τὸ 1923 καὶ πρὶν ἢ ἐκλεγῆ Ὑφηγητὴς ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Ὅτε δὲ ἐξελέγη Ὑφηγητὴς, παρηκολούθησα τὸ ἐπὶ Ὑφηγεσία ἐνώπιον τοῦ σώματος τῆς Σχολῆς καὶ τῶν ὀλίγων τότε φοιτητῶν τῆς Θεολογίας πρῶτον μάθημά του. Θέμα τὸ ἀποκαλυπτικὸν κεφ. 15 τῆς Α΄ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀποστόλου Παύλου περὶ ἀνα-

στάσεως τῶν νεκρῶν. Ἐνθυμοῦμαι καὶ σήμερον ἀκόμη ὅτι ἐδάκρυσεν, ὅταν ἀνέπτυσσε τὸ χωρίον Α΄ Κορ. 15,20 ἐ.: «Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν... ἀπαρχὴ Χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ...». Πάντες οἱ παρακολουθῶντες τὴν ἐρμηνείαν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἀποκαλυπτικῶν χωρίων τοῦ ἀποστόλου Παύλου, συνεκινήθημεν μέχρι δακρῶν. Διότι ὁ ὀμιλητὴς δόκιμος Ὑφηγητὴς ὠμίλει μετὰ τοσαύτης θερμότητος καὶ μετὰ τηλικαύτης πίστεως, ὥστε μετέδιδε τὰ προσωπικά του αἰσθήματα καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀκροατάς. Ἦτο ἀκριβής, ἀλλὰ καὶ θερμὸς τὴν διατύπωσιν. Βραδέως μὲν ἐξεφράζετο, ἀνευ εὐφραδείας, ἀλλὰ μὲ ἐζυγισμένας τὰς λέξεις καὶ μὲ ὕφος ἱλαρὸν καὶ γλυκὺ. Ἐκ τούτου καὶ ἡ συγκινητικὴ ἀνταπόκρισις τοῦ παρακολουθῶντος ἀκροατηρίου.

5. Εἶναι πρόπον, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον μὲν δι' ἡμᾶς καὶ μάλιστα τοὺς νεαροὺς σπουδαστάς τῆς σήμερον, νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξελικτικὴν πορείαν τοῦ διαπρεποῦς καὶ διεθνοῦς κύρους ἐπιστήμονος, τοῦ εἰς πλεῖστα ὅσα πεδία τοῦ ἐπιστητοῦ διαπρέψαντος Καθηγητοῦ καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Παν. Μπρατσιώτου ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του καὶ ἐφεξῆς. Υἱὸς τοῦ εὐσεβοῦς ἱερέως Ἰωάννου Μπρατσιώτου καὶ τῆς Ἀφροδίτης, τὸ γένος Κωνσταντίνου Ἀναστασίου, ἐξ Ἀργυροκάστρου τῆς Β. Ἠπειροῦ, ἐγεννήθη ἐν Θήβαις τὸ ἔτος 1889. Δωδεκαετὴς ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐνθα ὁ ἱερεὺς πατήρ του ἐτέλει ἀπὸ τοῦ ἔτους 1901 ἐφημεριακὰ καθήκοντα ἐν τῷ ἱ. Ναῶ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου Ὀμονοίας, τοποθετηθεὶς ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου τότε Ἀθηνῶν, αἰδίου Προκοπίου Β΄ τοῦ Οἰκονομίδου (1896-1901), τοῦ πρότερον τακτικοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν χρηματίσαντος εἰς τὴν ἑδραν τῆς Ἱστορίας τῶν δογμάτων, τοῦ καὶ τὴν Πατρολογία διδάξαντος, κενῆς οὔσης τῆς ἑδρας. Ὁ 12ετής υἱὸς τοῦ εὐσεβοῦς ἱερέως Μπρατσιώτου Παναγιώτης μετενεγράφη ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Θε-

Ο Αξιωματικός Η ανγκυρώτης Μ κριτσιώτης Αποστολίδης. Ομότιμος Καθηγητής
της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών.

βῶν εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολὴν τὸ 1902, ἀκμάζουσιν τότε. Ὁ ἴδιος περιγράφει ἐν εὐγνώμονι συγκινήσει τὰ ἔτη τῆς φοιτήσεώς του ἐν τῇ περιφώνῳ Ριζαρείῳ Σχολῇ ἐν τῷ Πανηγυρικῷ Τόμῳ, τῷ δημοσιευθέντι τὸ 1969 ἐν σελ. 109 ἑ. Ἀποφοιτήσας ἐκ τῆς Ριζαρείου ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς τὸ 1907, ἐνεγράφη εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν. Ὡς φοιτητῆς διεκρίθη διὰ τὸ ἦθος, τὴν φιλομάθειαν καὶ τὸ φιλακόλουθον, συμπάλλων μετὰ τοῦ διακεκριμένου μουσικολόγου καὶ διδασκάλου, ἀποφοίτου τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, Ἰωάννου Σακελλαρίδου, παρὰ τοῦ ὁποίου ἐμυήθη εἰς τὴν ὡραίαν βυζαντινὴν Μουσικὴν, μαθὼν μάλιστα καὶ ἀρμόδιον.

6. Ἀριστεύσας εἰς τὰς ἐπὶ πτυχίῳ ἐξετάσεις μετὰ τετραετεῖς σπουδὰς, ζήλω κινούμενος δι' εὐρυτέρας σπουδὰς, ἀνεχώρησε τὸν Αὐγούστον τοῦ 1912 διὰ τὴν Γερμανίαν. Ἡ ἀγαθὴ καὶ φιλόστοργος μήτηρ αὐτοῦ συνώδευσε τὸν υἱὸν τῆς. Ἐκ τῶν ἐξ περιφημωτέρων τῆς Γερμανίας Πανεπιστημίων — Βερολίνου, Λειψίας, Ἰένης, Μονάχου, Χάϊδελβέργης καὶ Βόννης — ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ νεαροῦ τότε Θεολόγου νὰ σπουδάσῃ Φιλοσοφίαν καὶ Θεολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας. Διακεκριμένοι ἐπιστήμονες καὶ διεθνοῦς φήμης Καθηγηταὶ ἐδίδασκον εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας. Rudolf Kittel, H. Guthe, G. Heinrich, H. Windisch ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ. W. Wundt, Ed. Spranger, Volkert, Nathan Soderblom ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ. Ὁ φιλομαθέστατος Παν. Μπρατσιώτης παρηκολούθει ἐπιμελῶς τὰ μαθήματα τῶν διασῆμων Καθηγητῶν, μάλιστα μετὰ μεγαλειτέρου ἐνδιαφέροντος, ὡς ἦτο φυσικόν, τὰ θεολογικὰ καὶ παιδαγωγικὰ. Κατὰ τὸ θερινὸν ἐξάμηνον τοῦ 1914, κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν τῶν σπουδαστῶν, ἐλθὼν ἐφοίτησεν εἰς τὸ Π/μιον τῆς Ἰένης. Διήκουσε δὲ τὰ μαθήματα τῶν διακεκριμένων Καθηγητῶν, ἦτοι τῶν θεολόγων H. Lietzmann, Weinelt, τοῦ γνωστοῦ φιλοσόφου Eucken καὶ τοῦ πεφημισμένου παιδαγωγοῦ N. Rein.

7. Ἀμα τῇ ἐπιστροφῇ τοῦ ἐκ Γερμανίας διωρίσθη καθηγητῆς τῶν Θρησκευτικῶν

ἐν τῷ Διδασκαλείῳ θηλέων τοῦ Πειραιῶς. Τὸ 1915-1916 κληθεὶς ὑπὸ τὰ ὄπλα, ὑπῆρξεν ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης εἰς τὸ δεῦτερον πεζικὸν σύνταγμα ἐν Χαλκίδι. Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ὑπεισέλθωμεν εἰς λεπτομερείας τῶν περιπετειῶν του, λόγῳ πολιτικῶν τοποθετήσεων τοῦ ἱερέως πατρός του, δεδηλωμένου βασιλόφρονος, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἀπώλεσε τὴν ἐν τῷ Διδασκαλείῳ θηλέων τοῦ Πειραιῶς θέσιν του εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπόλυσίν του ἐκ τοῦ στρατεύματος. Ὁ Πρόεδρος τότε τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου Γερ. Καψάλης, ἀναγνωρίσας τὴν γενομένην ἀδικίαν πρὸς τὸν εὐρυμαθέστατον Θεολόγον, διώρισε τοῦτον ὡς καθηγητὴν τῶν θρησκευτικῶν εἰς τὸ γυμνάσιον Σπάρτης. Μετὰ μικρὸν ὅμως μετετέθη εἰς τὸ ἐν Κορωπίῳ γυμνάσιον. Ἄλλ' ὁ νέος ἐπιστήμων Θεολόγος, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ εὐρίσκηται συνεχῶς ἐν Ἀθήναις, ἐνθα αἱ Βιβλιοθήκαι καὶ μάλιστα ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς μετὰ τὰ Θεολογικὰ Λεξικά, ἡ πολύτομος σειρά τῶν Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων καὶ πολλὰ ἄλλα συγγράμματα ξένων καὶ ἡμετέρων συγγραφέων. Διότι ὁ Παν. Μπρατσιώτης διακαῆ πόθον εἶχε νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν συγγραφὴν ἐπιστημονικῶν θεολογικῶν ἔργων. Καὶ ἰδοῦ, ὅτι ἐν ἔτει 1918 ἀνακηρύσσεται Διδάκτωρ ὑπὸ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, τυχὼν τοῦ βαθμοῦ «ἀρίστα» εἰς ἐπιβράβευσιν τῆς ἀρίστης πρωτοτύπου διατριβῆς του: «Συμβολαὶ εἰς τὴν Βιβλικὴν Ἱστορίαν. Ὁ Ἰουδαϊσμός ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μέρος Α'. Αἱ πολιτικαὶ σχέσεις τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ Ἰουδαϊσμοῦ ἐπὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀθῆναι 1918».

8. Ἐκτοτε μία συνεχῆς καὶ ἀδιάλειπτος ροὴ συγγραφῶν, μελετῶν, ἄρθρων, βιβλιοκρισιῶν καὶ πλείστων ὄσων («λημμάτων») ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ Ἐλευθεροδάκῃ, τῇ Θρησκ. καὶ Ἡθ. Ἐγκυκλ., τῇ Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. κατακλύζουν τὸν ἐπιστημονικὸν θεολογικὸν χῶρον ἐπὶ ὅλων σχεδὸν τῶν πεδίων τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν συγγενῶν πρὸς αὐτὴν κλάδων ἐτέρων ἐπιστημῶν. Εἰς 181 ἀνέρχονται τὰ αὐτοτελεῖ δημοσιεύματά του, τὰ βιβλία καὶ αἱ μελέται·

εις 77 περίπου αναβιβάζονται τὰ ἐκλαϊκευτικά του ἔργα καὶ αἱ παρουσιάσεις βιβλίων ἄλλων συγγραφέων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν, τὰ δημοσιεύματά του ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ καὶ τῷ θύραθεν τύπῳ καὶ αἱ δημοσιευθεῖσαι ἐν ταῖς ἡμετέροις ἐπιστολαὶ του· εἰς 16 ἀνέρχονται αἱ νεκρολογίαι καὶ τὰ μνημόσυνα, ἅτινα συνέταξεν ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ πρὸς τιμὴν προαπελθόντων ἀξιολόγων ἐπιστημόνων· δυσεξαρίθμητα εἶναι τὰ «κλήματα» ἐν τοῖς Λεξικοῖς καὶ ταῖς Ἑγκυκλοπαιδείαις. Τέλος αἱ ἐκτενεῖς βιβλιοκρισίαι ἔργων ξένων καὶ ἡμετέρων συγγραφέων, ἀνέρχονται εἰς 540! Τὰ Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά, «Θεολογία», «Ἐκκλησία», «Ἐφημέριος», «Ἀνάπλασις», «Ἱερὸς Σύνδεσμος», «Γρηγόριος Παλαμάς», «Ποιμὴν», «Νέα Σιών», «Φάρος» καὶ πλεῖστα ἐπαρχιακὰ φύλλα, εἶχον τὸ προνόμιον νὰ φιλοξενήσουν πάμπολλα ἄρθρα τοῦ πολυγραφωτάτου Διδασκάλου. Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἦτο φυσικὸν νὰ εὕρη τὴν δικαίαν τιμὴν καὶ ἀναγνώρισιν ὁ δεινὸς ἐπιστήμων καὶ σοφὸς συγγραφεὺς ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου καὶ ξένου δημοσιογραφικοῦ τύπου. Ἀλλὰ περὶ ὅλων αὐτῶν διαλαμβάνει ὁ συναδέλφος Ἀθ. Χαστούπης ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, τόμ. ΙΗ'. Ἐν Ἀθήναις 1972 σσ. ζ-πγ', ἀφιερωθείση τιμῆς ἕνεκα εἰς τὸν ἀλησμόνητον Διδάσκαλον.

*

9. Ἐπανερχόμεθα καὶ πάλιν εἰς τὴν σειράν τῆς ἐπιστημονικῆς πορείας καὶ ἀκαδημαϊκῆς ἀνόδου τοῦ ἀξιοθαυμάστου συγγραφέως καὶ σοφοῦ ἐπιστήμονος. Ἐν ἔτει 1924 ἐκλέγεται Ὑφηγητὴς ὑπὸ τῆς Θεολ. Σχολῆς Ἀθηνῶν τῆς ἐρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τὸν Ν/βριον τοῦ 1925 ἐκλέγεται Καθηγητὴς εἰς τὴν ἔκτακτον ἔδραν τῆς Βιβλικῆς Ἱστορίας. Τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1928 ἐκλέγεται παμψηφεί τακτικὸς Καθηγητὴς εἰς τὴν νεοῖδρυθεῖσαν ἔδραν τῆς «Εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Π.Δ. καὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς Π.Δ. κατὰ τοὺς Ἑβδομήκοντα». Ἐν ἔτει 1955 ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τακτικὸν μέλος ἐν τῇ Τάξει τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Τὸ 1960 διετέλεσε

Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ πλῆθος τῶν ἐπιστημονικῶν συγγραφῶν του διεπέρασε λίαν ἐνωρὶς τὰ στενὰ ὄρια τῆς Ἑλλάδος. Προσκήσεις ἐκ μέρους Ἀνωτάτων ἐπιστημονικῶν Ἰδρυμάτων καὶ τιμητικαὶ διακρίσεις ἐν ἀφθονίᾳ ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων ἐπιδιδόμεναι καὶ ἀπονεμόμεναι εἰς τὸν ἐξάριτον ἐπιστήμονα Θεολόγον καὶ συγγραφέα, ἐπισημαίνουν τὴν εὐρυτάτην ἀπήχησιν, τὴν ὁποίαν εἶχον διεθνῶς τὰ σοφὰ συγγράμματα τοῦ ἀκαταπονήτου καὶ ἰκανωτάτου χειριστοῦ τῆς γραφίδος πανεπιστημιακοῦ Διδασκάλου. Ἦδη τὸ 1929 καλεῖται ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Καθηγητοῦ τῆς Κ.Δ. ἐν Χάϊδελβέργῃ Martin Dibelius, ὅπως μεταβῆ εἰς Novisad τῆς Γιουγκοσλαβίας διὰ νὰ συμμετάσχη τοῦ ἐκεῖ συγκληθέντος Ἀνατολικο-Δυτικοῦ Συνεδρίου τῶν Θεολόγων. Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1930 μετέχει τοῦ αὐτοῦ ἐν Βέρνη Συνεδρίου. Εἰς ἀμφοτέρα τὰ Συνέδρια ὁ ἀοίδιμος Διδάσκαλος προέβη εἰς ἐνδιαφερούσας Ἀνακοινώσεις, δημοσιευθεῖσας εἰς τὰ Theologische Blätter τῶν ἐτῶν 1929/30. Δις προσκληθεὶς μετέβη καὶ συμμετέσχε τῶν τοπικῶν βαλκανικῶν ἐκκλησιαστικῶν Συνεδρίων εἰς Γιουγκοσλαβίαν, ἐν Νοβισάδ καὶ ἅπαξ εἰς Χερζεγκόβιν.

10. Τὸ 1936 μετέσχε τοῦ Α' πανορθόδοξου Συνεδρίου τῶν Ἀθηνῶν. Ἔλαβεν ἐπίσης μέρος εἰς τὰ παγκόσμια χριστιανικά Συνέδρια τῆς Ὁξφόρδης καὶ τοῦ Ἐδιμβούργου τὸ 1937. Ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Ἰ. Συνόδου ὁμοῦ μετ' ἄλλων 17 ἐπισήμων ἀπεσταλμένων, Σεβ. Μητροπολιτῶν καὶ Καθηγητῶν τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ μετριότης μου μετέσχε τοῦ σπουδαίου συνεδρίου τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς διὰ τοῦ ψηφισθέντος τὸ πρῶτον τότε Καταστατικοῦ του ὠνομάσθη, ἐν Ἀμστερδαμ (1948). Ἐκλεγείς μέλος τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, ἔλαβε μέρος εἰς τὰς προκαταρκτικὰς διασκέψεις ἐν Γενεύῃ (1947), Ζέτεν καὶ Βαουδσότεν τῆς Ὀλλανδίας (1948). Τὸ 1949 μετέσχε τοῦ ἐν Σελιρὺ (Γενεύης) ἱστοριοθεολογικοῦ Συνεδρίου καὶ ἐν ἔτει 1950 τοῦ αὐτόθι συνελθόντος κοινωνιολογικοθεολογικοῦ Συνεδρίου. Τὸ 1955 συμ-

μετέσχε μετὰ πλείστων ἄλλων Μητροπολιτῶν καὶ Καθηγητῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ γράφων, τοῦ Β' παγκοσμίου συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς Ἐβανστον, παρὰ τὸ Σικάγον τῶν Η.Π.Α., ἐκλεγείς καὶ μέλος τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς. Τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐξέπροσώπησεν ἐπίσης εἰς τὰς πανορθόδοξους διασκέψεις Ρόδου (1961 καὶ 1964) καὶ Βελιγραδίου (1969), ὁμοῦ μετὰ πολλῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν καὶ Καθηγητῶν τῶν δύο Θεολ. Σχολῶν.

11. Ὅφειλω νὰ ἐπισημάνω ὅτι ἡ παρουσία εἰς τὰ συνέδρια δὲν ἦτο ἀπλῆ ἀκροαματικὴ συμπαράστασις, ἀλλὰ ἔντονος καὶ ζωηρὰ συμμετοχὴ, δι' ὑποβολῆς πολλὰκις δηλώσεων ἑλληνορθόδοξου τοποθετήσεως ἐπὶ δογματικῶν καὶ ἐκκλησιολογικῶν θεμάτων. Ἦτο ἀξιοθαύμαστος ἡ ἀμετακίνητος ἐμμονὴ εἰς ὅ, τι ἐπίστευεν ὡς ἀληθὲς καὶ βέβαιον ἀπὸ ἑλληνορθόδοξου ἀπόψεως, μάλιστα εἰς προβλήματα δογματικῆς ἐρμηνείας ἢ ἐκκλησιολογικῆς διατυπώσεως. Ἀνυποχώρητος εἰς τοιαύτας συζητήσεις, πάντοτε, καὶ ὅταν δὲν ἐγίνετο ἀποδεκτὴ ἡ γνώμη του, ἐν τούτοις ἐπετύγχανε νὰ διατυπωθῇ αὐτὴ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς, οὐχὶ δὲ σπανίως νὰ ἐπικρατῇ τῆς τῶν ἀντιθέτων.

*

12. Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ ἀληθμονήτου Διδασκάλου ἐπιδειχθεῖσα καθ' ὅλον τὸν βίον του βοήθεια πρὸς τοὺς ἐν τῇ Μέσῃ Ἐκπαιδεύσει ὑπηρετοῦντας Θεολόγους, πλεῖστοι τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν προσφιλεῖς μαθηταὶ του. Δὲν ἠμύνετο μόνον διὰ τῆς γραφίδος ὑπὲρ τῶν δικαίων αἰτημάτων τῶν ἐν τοῖς σχολείοις ὑπηρετούντων Θεολόγων, ἀλλὰ πρὸς διασφάλισιν τῆς διώρου διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις, ἐπεσκέπτετο τοὺς ἐν τέλει, ἐκίνει τὴν διοικοῦσαν Ἐκκλησίαν, δι' ὁμιλιῶν δὲ καὶ διὰ δημοσιευμάτων προεκάλει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ εὐσεβοῦς κοινοῦ, ὥστε ἐν τέλει νὰ ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ διασφάλισις τῆς θέσεως τῶν Θεολόγων ἐκπαιδευτικῶν καὶ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν νὰ διατηρῇ τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν ἐν τῷ προγράμματι. Τὰ Πανελλήνια Θεολογικὰ Συνέ-

δρια (1931, 1951, 1963, 1969) ἐβοήθησε ποικιλοτρόπως καὶ ὑπεδείκνυε τὰ πρακτέα καὶ μάλιστα ἐβοήθει εἰς τὴν ἐξεύρεσιν πόρων πρὸς ἐκτύπωσιν τῶν Πρακτικῶν. Ἡ ἀγάπη ἦν ἔτρεφε πρὸς τοὺς φοιτητάς, παρώθησαν τοῦτον νὰ δεχθῇ τὴν προεδρίαν τῆς τοῦ φοιτητικοῦ συσσιτίου ἐπιτροπῆς, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς Συγκλήτου. Πολλάκις διετέλεσε συγκλητικὸς καὶ κοσμητῶρ (1934/35, 1943/4, 1949/50, 1958/9). Πρύτανις δὲ ἐξελέγη τὸ 1954, πρυτανεύσας κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1955/6. Εἰς ὅλας τὰς πνευματικὰς καὶ ἐκκλησιαστικο-θεολογικὰς ἐκδηλώσεις ἢ πεῖρα καὶ ἡ προσωπικότης του προσέδιδον ἰδιαίτερον τόνον μορφωτικῆς ἐποικοδομῆς. Ἡ Ἀνωτέρα Σχολὴ Ἱεροκηρύκων καὶ Κατηχητῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἡ εἰδικὴ Σχολὴ διαφωτίσεως τοῦ στρατοῦ (1948/50), τὸ Ἀνώτερον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἀκόμη καὶ τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν εἶναι τινα ἐκ τῶν Ἰδρυμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ σοφὸς Διδάσκαλος ἐδίδασκε μετ' ἐπιτυχίας τὰ θεολογικὰ γράμματα ἐπικαίρως καὶ εὐμεθόδως.

*

13. Ἡ προσωπικότης τοῦ μεγάλου ἐπιστήμονος εἴλκυσε ἐνωρὶς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπιστημόνων Θεολόγων τῆς Δύσεως. Πλεῖστα ξένα Περιοδικὰ καὶ τιμητικοὶ τόμοι ἀφιερωμένοι εἰς διασήμους ἡμετέρους καὶ ξένους ἐπιστήμονας, ἐζήτουν τὴν συνεργασίαν του καὶ τὴν δημοσίευσιν εἰδικῶν ἐπικαίρων ἄρθρων. Οὕτως ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ὑπῆρξε συνεργάτης εἰς τὰ διεθνοῦς κύρους ξένα Περιοδικὰ: Theologische Literaturzeitung, Theologische Blätter, Internationale Kirchliche Zeitschrift, Kyrios, Novum Testamentum, Christian East, Irenikon, Bibliographisches Beiblatt der Theologischen Literaturzeitung (1929-1941). Συνεκδότης ἐχρημάτισε ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του τοῦ γνωστοῦ ὄργανου τῆς Κ. Δ. Novum Testamentum. Πέραν ὅλων αὐτῶν ὁ ἀκαταπόνητος καὶ ἀληθμονήτος Διδάσκαλος, ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἰδρυτῶν, συνεκδότης, συνεργάτης καὶ ἀρχισυντάκτης τοῦ ἡμετέρου ἐπιστημονικοῦ Θεολο-

γικού Περιοδικού, διεθνούς κύρους, τῆς «Θεολογίας» μέχρι καὶ τῆς ἡμέρας, ὅτε κληθεῖς μετέστη εἰς Κύριον. Μελέται, ἄρθρα καὶ δυσεξαρίθμητοι βιβλιοκρισίαι ἡμετέρων καὶ ξένων ἔργων, ἀποτελοῦν ἐμφανῆ τεκμήρια τῆς πολυσχιδοῦς γνώσεως, τῆς εὐθυκρίσιας καὶ τοῦ ἀνεγνωρισμένου κύρους τῆς αὐθεντίας αὐτοῦ. («Ἐκκλησία», «Ἐφημέριος» καὶ ὅσα ἀνωτέρω ἐμνημονεύθησαν Ἑλληνικά Περιοδικά, φέρουσι τὴν σφραγίδα τῆς πολυμερείας καὶ τοῦ πολλαπλοῦ, ἐπὶ ἐπικαίρων ζητημάτων-θεολογικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, κοινωνικῶν, ἐκπαιδευτικῶν κλπ.-ἐνδιαφέροντος τοῦ διαφωτιστοῦ συγγραφέως.

14. Περὶ τοῦ πλήθους τῶν συγγραμμάτων, μελετῶν, ἄρθρων κλπ. τοῦ ἀκαμάτου Καθηγητοῦ, εἴπομεν ἀνωτέρω δι' ὀλίγων τὰ δέοντα. Ἄς μοὶ ἐπιτραπῆ ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρω ἰδιαιτέρως, λόγῳ τῆς ἀπηχίσεως αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς θεολογικοὺς καὶ ἐκκλησιαστικοὺς κύκλους τῆς Δύσεως, τὸ ἔργον: *Ein Orthodoxes Bekenntnis, Würzburg 1966*, σ. 156, μεταφρασθὲν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλικήν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐσχολιάσαμεν ἐν τῇ «Νέα Ἑστία» (τόμ. 82 (1967) 1331/4). Λόγῳ τῆς ἐπικαιρότητος τῶν διεκκλησιαστικῶν σχέσεων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, τοῦ ἀρξαμένου διαλόγου μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῷ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν εἴδει αὐτοπροβολῆς τοῦ καλοῦ-κάγαθοῦ, ὅσον καὶ σοφοῦ Διδασκάλου, θὰ καταχωρίσωμεν ἐν τέλει τὸ ὅλον κείμενον πρὸς χαρακτηρισμὸν τοῦ ἀγνοῦ τέκνου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ πρὸς αὐτοεξομολόγησιν τοῦ ἰδίου, ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς Πίστεως του εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ τὴν ἱεράν ἐκ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων καὶ Διδασκάλων Παράδοσιν.

*

15. Θὰ μὲ ἀπέλιπεν ὁ χρόνος καὶ θὰ διεμαρτύρετο ὁ χῶρος τοῦ Περιοδικοῦ, ἂν ἤθελον ἐν λεπτομερείᾳ νὰ ἀναφέρω τὰς πολλὰς προσκλήσεις ὑπὸ ξένων Ἰδρυμάτων, θεολογικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν, ὅπως συμμε-

τάσχη εἰς πολλὰς «θεολογικάς» καὶ ἐπιστημονικάς συναντήσεις ἐπιστημόνων θεολόγων, Προτεσταντῶν, Ρωμαιοκαθολικῶν κ.ἄ. Πλὴν τῶν πρότερον μνημονευθεισῶν τιμητικῶν διακρίσεων ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων, μνημονευτέαι καὶ αἱ ἀκόλουθοι: Ἡ βασιλικὴ Φλαμανδικὴ Ἀκαδημία τοῦ Βελγίου (ἐν Βρυξέλλαις) ἐξέλεξε αὐτὸν ξένον «εταῖρον» αὐτῆς τὸ 1955. Ἡ Σύγκλητος τοῦ Παν/μίου τῆς Γλασκώβης ἀνήγόρευσε τοῦτον «ἐπίτιμον Διδάκτορα» τὸ 1950, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἑορτῶν τῆς 500ετηρίδος τοῦ Παν/μίου τούτου. Ἐπίσης ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Παν/μίου Θεσ/κης ἀνήγόρευσε τὸν Καθηγητὴν Π. Μ. Μ π ρ α τ σ ι ὡ τ η ν, «ἐπίτιμον Διδάκτορα» (29 Ἀπρ. 1966). Ἐν ἔτει 1959, ἐξεπροσώπησε τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 200ετηρίδος τῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐπίσης τὸ 1960 ἐξεπροσώπησε τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ἐν Λονδίνῳ ἑορτασμὸν ἐπὶ τῇ 300ετηρίδι (1660-1960) τῆς ἐκεῖ Βασιλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐπίσης εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς 500ετηρίδος (1460-1969) τοῦ Παν/μίου τῆς Βασιλείας ἐν Ἑλβετίᾳ μετέσχε προσκληθεὶς προσωπικῶς τὸ 1969.

16. Τὸ πολυσχιδές, τὸ ἀξιολογώτατον καὶ θαυμασμοῦ ἄξιον ἐπιστημονικὸν ἔργον τοῦ ἀοιδίμου Καθηγητοῦ ἀνεγνωρίσθη καὶ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἥτις καὶ ἐτίμησε τὸν ἄξιον κατὰ πάντα μέγαν ἐπιστήμονα διὰ τῶν ἀκολούθων τιμητικῶν διακρίσεων: Τοῦ χρυσοῦ Σταυροῦ τοῦ Φοίνικος, τοῦ Ἀνωτέρου Ταξιάρχου τοῦ αὐτοῦ Τάγματος, τοῦ Ταξιάρχου τοῦ Γεωργίου Α' καὶ τέλος διὰ τοῦ Ἀργυροῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτῆρος. Ἄπαντα δὲ τὰ Ἑλληνορθόδοξα Πατριαρχεῖα ἐτίμησαν τὸν σοφὸν Διδάσκαλον διὰ τῆς ἀπονομῆς Βραβείων τῶν Ἀνωτάτων Χρυσῶν Σταυρῶν. Πᾶσαι δὲ αὐταὶ αἱ τιμητικαὶ διακρίσεις ἀπενεμήθησαν εἰς τὸν ἐνδοξὸν ἄνδρα, ὅχι μόνον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν θεολογικὴν συγγραφικὴν του δρᾶσιν, ἀλλ' ἅμα καὶ διὰ τὸ πολυσχιδές ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ, παιδευτικοῦ, διαφωτιστικοῦ, ἐκκλησιαστικοῦ, φιλανθρωπικοῦ καὶ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων πεδίων ἔργον αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ ἀοί-

διμος ἀνὴρ δὲν περιορίζετο μόνον εἰς τὰ συγκεκριμένα καθήκοντα τοῦ ἀπὸ καθέδρας Καθηγητοῦ, ἀλλ' ἐφρόντιζε καταβάλλων συνεχεῖς προσπάθειας, ὅπως χάριν τῶν πολλῶν ἐκλαϊκεύη τὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις τῆς εἰδικότητός του.

*

17. Τὸ μέγα ἐνδιαφέρον τοῦ ἀνθρωπιστοῦ καὶ φιλανθρώπου ἀνδρός, παρώθησε τοῦτον νὰ ἀσχοληθῇ ἰδιαίτερος περὶ τὴν μελέτην τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων. Πρὸς τοῦτο προέβη εἰς τὴν ἴδρυσιν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1932 τῆς «Χριστιανικῆς κοινωνικῆς Ἐνώσεως», ἔχων ὡς συμβούλους καὶ στενοὺς συνεργάτας τὸν Πρόεδρον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ μετέπειτα Ἀκαδημαϊκὸν Παν. Πουλίτσαν, τὸν Καθηγητὴν Ἀριστ. Κούζην, τὸν Ἀλ. Τσιριντάνην καὶ πολλοὺς ἄλλους Καθηγητάς, ἀνωτέρους δικαστικούς, στρατηγούς καὶ διακεκριμένους πολίτας. Σκοπὸς δὲ τῆς Ἐνώσεως ταύτης ἦτο: ἡ διάδοσις καὶ ἐπικράτησις τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀρχῶν τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἀγάπης, κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ ἰδιαίτερος ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν οἰκονομικὴν ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας» (ἄρθρ. 2 τοῦ ἐγκριθέντος Καταστατικοῦ). Περαιτέρω ὁ δραστηριώτατος ἀνὴρ προέβη εἰς τὴν ἴδρυσιν τῶν ἰδιαιτέρων κλάδων τῆς ἀνωτέρω Ἐνώσεως καὶ τῶν: 1) τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κοινωνικοῦ συνδέσμου», τοῦ πρώτου «χριστιανικοῦ φοιτητικοῦ συλλόγου». 2) «τοῦ Λαϊκοῦ παν/μίου δι' ἐργάτας καὶ ὑπαλλήλους». 3) τοῦ «Σχολεῖου ἀναλφαβήτων» διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Α' (νυκτερινοῦ γυμνασίου) δι' ἐργάτας καὶ ὑπαλλήλους, τοῦ εὐχύμους καρπούς ἐπὶ σειράν ἐτῶν ἀποδώσαντος. 4) τοῦ «Ἑλληνικοῦ ἀντικαρκινικοῦ ἰνστιτούτου», τοῦ μεγίστου πράγματι ἐπιτεύγματος τῶν προσπαθειῶν τῆς «Χριστιανικῆς κοινωνικῆς Ἐνώσεως», με ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς πρωτεργάτας καὶ ἰδρυτὰς τῆς Ἐνώσεως ἀοιδίμους ἀνδρας Κούζην, Μπρατσιώτην καὶ Πουλίτσαν. Μεγαλειῶδες ἔργον τοῦ Ἰνστιτούτου εἶναι τὸ Νοσοκομεῖον «Ἁγιος Σάββας» καὶ τὰ ἐκ τούτου ἐξαρτώμενα «ὀγκολογικῆς ἐρεῦνης καὶ πειραματικῆς χειρουργικῆς Γ. Παπανικολάου»

καὶ «προληπτικῆς ἰατρικῆς Ἡ Ὑγίεια», τῆς συνεργασίας καὶ τοῦ Καθηγητοῦ - Ἀκαδημαϊκοῦ Νικ. Λούρου. Τέλος μνημονευτέα καὶ δύο ἕτερα ἐπιτεύγματα τοῦ «Χριστ. κοινων. Ἰνστιτούτου», ἦτοι α) αἱ δύο «Ἐνοριακαὶ στέγαι» δι' ἐγκαταλελειμμένα παιδιὰ (ἰδρυθεῖσαι κατὰ τὴν θλιβεράν ἐποχὴν τοῦ χειμῶνος 1941/42) καὶ β) Ὁ «Χριστιανικὸς κοινωνικὸς κύκλος» (Ἰούνιος 1943), τὸν ὁποῖον ἀπετέλεσαν ἐξαιρετὰ μέλη τῆς Ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Προέκτασις τούτου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ ἴδρυσις ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Διδασκάλου, χάριν τῶν φοιτητῶν τοῦ «Φροντιστηρίου χριστιανικῆς κοινωνιολογίας». Ὁ ἀκαταπόνητος Διδάσκαλος ὑπῆρξε καὶ ὁ ἐμπνευστὴς καὶ ὀργανωτὴς τοῦ Α' Συνεδρίου Ἑλληνοχριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ (13 ἕως 16 Μαΐου 1956). Ἡ ἐκδοσις τῶν Πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου τὸ 1958 περιελάμβανε τὸ «Περὶ τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας» ζωτικὸν θέμα, ὡς ἀπαύγασμα τῶν συζητήσεων καὶ γνωμῶν πολιτικῶν καὶ ἄλλων προσωπικοτήτων. Ὁ μέγας χριστιανὸς καὶ ἀκραιφνὴς πιστὸς ἐργάτης τῶν ιδεωδῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐχρημάτισε Πρόεδρος τῶν χριστιανικῶν σωματείων, τῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τῆς ἀδελφότητος Θεολόγων τῆς «Ζωῆς» καὶ τοῦ «Σωτήρος», ἦτοι τοῦ «Σωματείου Ἀπόστολος Παῦλος» καὶ «τοῦ Σωματείου Μέγας Βασίλειος». Ἐν συνεργασίᾳ δὲ μετὰ τοῦ ἀοιδίμου ἱερέως Ἀγγέλου Νησιώτου ἰδρύθη ὁ «Χριστιανικὸς Ὁμιλος Φοιτητῶν», ὁ μέχρι σήμερον εὐδοκίμως λειτουργῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Καθηγητοῦ Νικ. Νησιώτου, υἱοῦ τοῦ ἀλησμονήτου ἱερέως Ἀγγέλου Νησιώτου. Τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Παν. Μπρατσιώτου καθιερώθη, ὅπως ἐορτάζεται ἐν τῷ Παν/μίῳ ἡ «ἡμέρα προσευχῆς τῶν φοιτητῶν». Λίαν εὐεργετικὴ ὑπῆρξεν ἡ δράσις τοῦ «Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος τοῦ ἐργαζομένου παιδιοῦ», τὸ ὁποῖον διὰ τῶν Λεσχῶν του ἐν Ἀθήναις, Πειραιεῖ καὶ Ν. Ἰωνία προσέφερε τροφήν, στέγην καὶ στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν εἰς τὰ ἐργαζόμενα παιδιὰ, τὸ δὲ θέρος ἀπέστειλεν εἰς τὰς ὀργανουμένας ἀρίστας Κατασκηνώσεις ἐν Ἀγ. Ἀνδρέᾳ καὶ Καβουρίῳ. Πρόεδρος καὶ ψυχὴ τοῦ ιδρύματος τούτου ὑπῆρξεν ὁ ἀκούραστος Καθηγητὴς Μπρατσιώτης. Ἡ ἴδρυσις δὲ τοῦ κτιρίου τοῦ

Δημοτικῷ Σχολείῳ τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς ὑπῆρξεν ἐπίτευγμα ἐπίσης τῆς ἐμπνεύσεως καὶ δραστηριότητος τοῦ ἐν λόγῳ Καθηγητοῦ. Ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ 1947 μέχρι τοῦ 1970 θητεία του ἐν τῷ διοικητικῷ συμβουλίῳ τῆς ἐν Ἀθήναις Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας, τῆς ὁποίας ἐχρημάτισεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν μέλος, Γενικὸς Γραμματεὺς, Ἀντιπρόεδρος καὶ Πρόεδρος προσενηγκῶν μεγίστας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐν λόγῳ Φιλεκπαιδευτικὴν Ἐταιρείαν (Ἀρσάκειον). Οὐχὶ μικρὰς ὑπηρεσίας συνεισέφερον ὡς μέλος καὶ ὡς Πρόεδρος εἰς τὴν ἀξιεπαίνως ἄχρι τοῦδε δρῶσαν ὡς Λαϊκὸν Παν/μιον «Ἐταιρείαν τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ».

*

18. Πάντα ὅσα ἀκροθιγῶς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν ἀποτελοῦν τὸ «βραχὺ Χρονικὸν» τῆς καταπληκτικῆς ποικιλωτάτης δράσεως ἀνδρὸς προσοντούχου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἀνδρὸς ἔργῳ τε καὶ λόγῳ πιστοῦ χριστιανοῦ, σοφοῦ τὴν σκέψιν, ἀκαμάτου ἐργάτου κοινωφελῶν ἔργων, μεγάλου ἐπιστήμονος, πρωτοπορειτικοῦ ἐν τῇ Βιβλικῇ Θεολογικῇ Ἐπιστήμῃ, ἀρίστου καὶ τοῦτ' αὐτὸ ὑποδειγματικῆς φιλολογικῆς καταρτίσεως καὶ γλωσσικῆς διατυπώσεως, συγγραφέως πολυμεροῦς καὶ ἀξιοθαυμάστου πρωτοτυπίας. Ὁ Καθηγητὴς Μ π ρ α τ σ ι ὡ τ η ς ἦτο φύσει ἀνεπίδεικτος, συνετὸς, ταπεινός, ἀλλὰ καὶ εὐγενής, ὅσον καὶ γλυκὺς τοὺς τρόπους. Διαλεκτικὸς, ἀλλὰ καὶ ἀμετακίνητος εἰς τὰς θέσεις, εἰς τὰς ὁποίας ιδεολογικῶς ἐπίστευε καὶ ὑπεστήριζε μετ' ἐπιμονῆς πολλάκις τοιαύτης, ὥστε ἐξέπληττε τοὺς συνομιλητάς του ἢ πραότης, μεθ' ἧς ὑπεστήριζε τὰ κατ' αὐτὸν ἀληθῆ καὶ πρόποντα μετὰ τσαύτης ἐπιμονῆς. Καὶ ἡ πραότης αὕτη τοῦ εὐγενοῦς χαρακτῆρός του πλειστάκις ἐπετύγγανε διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς του νὰ παρασύρῃ τοὺς πολλοὺς μετὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐκτιθεμένης ἀπόψεις μεταξὺ τῶν συναδέλφων του ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ. Ὡς συνήθως, μεταξὺ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων ἐκπαλαί ἐπικρατεῖ ἡ διχογνωμία καὶ ἡ διαίρεσις εἰς τὰ διάφορα πολυπληθῆ Σωματεῖα. Ὁ αἰδιμὸς Καθηγητὴς ἀπέφευγε τὴν ὀξύτητα, ὡς προῖον φανατι-

μοῦ καὶ ἐγωπαθείας. Οὗτος ἐν πραότητι καὶ ἡρεμίᾳ, ἐν γλυκυφραδεῖα, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀμετακινήτῳ θέσει, κατάρθωνε νὰ ἐπιβάλλεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, πάντοτε ὁμως ἐν εὐσχήμῳ ἀναγνωρίσει τῶν ἐκτιθεμένων ἀπόψεων του, ἔστω καὶ μὴ ἐν τέλει ἐγκρινομένων.

*

19. Ὁ γράφων τὰς ἐπιμνημοσύνας ταύτας γραμμάς, δὲν δύναται νὰ καταστῇ ἐπιλήσμων τῶν ὅσων ὑπὲρ αὐτοῦ ἔπραξεν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ὁ φιλάγαθος ἐν παντί ἐνεργῶν Διδάσκαλος. Οὗτος πρῶτος μὲ συνεβούλευσε νὰ σπουδάσω τὸν εἰδικὸν κλάδον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γραμματείας καὶ Φιλολογίας. Οὗτος ἐκ τῶν πρώτων μὲ ἐψήφισεν ὡς ἀριστοῦχον διδάκτορα τῆς Θεολογίας ἐν ἔτει 1937. Οὗτος καὶ ὡς Ὑφηγητὴν, καὶ ὡς ἐντεταλμένον Ἐπίκουρον καὶ εἶτα Τακτικὸν Καθηγητὴν. Οὗτος μὲ συνέστησε ν' ἀναλάβω τὴν διεύθυνσιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Περιοδικῶν, «Ἐκκλησίας», «Ἐφημερίου» καὶ «Θεολογίας». Οὗτος μὲ προέτεινε καὶ ὡς ὑποψήφιον Ἀκαδημαϊκόν. Τί δύναμαι ν' ἀνταποδώσω εἰς τὴν εὐγενῆ ψυχὴν καὶ τὴν πλουσίαν εἰς ἀρετὰς καρδίαν τοῦ προαπελθόντος καλοῦ-κάγαθοῦ Διδασκάλου; Τοῦτο μόνον νὰ ἐκφράσω διὰ τῆς γραφίδος καὶ δημοσίας τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην μου καὶ τὴν εὐχὴν, ὅπως ὁ πανάγαθος εὐλογῇ τὰ προσφιλῆ μέλη τοῦ οἴκου του, αὐτὸν δὲ δεχθῇ ἐν σκηναῖς ἀγίων! Καὶ ταῦτα μὲν λέγονται ὄχι μόνον εἰς ἔκφρασιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἀείμνηστον ἄνδρα ὑπὸ τοῦ γράφοντος, ἀλλὰ καὶ πρὸς μετὰδοσιν καὶ διακήρυξιν τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων ἀρετῶν τοῦ πεφιλημένου Διδασκάλου.

*

20. Τὸ ἐπιστημονικὸν συγγραφικὸν ἔργον τοῦ σοφοῦ Καθηγητοῦ-Ἀκαδημαϊκοῦ ἀναγνωρίζει τις διεξερχόμενος τὴν ὅλην ἔκθεσιν τοῦ Πίνακος τῶν ἐπιστημονικῶν μελετῶν καὶ λοιπῶν συγγραφῶν, τὴν συνταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀξιολόγου μαθητοῦ του καὶ ἀγαπητοῦ συναδέλφου μου Ἀ θ. Χ α σ τ ο ὕ π η ἐν τῷ ἀνωτέρω μνημονευθέντι ἀφιερωτικῷ Τόμῳ τῆς Ἐπετηρίδος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀ-

θηνῶν ἐν ἔτει 1972. Ὡς ὁ Καθηγητὴς Ἀθ. Χαστούπης ἐν τέλει τῆς Βιογραφίας τοῦ Παν. Μπρατσιώτου λέγει: «Πᾶς τις διεξερχόμενος τὰς περισπουδάστους ἐπιστημονικὰς ἐργασίας τοῦ Μπρατσιώτου, διαπιστώνει βάθος, ἐμβρίθειαν καὶ πρωτοτυπίαν. Ἀναγνωρίζει ὅτι ὁ Καθηγητὴς Μπρατσιώτης ὡς εἰδικὸς εἰς τὴν Βιβλικὴν ἐπιστήμην ἐπλούτισε τὴν ὀρολογίαν τῆς, ἀνέδειξε τὰς ὀρθοδόξους ἐρμηνευτικὰς τῆς ἀρχὰς καὶ ἔλαβε θέσιν ἔναντι τῶν δυσχερῶν καὶ ποικίλων προβλημάτων τῆς τόσον ἀσφαλῆ, ὅσον ἐγγυᾶται ἔνθεν μὲν ἢ μεθ' ὑποδειγματικοῦ, θεολογικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ καταρτισμοῦ περὶ τὴν ἀρχαιότητα ἀναστροφῆς του, ἔνθεν δὲ ἢ διὰ νηφαλίου κρίσεως, λελογικευμένης εἰκασίας, ὀξείας διορατικότητος καὶ εὐρείας προοπτικῆς σπανία ἰκάνωσίς του. Ἄν τις κρίνῃ αὐτὸν εὐρύτερον ὡς Θεολόγον, θά θαυμάσῃ τὸν διαπύσιον κήρυκα τῆς ἀληθείας, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον ταύτης ἐν ἀκραδάντῳ πίστει καὶ ἐχόμενον στερρῶς τῆς γεραρᾶς Παραδόσεως τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας».

21. Ὅσα ὠραῖα καὶ ἂν διετυπώθησαν ὡς εὐγενεῖς κρίσεις καὶ γνῶμαι ὑπὸ τοῦ συναδέλφου Ἀθ. Χαστούπης περὶ τῆς σπουδαίας προσωπικότητος τοῦ Παν. Μπρατσιώτου καὶ ὅσα εὐγνωμόνως δι' ὀλίγων πρότερον καὶ ἡμεῖς κατεγράψαμεν, ἴσως ὑπολείπονται τῶν ὅσων ὁ προεκδημησας ἀείμνηστος Διδάσκαλος ἡμῶν ὁ ἴδιος, οἶονεὶ αὐτεξομολογούμενος διετύπωσεν ἐν τῷ ἔργῳ του: Von der griechischen Orthodoxie (= Ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ὀρθοδοξίαν). Τὸ ἔργον ἀποτελεῖ τὸν 4 τὸμ. τῆς ὑπὸ τοῦ Günter Stachel ἐκδοθείσης σειρᾶς, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Christliche Konfessionen in Selbstdarstellungen», Exther Verlag, Würzburg 1966 σ. 156. Τὰ προηγηθέντα τομίδια τῆς ἰδίας σειρᾶς εἶναι: τὸμ. 1. Eugen Walter, Alle meine Quellen sind in Dir (σ. 153=Πᾶσαι αἱ πηγαὶ μου ἀνάγονται εἰς Σέ). τὸμ. 2. Stephen Neill, Anglikanisches Bewusstsein (σ. 251=Ἀγγλικανικὴ συνείδησις). τὸμ. 3. Gerhart Bartning, Gefäss des Wortes (σ. 220=Δοχεῖον τοῦ Λόγου). Καὶ

τὰ τέσσαρα τομίδια ἀποτελοῦν οἶονεὶ σύντομον Ὀμολογίαν Πίστεως ὑφ' ἐκάστου συγγραφέως, ἐπιστημονικοῦ θεολογικοῦ κύρους διεθνῶς ἀνεγνωρισμένου καὶ πιστοῦ τῆς Ἐκκλησίας του τέκνου, ἐπιθυμοῦντος νὰ ἐκθέσῃ δι' αὐτοπαρουσίας τὴν Ὀμολογιακὴν Πίστιν τῆς Ἐκκλησίας του ἄνευ οὐδεμιᾶς προκαταλήψεως ἢ ἀντιθέσεως πρὸς τὰς Ὀμολογιακὰς τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Ἀπαντᾷ τις λοιπὸν ἐν τῇ μνημονευθείσῃ σειρᾷ τὸν Καθολικόν, τὸν Ἀγγλικανόν, τὸν Εὐαγγελικὸν Προτεστάντην καὶ τὸν Ὀρθόδοξον, ὀμολογοῦντας Πίστιν εἰς τὰς βασικὰς ἀρχὰς τῆς εἰς ἣν ἕκαστος ἀνήκει Ἐκκλησίας, μὲ βάσιν τὴν προσωπικὴν ἐμπειρίαν, τὰς πεποιθήσεις καὶ τὰ ἴδια προσωπικὰ βιώματα ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας του. Ἡ «Ὀμολογία» αὕτη Πίστεως δι' «αὐτοπαρουσίας» καὶ οἶονεὶ «αὐτεξομολογήσεως», ἀποκλείει ἀφ' ἑαυτῆς τὸν διὰ λόγον ἢ καὶ ἀντίλογον πρὸς τὰς ξένας Ὀμολογίας. Τοῦναντίον ἢ ἐκθεσις διὰ τῆς «αὐτοπαρουσίας» καθίσταται ὑποχρεωτικῶς εἰλικρινής, σαφὴς καὶ περιεκτικὴ. Πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν σκοπὸν ἀπέβλεπε καὶ ὁ ἀναλαβὼν τὸ σχέδιον τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐν λόγῳ σειρᾶς Günter Stachel. Τοῦτο δὲ ἐν ὄψει τῶν τε πορισμάτων τῆς Β' Βατικανῆς συνόδου, τοῦ ἀρξάμενου «διαλόγου» Ἀνατολικῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καὶ Δυτικῆς Καθολικῆς διὰ τῶν δύο ἱστορικῶν συναντήσεων τοῦ ἀγιωτάτου Πάπας Ρώμης Παύλου τοῦ ΣΤ' καὶ τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου τοῦ Α', τῶν ἐν ὄψει νέων συναντήσεων ἀμφοτέρων καὶ τῶν προβλεπομένων ἢ καὶ προγραμματιζομένων «διαλόγων» μεταξὺ ἐκατέρας ἢ καὶ ὁμοῦ τῶν δύο πρεσβυγενῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς καὶ τῶν λοιπῶν Προτεστάντικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ διεκκλησιαστικὴ καὶ πανθεολογικὴ σημασία τῶν ὡς ἄνω συντόμων Ὀμολογιακῶν Ἐκθέσεων δι' «αὐτοπαρουσιάσεως» τῆς Ὀμολογίας ἐκάστου τῶν τεσσάρων τούτων ἐπιστημόνων Θεολόγων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, εἶναι καὶ καθ' ἑαυτὴν σπουδαία, ἀλλὰ καὶ ἐπίκαιρος καὶ λίαν ἐπιβοηθητικὴ τῶν παγχριστιανικῶν καὶ διεκκλησιαστικῶν ἐνωτικῶν προσπαθειῶν. Εὐπρόσδεκτος λοιπὸν εἶναι ἡ ἐκδοθεῖσα σειρά

τῶν τεσσάρων τούτων εὐσυνόπτων ἔργων ὁμολογιακῆς ἐκθέσεως.

*

22. Ἐκλήθη λοιπὸν καὶ ὁ ἡμέτερος Διδάσκαλος νὰ συντάξῃ τὸ ἀνωτέρω ἔργον του μὲ βάσιν τὰ προσωπικά του βιώματα, ὡς πιστὸν τέκνον τῆς Ἐκκλησίας του, ὡς ἔμπειρος ἐπιστήμων Θεολόγος καὶ ὡς χριστιανός. Καὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστος ἡ ὁμολογία Πίστεως καὶ ὁ διδόμενος αὐτοχαρακτηρισμὸς ὑπὸ τοῦ ἰδίου, ὥστε νὰ παρέλκῃ ἕτερος ὑπ' ἄλλου χαρακτηρισμὸς τῆς μεγάλης προσωπικότητός του. Ὁ συγγραφεὺς Π. α. ν. Μ π ρ α τ σ ι ὡ τ η ς ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον νὰ περιαιτολογήσῃ ἢ δι' αὐτοβιογραφίας ν' αὐτοπροβληθῇ. Δὲν συντάσσει «ἐξομολογήσεις» (confessiones), κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου ἢ τοῦ ἀγίου Κυπριανοῦ. Ἀπλῶς ὁμολογεῖ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ Πίστιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, τὴν Ἑλληνικὴν Πατερικὴν Σκέψιν καὶ Θεολογίαν καὶ τὴν καθόλου Ἑλληνορθόδοξον Παράδοσιν. Εἰς ὅ,τι τὸν ἀφορᾷ προσωπικῶς, ἀποφεύγει τὸν τόνον, ἐκθέτων σεμνοπρεπῶς μόνον τὰ ἀπαραίτητα. Οὕτω σύντομος καὶ ἀπερίττος εἶναι ἡ ἐκθεσις τοῦ βίου του, ὡς καὶ τῶν σπουδῶν του ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν Γερμανίᾳ (Λειψία καὶ Ἰένη). Ὁμολογεῖ ὅτι τὰ κίνητρα τῶν σπουδῶν του ἦσαν ἡ ἀκραιφνὴς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀγάπη του, ἡ ἐφεσις πρὸς γνῶσιν, καὶ ἡ ἀγάπη του ἡ μεγάλη πρὸς τὸν λαόν του, κατ' ἐξοχὴν δὲ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν του. Ἴδου αὐταῖς λέξεσι πῶς ἐκφράζεται ὁ ἴδιος: «Ἐγνώρισα πολλοὺς λαοὺς, ἀλλὰ τοῦτο ἠύξησεν ἔτι μᾶλλον τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὸν λαόν μου ἢ γνωριμία μου μετ' ἄλλων Ἐκκλησιῶν μὲ κατέστησεν ἰκανώτερον, ὅπως ἐκτιμήσω ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν Ἐκκλησίαν μου, γνωρίσω καὶ ἀγαπήσω ταύτην. Ἀκριβῶς δὲ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μου μὲ ὠδήγησεν εἰς τὴν σπουδὴν τῆς Θεολογίας· καὶ ἐν τούτοις — υἱὸς ὢν ἱερέως — παρέμεινα λαϊκός. Τοῦτο δὲ προήρχετο ἐκ τῆς ἐπιθυμίας μου, ὅπως ἀφιερῶσω ὅλην τὴν ἀγάπην μου καὶ ὅλον τὸν ζῆλόν μου πρὸς αὐτὴν (τὴν Ἐκκλησίαν) καὶ ἐντελῶς ἀπερίσπαστος ἐξυπηρετήσω ταύτην» (σ. 16).

23. Μετὰ τῆς αὐτῆς σεμνότητος ἐκτίθησι περαιτέσω ὁ σ. τὴν ὅλην ἐπιστημονικὴν του σταδιοδρομίαν, τὴν ἐπιστημονικὴν του συγγραφικὴν παραγωγὴν, τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν κίνησιν, τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἄνοδον, τὰς διεθνεῖς ἀναγνωρίσεις καὶ τὰς τιμὰς, ἃς ἡ Πατρὶς αὐτοῦ καὶ οἱ ξένοι εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὑπηρεσιῶν του ἀπένειμον αὐτῷ, ὑπηρεσιῶν ἐπιστημονικῶν, θεολογικῶν, κοινωνικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, φιλανθρωπικῶν κλπ. Καὶ πάντα ταῦτα ἐκτίθησι μετὰ συντομίας, οἶονεὶ ἐπιγραμματικῶς, προσέχων, ὥστε ν' ἀποφύγῃ κατὰ τὸ δυνατόν πᾶσαν λέξιν ἢ καὶ φράσιν, ἱκανὴν εἰς κακόζηλον ἐπίκρισιν αὐτοπροβολῆς καὶ αὐτοεξάρσεως. Δὲν ἐπιτηδεύεται ὁ σ. Ἐκτίθησι τὰ γεγονότα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν ἴδιον, ὡς ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἄλλου. Καὶ ἀκριβῶς περὶ τοῦ «ἄλλου» τούτου ἐνδιαφέρεται ὁ σ., ἦτοι εἰς τὸ νὰ προβάλῃ δι' ἑαυτοῦ τὴν δύναμιν τῆς Ἑλληνορθοδόξου Πίστεως καὶ τὴν ἀξίαν τῆς Ἑλληνορθοδόξου Παραδόσεως, τῶν ἀρχῶν καὶ ἀληθειῶν τῆς Ἑλληνικῆς Πατερικῆς Σκέψεως καὶ Διδαχῆς. Πρὸς τοῦτο δὲ καὶ προβαίνει εἰς σύντομον, ἀλλὰ ζωηράν, ὅσον καὶ περιεκτικὴν ἐκθεσιν τῆς Ἱστορίας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σ. 24), τῶν βασικῶν γνωρισμάτων καὶ χαρακτηριστικῶν τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως (σ. 40), τῆς Ὁρθοδόξου Λατρείας (σ. 72), τῶν ἠθικῶν γνωρισμάτων καὶ διδαγμάτων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (τοῦ καλουμένου ὑπὸ τῶν ξένων «Ἐθνους»), ἦτοι τῶν «Ἰδεωδῶν» καθ' ἡμᾶς τῆς Ἐκκλησίας (σ. 80), τοῦ μοναχικοῦ βίου ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ (σ. 86), τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ τοῦ καθόλου τρόπου διοικήσεως αὐτῆς (σ. 88), τῆς θέσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ (σ. 90), τῶν σχέσεων Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ἐθνους (σ. 95), Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Κράτους (σ. 103), τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν καὶ οὐσιωδῶν γνωρισμάτων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (σ. 106), τῆς θέσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν (σ. 111), τῆς σχέσεως Ἐκκλησίας καὶ Θεολογίας ἐν τῇ Ὁρθοδοξίᾳ (σ. 114) τῶν Ὁρησκευτικῶν Κινήσεων ἐν τῇ Ἑλληνορθοδόξῳ

Ἐκκλησία (σ. 118), τῆς θέσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔναντι τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως (σ. 122), τῆς θέσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔναντι τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς (σ. 137), διὰ τὴν καταλήξει (σ. 147) εἰς τὴν ἔκφρασιν εὐχῶν καὶ ἐλπίδων ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῆς καθόλου Ὀρθοδοξίας. Αἱ εὐχαὶ δὲ αὗται καὶ ἐλπίδες τοῦ σ. ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας του, εἶναι καὶ εὐχαὶ καὶ ἐλπίδες παντὸς ὀρθοδόξου Ἑλληνοῦ, πιστοῦ καὶ ἀφωσιωμένου τέκνου τῆς Ἐκκλησίας του, καὶ κατ' ἐξοχὴν παντὸς πιστοῦ θεράποντος τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Θεολογίας.

24. Αἱ ἐκφραζόμεναι δὲ καὶ διατυπόμεναι ὑπὸ τοῦ σ. εὐχαὶ καὶ ἐλπίδες εἶναι αὗται:

1. Ἡ διάδοσις τῆς Βίβλου μεταξὺ τῶν Ὀρθοδόξων.

2. Ἡ διάδοσις τῶν Συγγραμμάτων τῶν Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Ὁθσαυρῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μας Ὑμνογραφίας.

3. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἐσωτερικῆς Ἱεραποστολῆς καὶ ἡ διαπαιδαγώγησις τῶν Νέων.

4. Ἡ ἀνάπτυξις πνεύματος Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς διὰ τῆς μορφώσεως καταλλήλων ὀργάνων καὶ προσώπων.

5. Ἡ ἀνάπτυξις ἐνδιαφέροντος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς διαφύλαξιν ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς υἰείας μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ μάλιστα τῆς Νεότητος.

6. Ἡ μόρφωσις τοῦ Κλήρου καὶ ἡ θρησκευτικὴ τούτου καὶ πνευματικὴ ἀναγέννησις του, ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὰ μεγάλα σύγχρονα προβλήματα τῆς κοινωνίας.

7. Ἡ ἀναβίωσις καὶ ἀναδιοργάνωσις τοῦ μοναχικοῦ βίου.

8. Ἡ ἐνίσχυσις τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν δικαιωμάτων τῶν λαϊκῶν καὶ μάλιστα τοῦ γυναικείου στοιχείου.

9. Ἡ ἐνίσχυσις τῆς συνεργασίας ἐν ἀρμονίᾳ καὶ ἀλληλοσεβασμῷ Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας.

10. Ἀνάπτυξις μεγαλειτέρου ἐνδιαφέροντος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν κοινωνικὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ὕλικὰς καὶ πνευματικὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ.

11. Παράλληλος συστηματικὴ ἐνασχόλησις τῆς Ἐκκλησίας τόσον μὲ τὰ κοινωνικὰ προβλήματα, ὅσον καὶ μὲ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἐκκοσμικεύσεως καὶ τῶν καθόλου ἀντιχριστιανικῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς.

12. Ἡ ἀλληλοκατανόησις, ἡ στενὴ ἐπαφὴ καὶ ἡ ὁμόφωνος τοποθέτησις ἐπὶ τῶν διεκκλησιαστικῶν συζητήσεων πασῶν τῶν ἐπὶ μέρους Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, παρά τὰς προσκαίρους πολιτικὰς δυσχερείας των.

Ἄλλ' ὡς ὀρθῶς ἐν τέλει ἐξαίρει ὁ σ. (σ. 151): «Πᾶσαι αἱ εὐχαὶ αὗται αἵτινες καὶ θὰ ἠδύναντο νὰ πολλαπλασιασθοῦν, θὰ παρέμενον ἀτελεῖς, ἐάν τις παρέλειπε τὴν Εὐχὴν καὶ τὴν παραίνεσιν αὐτοῦ τοῦ Ἰδρυτοῦ καὶ Λυτρωτοῦ ἡμῶν αἶνα πάντες ἐν ὧσιν». Εἶναι μέγιστον τὸ καθήκον ἡμῶν, ὅπως ἐντείνωμεν τὰς δυνάμεις ἡμῶν, διὰ νὰ καταστήσωμεν πραγματικότητα τὴν Εὐχὴν καὶ τὴν Ἐντολὴν Αὐτοῦ. Ἐν σπουδαῖον, τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην εἶναι ἡ ἀμοιβαία κατανόησις τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἣτις ἀποτελεῖ συγχρόνως καὶ τὴν Contentio sine qua non (=τὸν ἀπαραίτητον συντονισμόν) διὰ τὴν κατανόησιν ἡμῶν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν. Βάσις δὲ τῆς ἀμοιβαίας ταύτης κατανόησεως μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι καὶ παραμένει ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη, ὡς ταύτας ἐνεσάρκωνεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν».

*

25. Μετέφερα ἐνταῦθα, ὅσα ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ ἀνωτέρω ἔργου τοῦ πολυσεβάστου Διδασκάλου διετύπωσα ἄλλοτε («Νέα Ἐστία» τ. 82, τευχ. 967, 15 Ὀκτωβρ. 1967, σ. 1331/34). Τοῦτο δέ, διότι ἐθεώρησα ὅτι ὁ πολυμαθέστατος Καθηγητὴς ἔδωκεν αὐτο-

ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΙΤΡΟΥΣ ΒΑΡΝΑΒΑ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

Τὸ θέμα περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἡ εἰσήγησις ἡμῶν, δὲν εἶναι οὔτε ἄγνωστον, οὔτε νέον. Εἰς προλαβούσας Ἱεράς Συνόδους τῆς Ἱεραρχίας εἶχον γίνεαι σχετικαὶ εἰσηγήσεις, ἕνεκα δὲ τούτου δὲν νομίζομεν, ὅτι χρειάζεται ἐπανάληψις, ἔστω καὶ ὑπὸ ἄλλην μορφήν, τῶν αὐτῶν σχεδὸν πραγμάτων. Θὰ περιορισθῶμεν, λοιπόν, σήμερον εἰς μίαν σύντομον ἱστορικὴν ἀναδρομὴν εἰς τὰς προσφάτους ἐξελίξεις τοῦ ὑπ' ὄψιν θεματός, προκειμένου γὰρ προδῶμεν ἀκολούθως εἰς συγκεκριμένας διαπιστώσεις καὶ προτάσεις διὰ τὴν ἐνεστῶσαν περίπτωσιν, εἰς τὰς ὁποίας ὁμοφώνως κατέληξεν ἡ ὡς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 4 καὶ ἀπὸ 4.1.1982 Συνδικῶ ἔγγράφῳ συγκροτηθεῖσα Ἐπιτροπὴ*.

* Εἰς ταύτην συμμετέσχον οἱ Σεβ. Μητροπολίται Κίτρους Βαρνάβας, Μεσσηνίας Χρυσόστομος, Σύρου Δωρόθεος, Κερκύρας Πολύκαρπος, Ἀλεξανδρουπόλεως Ἀνθίμος, Θηβῶν καὶ Λε-

κατὰ τὴν διαρρέυσασαν δεκαετίαν, ὡς εἶναι γνωστόν, αἱ ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας ἀξιώσεις τῆς Πολιτείας ἐξεδηλώθησαν ἔντονοι καὶ μεθοδευμένοι, ἀναγκαιῶς δὲ ὠδήγησαν εἰς συζητήσεις κατ' ἀρχάς καὶ εἰς ἐπισημοτέρας ἔπειτα συνηγοήσεις μεταξὺ ἀρμοδίων ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτειακῶν παραγόντων. Συνεπεία τούτων, κατὰ τὴν τακτικὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας τοῦ 1978, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιληφθῆ σχετικὴ εἰσήγησις, εἰσήχθη καὶ «Σχέδιον Προσυμφώνου μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου πρὸς διακανονισμόν τῶν ἰδιοκτησιακῶν δικαιωμάτων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκχώρησιν μέρους τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Δη-

θαδείας Ἱερόνυμος, ὁ Γεν. Διευθυντὴς τοῦ ΟΔΕΠ κ. Γ. Σκουρογιάννης καὶ ὁ Εἰδικὸς Νομικὸς Σύμβουλος τῆς Ἐκκλησίας κ. Γ. Αἰλαῖος.

εξομολογούμενος ὅλον τὸν πλοῦτον τῶν εὐγενῶν Ἰδεωδῶν, ὑπ' ὧν διεκατείχετο. Συγχρόνως ἐν τῇ προβολῇ τῆς ὁμολογιακῆς του Πίστewας, τεκμηριοῦται καὶ ὁ τέλειος χαρακτῆρισμὸς τῆς προσωπικότητός του. Προσωπικότητος συνδυαζούσης νοῦν καὶ αἴσθημα, ἀρετὴν καὶ λόγον, ἐπιστήμην καὶ πνεῦμα, κοινωνικότητα καὶ φιλανθρωπίαν, πίστιν καὶ Ἑλληνορθόδοξον φρόνημα, βιβλικὴν ἐμβρίθειαν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἀφοσίωσιν, ἐνὶ λόγῳ προσωπικότητος μεστῆς «εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων» (Παύλου, Ἐβρ. 10,24).

26. Ἀείμνηστε καὶ πεφιλημένε Διδάσκαλε, (ὠψηλότερον ἡμῶν γεγονώς καὶ τοῦ νοητοῦ κόσμου ἔνδον γενόμενος, τὴν ὕλην ἀφείς κάτω μετὰ τοῦ σώματος, μὴδ' οὕτως ἡμῶν ἐπιλάθοιο, μνημονεύοις δ' αἰεὶ καὶ πρεσβεύοις) ἐκ τοῦ κόσμου τοῦ ὑπερπέραν ὑπὲρ ἡμῶν πάντων, τῶν προσφιλῶν σου ἰδίων καὶ οικείων, τῶν συνεργατῶν σου καὶ ὁμοφύχων συναδέλφων σου, τῶν φίλων καὶ

μαθητῶν σου, τῆς Ἐκκλησίας σου, ἦν τοσοῦτον ἠγάπησας, τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Πατρίδος σου, ὑπὲρ ἧς τόσον ἐμόχθησες. Εὐχου καὶ πρέσβευε ὑπὲρ τῆς σπουδαζούσης Νεότητος, ὅπως τὴν ἐπιστήμην τῶν ἐπιστημῶν, τὴν Θεολογίαν, νοοῦν, ἐνστερνιζόμενοι τὰ θεῖα νοήματα καὶ διδάγματα τῶν σοφῶν συγγραμμάτων σου, καὶ καρπούμενοι ὅσα ἀρίστως διετύπωσας.

Ἀείμνηστε καὶ πεφιλημένε Διδάσκαλε, δέξου τὸν βραχὺν ἐπιμνημόσυνον λόγον τοῦτον, ἀπλοῦν τεκμήριον εὐγνώμονος διαθέσεως μαθητοῦ σου, τὸν ὁποῖον ἠγάπησας καὶ πολλάκις ἐτίμησας!

Αἰωνία Σου ἡ Μνήμη!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ὁμότιμος Καθηγητὴς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

μόσιον διά κοινωνοφελείς σκοπούς». Έξ αὐτῆς τῆς ἀφορμῆς πολλή και ἐν ἀντιγωνίαις προσκλήθη συζήτησις, καταλήξασα εἰς ἀπόφασιν τῆς Ἱεραρχίας περὶ συγκροτήσεως Ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονυσίου, Κίτρου Βαρνάβα, Μεσσηνιαῆς Χρυσοστόμου, Φθιώτιδος Δαμασκηνοῦ, Κερκύρας Πολυκάρπου, Μεγάρων καὶ Σαλαμίνος Βαρθολομαίου, Ἀλεξανδρουπόλεως Ἀνθίμου, Δημητριάδος Χριστοδοῦλου καὶ Ἰωναννίνων Θεοκλήτου πρὸς μελέτην καὶ χειρισμὸν τοῦ θέματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ εἰσηγεῖτο τελικῶς εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἱεραρχίας πρὸς λήψιν ἀποφάσεων.

Ἡ οὕτω συσταθεῖσα Συνοδική Ἐπιτροπή, καὶ ἐνῶ καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔτος 1980 αἱ ἀξιώσεις τῆς Πολιτείας, συνεισχυροῦσης καὶ μερίδος τοῦ Τύπου, ὄλονεν ἐνετεινοντο, ἀνέλαθε καὶ ἐπιμελῶς ἐπετέλεσε τὸ ἔργον τῆς, μὲ κατανόησιν ἅμα δὲ καὶ συναίσθησιν εὐθύνης ἔναντι τοῦ καλῶς νοουμένου συμφέροντος τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον ἐξυπηρετεῖται: ὅχι πάντοτε μόνον μὲ ἄρνησιν, ἀλλὰ καὶ μὲ ὀρθὴν καὶ ἐπαρκῶς ἠτιολογημένην θέσιν. Συνήλθεν εἰς ἑννέα πολυώρους συνεδρίας, εἰς τινὰς τῶν ὁποίων συμμετέσχε καὶ ὁ τότε καὶ νῦν Γεν. Διευθυντῆς Ὁρησκευμάτων κ. Σπ. Τρωιάνος, καὶ εἶχε διὰ μελῶν αὐτῆς συνεργασίας μετὰ ἀρμοδίων ὑπηρεσιακῶν ὀργάνων πρὸς πληρεστέραν ἐκατέρωθεν ἐνημέρωσιν, ὥστε νὰ ἀποφασχθῆ ἢ ἐξ ἐσφαλμένης ἐκτιμῆσεως ἐπαπειλοῦσα τὴν Ἐκκλησίαν ζημία.

Κατὰ ταῦτα ἡ Ἐπιτροπή, εὐρισκομένη πάντοτε ἐνώπιον προδιαγεγραμμένων ἐν πολλοῖς ἀπόψεων τῆς Πολιτείας, τὰς ὁποίας καὶ προσεπάθει ἐπὶ τὸ ὀρθότερον, κατὰ τὴν κρίσιν αὐτῆς, νὰ μεταλλάξῃ, ἐπετέλεσεν ἔργον ἐρευνητικὸν καὶ προπαρασκευαστικόν, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ἐτίθετο ὑπ' ὄψει τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, μόνως ἀρμοδίας νὰ λάβῃ τελικὰς ἀποφάσεις. Αὐτὴν τὴν προπαρασκευαστικὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ ἡ ὑπὸ τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς ἐπεξεργασία «Σχεδίου Προσυμφώνου μεταξὺ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου πρὸς ρύθμισιν θεμάτων ἀφορώντων εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν περιουσίαν», εἰς τὸ ὁποῖον καὶ δὲν ὑπεῖρξεν ἐπὶ πάντων τῶν σημείων ὁμοφωνία τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς. Εἶναι ἐπομένως αὐτονόητον, ὅτι τὸ Σχέδιον ἀπλῶς παρῆγεν ἀφορμὴν διαλόγου μετὰ τῆς Πολιτείας ἐπὶ συγκεκριμένων ἀπαιτήσεων τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ γνωρίσῃ ἡ Ἐπιτροπή τὰς ἐπ' αὐτῶν θέσεις ἐκείνης, διὸ καὶ οὐδένα εἶχεν ἐπίσημον ἢ δεσμευτικὸν χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον θὰ προσελάμβανε μόνον διὰ τῆς ἐγκρίσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, ὡς ρητῶς καὶ εἰς τὸ Σχέδιον σημειοῦται.

Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων, εἰς γνῶσιν τοῦ ὁποίου, φυσικὰ, περιῆλθε τὸ ἡμέτερον Σχέδιον, διέπεμψε τὸ ἀπὸ 22 Μαρτίου 1980 Ἐνημερωτικὸν Σημείωμα καὶ ἀκολούθως διὰ τοῦ ἀπὸ 8 Ἰουλίου ἰδίου ἔτους ἐγγράφου αὐτοῦ τὸ ὑπὸ τῶν Νομικῶν Συμβούλων τῶν καθ' ὕλην ἀρμοδίων Ὑπουργείων, δηλαδὴ Παιδείας καὶ Γεωργίας, καταρτισθὲν ἴδιον Σχέδιον Προσυμφώνου, εἰς τὸ ὁποῖον δὲν περιελήφθησαν ση-

μαντικαὶ προτάσεις καὶ ἀξιώσεις ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πλευρᾶς διατυπωθεῖσαι, προκειμένου νὰ τεθῆ ὑπ' ὄψει τῆς Ἐπιτροπῆς. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1980 διὰ τὸ αὐτὸ θέμα ἐπραγματοποιήθη συνάντησις τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου μετὰ τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας, εἰς τὴν ὁποίαν συμμετέσχον ἡ ἐλαχιστότης μου καὶ ὁ τότε Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱεράς Συνόδου καὶ νῦν Σεβ. Μητροπολίτης Θηβῶν καὶ Αεθραδίας ἀπὸ πλευρᾶς Ἐκκλησίας, ὁ Γενικός Γραμματεὺς καὶ ὁ Γεν. Διευθυντῆς Ὁρησκευμάτων ἀπὸ πλευρᾶς Ὑπουργείου, εἰς τὴν ὁποίαν συνάντησιν ἐγένετο ἀνταλλαγὴ τῶν ἐκατέρωθεν ἀπόψεων, ἐξετέθησαν δὲ καὶ πάλιν σαφῶς καὶ σταθερῶς αἱ θέσεις τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκτοτε οὐδεμίαν ἐδόθη συνέχεια καὶ τὸ θέμα, διὰ νὰ χρησιμοποιοῦσμεν σύγχρονον ἔκφρασιν, «ἐπάγωσε».

**

Ἡ ἐκ τῶν προσφάτων ἐκλογῶν προελθοῦσα Κυβέρνησις προτίθεται νὰ φέρῃ καὶ πάλιν τὸ ἐν λόγῳ θέμα εἰς τὸ προσκήριον. Διὰ τῶν προγραμματικῶν δηλώσεων τοῦ Πρωθυπουργοῦ, διεκηρύχθη, ὅτι: «τὰ δημόσια κτήματα, τὰ μοναστηριακὰ κτήματα καὶ τὰ τσιφλίκια, ποῦ προσφέρονται γιὰ γεωργικὴ ἐκμετάλλευσιν, θὰ κοινωνικοποιηθοῦν καὶ θὰ δοθοῦν σὲ ἀκτῆμονες μέσα στὰ νέα πλαίσια τῆς συνεταιριστικῆς ὀργάνωσις» (βλ. Πρακτικὰ Ὁλομελείας τῆς Βουλῆς - Συνεδρίασις Δ', 22.11.1981). Ἐνεῦθεν, τὸσον ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ κατὰ τὴν πρόσφατον συνάντησιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου, ὅσον καὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας ἐδόθησαν αἱ πρῶται ἀφορμαὶ πρὸς συζήτησιν. Συγκεκριμένως μάλιστα ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας διεμήνυσε διὰ τοῦ Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι ἐνδιαφέρεται νὰ πληροφορηθῆ ἐγκύρως: α) Ποῦ κατέληξαν αἱ μέχρι τοῦδε σχετικαὶ συζητήσεις τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Πολιτείας; καὶ β) Ἄν, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει κατὰ τὸ συγκεκριμένον, ἡ Ἐκκλησία ἐμμένῃ εἰς τὰς ἀπόψεις αὐτῆς. Ἐπὶ τῶν δύο αὐτῶν σημείων ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπή, μετὰ ἐμπεριστατωμένην θεώρησιν τοῦ ὅλου θέματος εἰς τρεῖς πολυώρους συνεδρίας, ἔχει νὰ εἴπῃ τὰ ἑξῆς:

1) Ὡς προελέχθη, τὸ ἔργον τῆς ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας συσταθείσης Ἐπιτροπῆς ἦτο ἀπλῶς ἐρευνητικὸν καὶ προπαρασκευαστικόν, οὐχὶ δὲ καὶ ἀποφασιστικόν, καθ' ὅσον ἡ ἔγκρισις καὶ ἀπόφασις ἐπὶ τοιούτων σοβαρωτάτων θεμάτων ἀποτελεῖ ἀναπαλλοτρίωτον δικαίωμα τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας. Αἱ κατὰ τὸν διαρραεῦσαντα χρόνον γενόμεναι συζητήσεις καὶ διαπραγματεύσεις, χρήσιμοι καὶ ἀναγκαῖαι: διὰ τὸν ὀρθὸν κατατοπισμὸν, οὐδεμίαν δέσμευσιν ἦτο δυνατόν νὰ δημιουργήσουν. Ἐπὶ τοῦ πρώτου λοιπὸν ἐρωτήματος ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅτι: αἱ κατὰ τὸ παρελθὸν γενόμεναι συζητήσεις, πέρα τοῦ διερευνητικοῦ αὐτῶν χαρακτήρος, εἰς οὐδὲν τὸ ὀριστικὸν ἀπέληξαν.

2) Ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐρωτήματος ἡ ἀπάντησις, κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, εἶναι πρόδηλος. Ἐφ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία διὰ τοῦ μόνου ἀρμοδίου ὀργάνου αὐτῆς, τῆς Ἱε-

ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ

(Ὁμιλία πού ἔγινε τὴν 6η Φεβρουαρίου 1982
στὸ Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης ἐξ
ἀφορμῆς τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς μνήμης τοῦ ἱ. Φωτίου).

Σὲ μιὰ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἀκούονται ποικίλες
αἰτιάσεις γιὰ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῶν Θρη-
σκευτικῶν στὰ Σχολεῖα, εὐστόχως ἡ Ἱερά Σύνοδος
γιὰ τὴν —καθιερωμένη κατὰ τὸν ἑορτασμό τῆς μνή-
μης τοῦ ἱεροῦ Φωτίου— συζήτησή της μὲ τοὺς ἐκπρο-
σώπους τῶν Θεολογικῶν μας Σχολῶν ἐπέλεξε ὡς
θέμα τὸ ζήτημα τῆς θρησκευτικῆς διδασκίᾶς στὰ Σχο-
λεῖα.

Ἡ εἰσήγησή μου αὐτή, ἐφ' ὅσον γίνεται σὲ συγ-
κέντρωση ἐπαϊόντων, πού ζοῦν καὶ γνωρίζουν καλῶς
τις αἰτιάσεις αὐτές, δὲν φιλοδοξεῖ νὰ κομίση «γλαῦκ'
ἐς Ἀθήνας», ἀλλὰ νὰ ὑπομνήσῃ ἀπλῶς στὴ σεβαστὴ
καὶ ἀγαπητὴ δμήγυρη τις κυριότερες πτυχές καὶ δια-
στάσεις τοῦ ὅλου ζητήματος τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθή-
ματος τῶν Θρησκευτικῶν στὰ Σχολεῖα, γιὰ νὰ δώσῃ
ἔτσι ἀφορμὴ πρὸς συζήτηση, ἢ ὁποῖα θὰ ὀδηγήσῃ σὲ
αὐτοθεώρηση καὶ αυτοκριτικὴ, σὲ ἀναζωπύρωση τῆς
αὐτοσυνειδησίας μας, σὲ καλύτερη συνειδητοποίηση
τῶν συγκεκριμένων ἐκπαιδευτικῶν στόχων καὶ αἰτη-
μάτων μας καὶ σὲ ἀναθέρμανση τοῦ ἐνδιαφέροντός
μας γιὰ τὴν ἐκάστοτε ὀρθὴ ἐπιλογὴ τῆς συγκεκριμέ-
νης διδακτικῆς μεθοδολογίας.* Τὰ κυριώτερα σημεία,

ρὰς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, εἰς οὐδεμίαν ἀπόφασιν κα-
τέληξε, εἶναι ἐπόμενον, γὰρ μὴ εἶναι εἰσέτι σαφῶς καὶ
ἀθροιστικῶς καθωρισμένα: αἱ ἀπόψεις αὐτῆς.

Ἐν ὄψει τῆς ἐπαναφορᾶς τοῦ θέματος ὑπὸ τῆς Κυ-
βερνήσεως, ἢ Ἐπιτροπῆς φρονεῖ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, δεδομέ-
νων τῶν προηγηθεισῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Πο-
λιτείας, ἢ ὁποῖα τότε ὁμιλεῖ καὶ περὶ ἀξιοποιήσεως τῆς
ἐκκλησιαστικῆς παρουσίας, θὰ πρέπει νὰ ἀποδεχθῇ τὴν
ἐπὶ τοῦ προκειμένου συζήτησιν καὶ συνεννόησιν, ἐκκινού-
σας μάλιστα καὶ ἐκ δύο νέων σαφῶν προϋποθέσεων: α)
τὸ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιδιωκόμενον σχῆμα σχέσεων
Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας, κατὰ τὸ ὁποῖον, συμφῶνως
καὶ πάλιν πρὸς τὰς προγραμματικὰς δηλώσεις τοῦ Πρω-
θυπουργοῦ, «ἡ Ἐκκλησία θὰ ἀφεθῇ νὰ ἀκολουθήσῃ: ἐλευ-
θέρα τὸ δικό της δρόμο, χωρὶς ἀνάμιξη τῆς Πολιτείας»
(ἐνθα ἀνωτέρω), ὁπότε καὶ καθίσταται: ἔτι μᾶλλον ἐπι-
δεβλημένον νὰ διατηρήσῃ ἐπαρκεῖς εἰς αὐτὴν ὕλικὰς
δυνατότητας πρὸς ἀπόρροιστον ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου
τῆς καὶ β) τὰς προμνησθεῖσας σχετικὰς προγραμ-
ματικὰς δηλώσεις τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἀναφερομένας εἰς
τὴν κοινωνικοποίησιν τῶν διὰ γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν
προσφερομένων μοναστηριακῶν κτημάτων, αἵτινες θὰ ἀ-
ποτελέσουν, φυσικά, τὴν δάσιν τῆς συζητήσεως.

τὰ ὁποῖα ὁ ὁμιλῶν κρίνει ὡς κατάλληλα γιὰ νὰ πυρο-
δοτήσουν τὴ συζήτησή μας, εἶναι τὰ ἑξῆς:

Ἐν πρώτοις τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν θὰ ἀπο-
δώσῃ ἀναμφιβόλως καλύτερα, ἐὰν ἢ ὅλη σχολικὴ ἀγω-
γὴ εἶναι ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε ἀβδηριτισμοῦ. Οἱ
Ἀβδηρίτες, κατὰ τὴν σχετικὴ σκωπτικὴ παράδοση,
κατασκεύασαν καλλιμάρμαρες καὶ καλλιτεχνικὰς κρη-
νες, πού ὅμως δὲν ἔτρεχαν νερό, γιὰτὶ δὲν εἶχαν φρον-
τίσει νὰ τις συνδέσουν μὲ κάποια πηγὴ. Κάτι τέτοιο
συμβαίνει, ὅταν οἱ μορφωτικὰς καὶ πολιτιστικὰς μας
προσπάθειες δὲν συνδέονται μὲ τὴν πηγὴν τοῦ ἑλλη-
νορθόδοξου ἰδεώδους, ἀπ' τὸ ὁποῖο ἐνεπνεέτο ὁ ἱερός
Φῶτιος. Ἡ ἀνανέωση στὴν παιδεία δὲν θὰ γίνῃ μόνο
μὲ τὴν βελτίωση τῆς ὑλικοτεχνικῆς ὑποδομῆς τῆς, μὲ
τὰ καινούρια σχολικὰ κτίρια, μὲ τὰ ἀναγκαῖα νέα ἐκ-
παιδευτικὰ προγράμματα, μὲ τὰ κέντρα ἀθλητισμοῦ,
μὲ τις γλωσσικὰς μεταρρυθμίσεις, πού συχνὰ κατὰ
ἄκριτον τρόπο φέρνουν σὲ σύγχυση τοὺς μαθητὰς,
διότι παρουσιάζουν σ' αὐτοὺς τὴ γλῶσσα μας ὡς σχι-
ζοφρενικὴ καὶ ἀποκομμένη ἀπ' τις ρίζες τῆς. Οἱ κάθε
εἶδους ἐκπαιδευτικὰς κρήνες πρέπει νὰ συνδέονται μὲ
τὴν πηγὴν, δηλαδὴ μὲ τὸ ὅλο τῆς πνευματικῆς μας πα-
ραδόσεως. Πρέπει πάντοτε νὰ συνδέονται μὲ τὸ «ὔδωρ
τὸ ζῶν» καὶ νὰ ἀνάγονται σ' ἓνα ἐνιαῖο ρυθμιστικὸ
κέντρο. Τὸ «ὔδωρ» καὶ τὸ κέντρο αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ
εἶναι ἄλλο ἀπ' τὸ ἑλληνορθόδοξο ἰδεῶδες.

Διὰ μίαν τριαντὴν συζήτησιν ἐνδείκνυται, φρονούμεν,
νὰ συσταθῇ εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ, ἢ ὁποῖα ἐντὸς τοῦ προ-
διαγραφέντος ὑπὸ τῆς Ἱεραρχίας γενικοῦ πλαισίου καὶ
ὑπὸ τὴν ρητὴν ἐπιφύλαξιν ὅτι τὰ ἐκ τῶν διαπραγματεύ-
σεων πορίσματα θὰ ἀχθοῦν εἰς αὐτὴν πρὸς λήψιν τελι-
κῆς ἀποφάσεως, θὰ ἀναλάβῃ τὸν ὅλον χειρισμὸν τοῦ θέ-
ματος.

Εἰς τὸ σεπτὸν Σῶμα τῆς Ἱεραρχίας ἀπόκειται ἤδη
νὰ κρίνῃ ἐπὶ τῶν εἰσηγουμένων καὶ νὰ ἀποφασίσῃ*.

† Ὁ Κίτρος ΒΑΡΝΑΒΑΣ

* Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, ἀποδεχθεῖσα ὁμοφῶ-
ως τὴν γενομένην ταύτην Εἰσήγησιν, ἀπεφάσισεν, ὅπως ἡ
αὐτὴ ὡς ἀνωτέρω Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Κί-
τρος κ. Βαρνάβα, Μεσσηνίας κ. Χρυσοστόμου, Σύρου κ. Δω-
ροθέου, Κερκύρας κ. Πολυκάρπου, Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀν-
θίμου καὶ Θηβῶν καὶ Λεβαδείας κ. Ἱερωνύμου καὶ τῶν κ.κ. Γ.
Σκουρογιάννη, Γενικοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ο.Δ.Ε.Π., καὶ Γ. Λι-
λαίου, Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἐκκλησίας, συνεχίσῃ
τὸ ἔργον τῆς καὶ προβῇ εἰς τὰς σχετικὰς μετὰ τῆς Πολιτείας
διαπραγματεύσεις.

Δυστυχώς τὰ υπάρχοντα εκπαιδευτικά προγράμματα τῶν σχολείων μας προνοοῦν γιὰ τὴν παροχὴ γνώσεων, οἱ ὁποῖες εἶναι συχνὰ ἄχρηστες καὶ κατὰ κανόνα ταξιθετοῦνται σὲ μηχανικὰ ἀθροίσματα ἀσχέτων πρὸς ἀλλήλας ἐνοτήτων ἢ φορτικῶν ἐπαναλήψεων, οἱ ὁποῖες ὄχι μόνον δὲν προπαρασκευάζουν ἐπαρκῶς γιὰ τὶς Ἀνώτατες Σχολές, ἀλλὰ καὶ παραθεωροῦν τοὺς λόγους τοῦ σοφοῦ τοῦ Μεσαίωνα, πὺν τονίζουσι «ἓνας διδάσκαλος τῆς τέχνης τῆς ζωῆς ἀξίζει περισσότερο παρὰ χίλιοι γραμματοδιδάσκαλοι». Σήμερα τὸ Σχολεῖο δὲν διδάσκει ἐπαρκῶς τὴν τέχνη τῆς ζωῆς, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀληθινὰ γράμματα. Αὐτὴ —νομίζω— εἶναι ἡ χρονία νόσος τῶν εκπαιδευτικῶν προγραμμάτων.

Ὅλες οἱ ἀπόπειρες, πὺν ἔγιναν τὰ τελευταῖα χρόνια γιὰ εκπαιδευτικὲς μεταρρυθμίσεις, ἀρχίζουν κατὰ κανόνα ἀπ' τὰ κεραμίδια καὶ ὄχι ἀπ' τὰ θεμέλια. Ἀρχίζουν ἀπὸ περιφερειακὰ σημεῖα καὶ ὄχι ἀπ' τὸ κέντρο τοῦ εκπαιδευτικοῦ μας συστήματος. Δυστυχῶς στὴν πράξη ἀποδυναμώθηκε ἢ καὶ ἐγκαταλείφθηκε πλήρως τὸ κατὰ καιροὺς ἀναδυόμενο αἴτημα τῆς ὑπερκομματικῆς πανεθνικῆς εκπαιδευτικῆς πολιτικῆς, πὺν καὶ αὐτὴ, ὡς ἄν τις ἐπιχειρήθηκε, δὲν ξεκίνησε ἀπ' τὸν προσδιορισμὸ τῶν θεμελιωδῶν ἀξιών, τῶν ὁποίων ἡ βίωση καὶ πραγμάτωση μορφώνει ἀληθινὰ τοὺς νέους. Συνήθως στὰ σχολεῖα ἐπιδιώκεται ἢ κατ' ἀποσπασματικὸν τρόπον καλλιέργεια ὀρισμένων μόνον ἱκανοτήτων ἢ δεξιοτήτων ἢ ἡ προετοιμασία γιὰ ὀρισμένων μόνον τομείων τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ παραθεωρεῖται ὁ ὅλος ἄνθρωπος καὶ ἀγνοοῦνται ἡ πηγή καὶ τὸ κέντρο, γιὰ τὰ ὁποῖα μιλῆσαμε πρὸ μπροστά.

Τὸ ἰδεώδες αὐτὸ ἀπὸ εἰδολογικὴ ἄποψη θὰ ἤμποροῦσε νὰ διατυπωθῆ μετὰ τὰ ἐκφραστικὰ μέσα τῆς τόσο ἀγαπητῆς στὸν ἱερὸ Φῶτιο Ὀντολογίας τοῦ Ἀριστοτέλους, σύμφωνα πρὸς τὴν ὁποία τὸ ὄλον προηγείται τοῦ μέρους καὶ προσδιορίζει αὐτό. Ἐπομένως γιὰ τὴν ἐκκόλαψη καὶ μόρφωση τοῦ ἀληθινοῦ καὶ αὐθεντικοῦ εἶναι μας καὶ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀληθινῆς παιδείας ἐπιβάλλεται ἡ ἀρχὴ τῆς ὁλότητος, δηλαδὴ ἡ ἐνταξί τῶν ἐπὶ μέρους μορφωτικῶν καὶ πολιτιστικῶν προσπαθειῶν στὰ πλαίσια ἑνὸς καθολικοῦ ἰδεώδους. Οἱ προσπάθειες αὐτές, ἀποβλέποντας στὴν ἐνιαία κατεύθυνση, ἡ ὁποία βρίσκεται μέσα στὸ ὄλο, δὲν πρέπει νὸ συσσωρευθῶν ἀπλῶς τὰ διάφορα μορφωτικὰ καὶ πολιτιστικὰ στοιχεῖα σὲ μηχανικὰ ἀθροίσματα, μὰ πρέπει νὰ τὰ ἐμπυχῶνουν μετὰ τὴν ἐντελέχεια τοῦ ὄλου καὶ νὰ ὑποβοηθοῦν τὴν ἀρμονικὴ καὶ ὀλομερῆ ἱκανοποίησι ὄλων τῶν ἐμφύτων προδιαθέσεων τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἀναπτύσσεται ἡ μία ὑπερτροφικῶς ὡς καρκινωματοῦδες νεόπλασμα εἰς βάρος τῆς ἄλλης καὶ νὰ μὴ δημιουργῆται ἔτσι ἀντὶ μορφώσεως παραμόρφωση, ἀλλὰ νὰ συναπτύσσονται ὅλες ἀρμονικὰ κατὰ τρόπον σύστοιχο πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴ ἱεραρχικὴ κλιμάκωσή τους.

Ἡ ἔλλειψη αὐστηρῆς ὀργανικῆς συνοχῆς μέσα στὴ δομὴ τῶν σχολικῶν προγραμμάτων ἦταν φυσικὸ νὰ κατοπτρίζεται καὶ νὰ ἔχη τὶς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις

τῆς καὶ στὸ μάθημα τῶν Ἐρησκεντικῶν, πὺν καὶ αὐτὸ δὲν ἐντάσσεται ὀργανικὰ σὲ μιὰ ὁλότητα, ἀλλ' ἀποτελεῖ τμῆμα τῶν μνημονευθέντων μηχανικῶν ἀθροισμάτων.

Βέβαια τόσο γιὰ τὸ ὄλο σχολικὸ πρόγραμμα γενικῶς, ὅσον καὶ εἰδικότερα γιὰ τὴ θέση καὶ τὴν ποιότητα τοῦ μαθήματος τῶν Ἐρησκεντικῶν στὰ Σχολεῖα δὲν πρέπει νὰ διεψώμαστε ἀπὸ οὐτοπιστικὴ ὑπεραιοδοξία.

Ἡ ἔννοια τῆς οὐτοπίας, πὺν ἐνεργοποίησε πάντοτε τὴν τάση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς αὐθυπέρβασή του καὶ πρὸς ὑπερπήδηση τῶν ὀριακῶν καταστάσεων, μέσα στὰ ὁποῖα κινεῖται ἡ ἀνθρωπίνη δραστηριότης, θὰ μποροῦσε νὰ δώση κάποιαν ὄθηση στὴν κατανόηση τῆς ὑφῆς τοῦ μαθήματος τῶν Ἐρησκεντικῶν. Ἐὰν ὁ Πλάτων ἔπλασε τὴν «Πολιτεία» του ἂν οἱ Στωϊκοὶ ὀραματίζονταν τὴν Κοσμοπόλην ἂν ὁ Τόμας Μῶρ ἀναζητοῦσε τὸ νησί, ὅπου βασιλεύει ὁ Οὐτοπος ἂν ὁ Καμπανέλα νοσταλγοῦσε τὴν Ἡλιούπολη ἂν ὁ Καμπὲ περιέγραφε τὴν «Ἰκαριανὴ κοινότητα» ἂν ὁ Μπέικον ἀναζητοῦσε τὴν «Νέα Ἀτλαντίδα», ὁ δὲ Χάρρινγκτον τὴν «Ὠκεανίδα», θὰ ἤμπορούσαμε καὶ ἐμεῖς σήμερα νὰ ὀραματισθοῦμε μιὰ καταπράσινη καὶ ὀλάνθιστη ἑλληνικὴ ὀρθόδοξη πολιτεία, στὴν ὁποία δὲν θὰ ὑπῆρχε δηλητηριώδες σύννεφο, οὔτε πνευματικὴ καταχνιά, καὶ ἐντὸς τῆς ὁποίας ὄλα τὰ μέλη τῆς καὶ ὄλα τὰ κόμματα μετὰ πανεθνικὴ καὶ εἰλικρινὴ ὑπερκομματικὴ συνεργασία θὰ εἶχαν ταχθῆ ὑπὲρ τοῦ ὀρθοδόξου ἰδεώδους καὶ ὄλοι οἱ παράγοντες τῆς ἀγωγῆς (κῆρυγμα, κατήχησι, οἰκογενειακὴ ἀγωγή, ραδιόφωνο, τηλεόρασι, βιβλία, περιοδικὰ, ἔφημερίδες, θέατρα, κινηματογράφοι κ.λπ.) θὰ πρόσφεραν στοὺς νέους πανίσχυρο σύμπλεγμα βουλευτικῶν κινήτρων καὶ ἑλατηρίων πὺν θὰ κατηύθυνε τὴν ἐλεύθερη ἀπόφασι καὶ ἀξιολογικὴ ἐκλογὴ τους πρὸς ἀφομοίωση, πραγμάτωση καὶ ἐνσάρκωση στὴ ζωὴ τους τοῦ ἰδεώδους αὐτοῦ.

Ἡ ἔργασία τῶν σχολείων μιᾶς τέτοιας πολιτείας θὰ ξεκινούσε κάθε πρῶτὴ μέσα στὸν ὀραιότατο ναὸ, πὺν θὰ ὑπῆρχε στὸ καθένα ἀπὸ αὐτὰ, καὶ θὰ ἐπυροδοτεῖτο ἀπὸ ψαλμούς, ὕμνους καὶ ὠδὲς πνευματικῆς (Ἐφ. ε', 19), καὶ ὄλοι οἱ διδάσκοντες ἀπ' τοὺς νηπιαγῶγους ἔως τοὺς διδασκάλους καὶ τοὺς καθηγητῆς θὰ εἶχαν πεισθῆ γιὰ τὴν ὑπεροχὴ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ βιοθεωρίας, θὰ τὴν ἐνσάρκωναν στὸ προσωπικὸ τους παράδειγμα καὶ θὰ τὴν ἀκτινοβολοῦσαν στὴ διδασχὴ τους. Ὅχι μόνον οἱ φιλόλογοι θὰ εὑρισκαν χίλιες - δυὸ ἀφορμῆς γιὰ νὰ παρουσιάζουν τοὺς θησαυροὺς τῆς χριστιανικῆς γραμματείας καὶ σκέψεως ὄχι μόνον οἱ ἱστορικοὶ θὰ ἔδειχναν τὴ συνύφανσι Ἐκκλησίας καὶ Ἐθνους καὶ τὴ συμβολὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Ὄρθοδοξίας πρὸς ἀνακαίνισσι ὄλων τῶν πτυχῶν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ καθηγητῆς τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν θὰ ὀδηγοῦσαν μετὰ τὸν διάλογο τοὺς μαθητῆς, στὸ νὰ παραδέχονται ὅτι «οἱ ὀυρανοὶ δημιουργοῦνται δόξαν Θεοῦ» (Ψαλμ. ιη', 1) καὶ ὅτι «τὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως

κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε αἰδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης» (Ρωμ. α', 20).

Σὲ μιὰ τέτοια πολιτεία, μέσα στὴν ὁποία τέτοια σχολεῖα θὰ δημιουργοῦσαν τέτοια ἀτμόσφαιρα καὶ θὰ ὀδηγοῦσαν τοὺς μαθητὲς σὲ τακτικὲς εὐχαριστιακὲς συνάξεις, τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καὶ οἱ θεολόγοι θὰ ἦσαν περιττοὶ ἢ —γιὰ ν' ἀποφύγουμε τὸ σχῆμα αὐτὸ τῆς ρητορικῆς ὑπερβολῆς— θὰ χρειάζονταν ἀπλῶς καὶ μόνον γιὰ τὴ συστηματοποίηση, διεύρυνση καὶ ἐμπέδωση τῶν θρησκευτικῶν γνώσεων, ποὺ ἤδη ἀποκτήθηκαν μὲ τὴν ἐπίδραση τῆς ἐνορίας, τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ὅλης σχολικῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτιστικοῦ βίου, γιὰ τὴν ἀναζωπύρωση τῶν —ἤδη ὑπαρχόντων στὴν ψυχὴ τῶν μαθητῶν— θρησκευτικῶν βιωμάτων καὶ γιὰ τὴ συνεχῆ ἀνάφλεξη τῆς αὐτοσυνειδησίας τους.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ ὀρθόδοξη ρεαλιστικὴ ἀνθρωπολογία, γνωρίζοντας τὴν πραγματικότητα τοῦ τραυματισμένου ἀπ' τὴν ἁμαρτία ἀνθρώπου, ποὺ παλαίει ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους καὶ τοῦ κακοῦ, χειραφετεῖ ἀπ' τὴν ὀπτιμιστικὴ ψευδαισθησία καὶ δὲν διέπεται ἀπὸ χμαιοικὴ ὑπερασιοδοξία, τὸ βίωμα ἐξ ἄλλου τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ὅλη Χριστολογία καὶ Σωτηριολογία ἀπαλλάσσουν ἀπὸ κάθε πεσσιμισμό καὶ ἀπαισιοδοξία καὶ συντελοῦν ὥστε ἡ Χριστοκεντρικὴ ἐσχατολογικὴ ἐλπίδα, ὑπερνικώντας κάθε οὐτοπία, νὰ ἐνεργοποιεῖται καρποφόρα καὶ ἐπαναστατικὰ μέσα στὶς ἐκάστοτε ἱστορικὲς συναρτήσεις καὶ νὰ ἐντάσσει κάθε δραματισμὸ καὶ προγραμματισμὸ ὄχι μόνον μέσα στὸ σχετικὸ μέλλον, ποὺ ἔχει ἀνοικτὴ τὴν δυνατότητα γιὰ ἓνα περαιτέρω καινούριο μέλλον, μὰ καὶ μέσα στὸ ἀπὸλυτο καὶ ἀνυπερέβλητο μέλλον τῆς αἰωνιότητος τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο εἶναι τὸ γενεσιουργὸ αἷτιο ὅλου τοῦ δυναμισμού κάθε προφητικῆς δράσεως μέσα στὴν ἱστορία.

Πρὸς τὴν προφητικὴ αὐτὴ δράση συναρτᾶται ἀκριβῶς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐντελέχεια τοῦ ἑλληνορθόδοξου μορφωτικοῦ ιδεώδους ὡς ἐνιαῖο ρυθμιστικὸ κέντρο κατευθύνει τοὺς πιστοὺς ν' ἀποκροῦν τὶς δυνάμεις τοῦ κακοῦ καὶ νὰ εἰσάγουν στὸν κόσμον τὴν ἀνώτερη ποιότητα τῆς «καινῆς κτίσεως». Μέσα στὰ πλαίσια τῆς Χριστοκεντρικῆς αὐτῆς προφητικῆς καὶ ἀνακαινιστικῆς δράσεως πρέπει νὰ ἐντάσσεται ἀκριβῶς τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν.

Κρίνοντας ἀπὸ τὴν σκοπιὰ αὐτὴ τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, ποὺ ἰσχύουν σήμερον, πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια ἔγινε σημαντικὴ πρόοδος πρὸς τὴν κατεύθυνση τοῦ νὰ μὴ κρίνονται ἱκανοποιητικὰ τὰ προγράμματα τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν, ποὺ ἐπὶ δεκαετίες ἀντέγραφον ἢ ἐμμοῦντο δυτικὰ ὁμολογιακὰ καὶ ἠθικιστικὰ σχήματα.

Γι' αὐτὸ κρίθηκε σκόπιμο νὰ ἐμπλουτισθοῦν τὰ προγράμματα μὲ εἰδικὰ θέματα, γιὰ νὰ προσανατολισθοῦν σὲ μεγαλύτερη καθ' ἕλην ἀξιοποίηση τῶν στοι-

χείων τῆς ὀρθόδοξου «πνευματικότητος», τῆς Ἐκκλησιολογίας, τῶν δεσποτικῶν καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν ἑορτῶν τῶν ἁγίων ἢ τῶν νεομαρτύρων, τῶν πατερικῶν καὶ λειτουργικῶν θησαυρῶν, τῆς συνδέσεως Χριστιανισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ, τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ πρὸς τὸν καθ' ὅλου κοινωνικὸν βίον καὶ πολιτισμὸν, τοῦ οἰκουμενικοῦ χαρακτήρος τῆς Ὀρθοδοξίας κ.λπ..

Πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ τῆς συνειδητοποιήσεως τῆς ἀνάγκης τῆς προσθήκης ὑλικοῦ ὀρθόδοξου ὑφῆς στὰ σχολικὰ προγράμματα ἀνοίξαν τὸν δρόμο ἀπ' ἐνὸς οἱ Θεολογικὲς μας Σχολές, οἱ ὁποῖες ὁμολογουμένως τὰ τελευταῖα χρόνια συνετέλεσαν πολὺ στὴν κατὰ μέγα μέρος χειραφεσία τῆς Ὀρθόδοξου Θεολογίας ἀπὸ διάφορες σχολαστικὲς ἢ προτεσταντικὲς ἐπιδράσεις καὶ ἀπ' ἑτέρου ἢ ἐπὶ τὰ σχολικὰ προγράμματα τῶν Θρησκευτικῶν ἀναμφισβήτητὴ ἐπίδραση τῶν Κατηχητικῶν Βοηθημάτων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τὰ ὁποῖα, παρὰ τὰ μειονεκτήματά τους, χρονικῶς προηγήθηκαν ἀναμφιβόλως τῶν σχολικῶν προγραμμάτων στὴν προβολὴ τῆς ὀρθόδοξου πνευματικότητος.

Ἄλλ' ὁ καθ' ἕλην ἐμπλουτισμὸς τῶν ἀναλυτικῶν προγραμμάτων τοῦ σχολικοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν ὄχι μόνον δὲν τὰ βελτίωσε ἀπὸ ἀποψη εἰδολογικῆ ἢ μορφολογικῆ, ἀλλ' ἀντιθέτως σὲ μερικὲς περιπτώσεις τὰ κατέστησε χειρότερα. Τὰ παλαιότερα προγράμματα ὑστεροῦσαν καθ' ἕλην ἀλλ' ὑπερτεροῦσαν σὲ λογικὴ διαίρεση τῆς ὕλης κατὰ ἔτη καὶ ἐνότητες. Τὰ νεότερα προγράμματα, προσπαθώντας νὰ προβάλλουν τὸ ἀξιολογώτερο νέο ὑλικό, δὲν τὸ ἐνέταξαν σὲ νέες οργανικὲς ὁλότητες, ποὺ τυχὸν βγήκαν ἀναχωνευμένες ἀπ' τὴν πυρακτωμένη κάμινο τῆς ὀρθόδοξου «πνευματικότητος», ἀλλὰ δημιούργησαν ἓνα συμπλήμα παλαιότερων καὶ νεωτέρων στοιχείων. Μέσα στὸ συμπλήμα αὐτὸ οἱ ἀξιόλογες προσθήκες οὐσιωδῶν θεμάτων στὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα τῶν τελευταίων ἐτῶν δὲν ἔγιναν ὑστερα ἀπὸ συγχώνευση καὶ ἀλληλοπεριχώρησή τους μὲ τὰ παλαιότερα θέματα διὰ τῆς ἐξ ὑπαρχῆς δημιουργίας οργανικῶν ἐνοτήτων, ἀλλ' ἔγιναν στὶς περισσότερες περιπτώσεις διὰ μηχανικῆς προσθήκης τῶν στὰ παλαιότερα προγράμματα. Πρόκειται δηλαδὴ συχνὰ γιὰ σφήνες καὶ γιὰ παρεμβολές. Ἔτσι ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, ὅτι ἡ διάταξη τῆς ὕλης συχνὰ δὲν διακρίνει γένη καὶ εἶδη καὶ δὲν ἔχει αὐστηρὸ ἐννοιολογικὸ εἶρημό, οὔτε αὐστηρὴ λογικὴ ἀλληλουχία. Ἔτσι, ἐνῶ ὑπάρχουν ἐπαναλήψεις ἐπουσιωδῶν θεμάτων, ποὺ κάθε φορὰ δὲν ἐπιδέχονται εὐρύτερη ἀνάπτυξη, ἀντίθετα παραλείπεται ἢ κατὰ ἡλικίαν ἀναγκαῖα ἐπανεξέταση σὲ νέες ὑπερκείμενες καὶ εὐρύτερες συναρτήσεις πολλῶν σπουδαιωτάτων θεμάτων.

Ἐπειτα ἀπὸ ἀποψη ὕλης ἔγινε μὲν ἐμπλουτισμὸς τῶν προγραμμάτων μὲ ἀξιόλογα οὐσιώδη νέα στοιχεῖα, ποὺ ἀναποκρίνονται στὴν ὀρθόδοξη «πνευματικότητα» καὶ στὶς ψυχολογικὲς καὶ ὑπαρξιακὲς ἀνάγκες τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ διατηρήθηκαν καὶ πλείστα θέματα, ποὺ εἶναι μὲν οὐσιώδη γιὰ τὴν κάπως σχολαστικίζουσα πα-

ΓΙΑ ΜΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΝ ΖΩΗΝ *

Ὁ Χριστὸς ἤλθεν διότι ὁ Ἄδὰμ ἐξέπεσεν.

«Ὡς εἰπώμεν τὸν ψαλμὸν τοῦτον τῶν ἀναβαθμῶν, προσπαθοῦντες ὅπως ἀνέλθωμεν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. Διότι ὁ Χριστὸς κατέβη μέχρις ἡμῶν ἵνα μᾶς ἀνοψώσῃ. Πράγματι, ὁ Ἰακώβ εἶδε κατ' ὄναρ τὰς θαυμάσιες κλίμακας καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἀνέβαινον καὶ κατέβαινον ἐπ' αὐτῆς (Γεν. 28, 12). Ὁ Ἰακώβ εἶδεν τὴν διπλὴν αὐτὴν κλίμακα. Δυνάμεθα νὰ εἶδωμεν, εἰς μὲν τοὺς ἀναβαίνοντας, αὐτοὺς οἵτινες ἀνέρχονται πρὸς τὸν Θεόν, εἰς δὲ τοὺς καταβαίνοντας, τοὺς τῆς καταπτώσεως διότι τὰς ἀντιθέσεις τοῦ φαινομένου τούτου συναντῶμεν πρᾶγματι καὶ ἐντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ· οἱ μὲν ἀξάνουν, οἱ δὲ ἐλαττοῦνται. Ἡ κλίμαξ τοῦ Ἰακώβ εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιπροσωπεύῃ ὅλους; ἀλλ' ἴσως θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ἴδωμεν μόνον τοὺς δικαίους εἰς τοὺς ἀναβαίνοντας αὐτὴν τὴν κλίμακα. Τὸ γεγονός ὅτι ἡ Γένεσις ὁμιλεῖ περὶ καθόδου καὶ ἀγ. περὶ πτώσεως δὲν εἶναι ἄνευ σημασίας. Διότι ἡ διαφορὰ μεταξὺ κατέρχεσθαι καὶ πίπτειν εἶναι μεγάλη. Ὁ Ἄδὰμ ἔπεσε, καὶ διὰ τοῦτο τὸν λόγον ἀκριβῶς ὁ Χριστὸς κατέβη: ὁ Ἄδὰμ ἔπεσεν ἀπὸ ἐγωισμῶν. Ὁ Χριστὸς ὅμως κατέβη ἐκ φιλανθρωπίας καὶ δι' ἔλεος. Ἀλλὰ δὲν κατέβη μόνος. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὁ Χριστὸς μόνος κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ, μιμούμενοι αὐτόν, πλῆθος ἀγίων κατέρχονται καὶ κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς»¹⁹.

ΜΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΣΙΤΗ

Τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ἐστηρίχθη εἰς ἓνα περιορισμένον κύκλον, μὲ ἄκραν μυστικότητα, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Οἱ ὀπαδοὶ του δὲν ἤσχαλοῦντο εἰς τὴν ἀποκρυπτο-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 82 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4 τεύχους.

19. Enarratione in Psalmos. Psalmos 32a καὶ Homil. ad Ps. 118,2

λαιότερη ἀκαδημαϊκὴ θεολογία καὶ γιὰ τὸν ἄσχετο πρὸς τὴν ὀρθόδοξη λειτουργικὴ χρῆσι τῆς Ἀγ. Γραφῆς προτεσταντίζοντα βιβλικισμό, ἀλλ' εἶναι ἐπουσιώδη γιὰ τὴν ὀρθόδοξη βιοματικὴ τέχνη τῆς ζωῆς καὶ γιὰ παιδαγωγικοὺς σκοποὺς. Ἐτσι ἡ παρουσία ἐπουσιωδῶν ἀπὸ παιδαγωγικὴ ἄποψη στοιχείων ὑπερφωτῶναι τὰ προγράμματα κατὰ τρόπον, ὥστε αὐτὰ νὰ κατατρύχωνται ἀπὸ ἓνα ἀδιαχώρητο, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἀφ' ἐνὸς ὑπάρχοντα οὐσιώδη θέματα συμπνίγονται, ἀσφικτιοῦν καὶ δὲν ἔχουν ἄνεση γιὰ εὐρύτερη διαλογικὴ παρουσιάσῃ τους, ἀφ' ἑτέρου ἀπουσιάζει ἄλλη ἐξ ἴσου σπουδαία καὶ οὐσιώδης ὕλη, πὺ θὰ ἔκανε τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν περισσότερο συγχρονισμένο καὶ περισσότερο ἀνταποκρινόμενο στὶς σημερινὲς ἀνησυχίες τῶν νέων. Δειγματοληπτικῶς σημειώνομε, ὅτι

γράφῃσιν μυστικῶν συνθημάτων ἱερογλυφικῶν, τὰ ἀπόρητα μυστηριώδους διδασκαλίας. Δὲν ἀπεδέχοντο μίαν φιλοσοφίαν ἐσωτερικὴν, δυσπρόσιτον καὶ παράδοξον, ἀλλ' ἔξω εἰς κοινότητα καὶ ἀδελφότητα ἀνοικτὴν καὶ ζῶσαν. Οὐδὲν ἐκρύπτετο. Ἡ πρώτη χριστιανικὴ κοινότης δὲν ἦτο μία ἀπὸ τὰς πολυπληθεῖς καὶ κλειστάς συγκεντρώσεις μεμυημένων, ἐκλεκτῶν μιᾶς ἀποκρῦφου θρησκείας, με περιφρόνησιν πρὸς τοὺς ἔξω, τοὺς μὴ μεμυημένους ὡς δῆθεν κατωτέρων. Δὲν ἦτο ἀκόμη κύκλος τῶν ὀλίγων προνομιστῶν, ἀριστοκρατικῶν, κλειστῶν, ἀπορρίπτων κάθε ἐπαφῆν μὲ τοὺς ἔξω, τὴν εἴσοδον ἀγραμμάτων, δούλων καὶ περιφρονημένων. Οὐτε ἀκόμη ἡ σύνθεσις ἀποτελεῖτο ἀπὸ θαυστοχάστους ἐρευνητᾶς διὰ ν' ἀνακαλύψουν τοὺς ἀστέρας ἢ τὰ κοσμολογικὰ μυστήρια τοῦ ὑπερέραν. Οὐτε ἀκόμη ἦτο μία ἐταιρεία φαντασιοπλήκτων γνωστικῶν διανοουμένων. Ἦτο μία θρησκεία δι' ὅλους ἀνεξαιρέτως χωρὶς περιορισμοὺς καὶ διακρίσεις.

Ὅπως εἶναι γνωστὸν ἱστορικῶς, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Εἰρηναίου ἐκυκλοφόρου διάφοροι «Παραδόσεις» νοθευμένοι, ἑτερόκλητοι διδασκαλίας, βιβλοὶ ἀποκαλυπτικῆς καὶ προφητείας μὲ τὰ πλέον ἀπίθανα συνθήματα. Οἱ κυρίως Γνωστικοὶ ἀνεγνώριζον μόνον τὴν Π. Διαθήκην, ἀπορρίπτοντες κάθε νεωτέραν «ἀποκάλυψιν». Εὐρύτατα ἐκυκλοφόρου φευδοευαγγέλια ἀνεξέλεγκτα, ἀποδιδόμενα εἰς τὸν α ἢ ὁ ἀπόστολον. Ἐπεκράτει λοιπὸν σύγχυσις καὶ χάος μεταξὺ τῶν πιστῶν ὡς πρὸς τὸ τί ἔπρεπε ν' ἀπορριφθῆ καὶ τί νὰ πιστευθῆ. Τότε ὁ ἱ. Εἰρηναῖος ἀντικρούει τοὺς αἰρετικοὺς καὶ τὴν πλάνην, λέγων, ὅτι κάθε ἀνυπεύθυνος δὲν ἠμπορεῖ νὰ γράφῃ ὅ,τι θέλει καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, διὰ νὰ δώσῃ κύρος, νὰ ἀποδίδῃ τὰ γραπτὰ του εἰς τὴν γραφίδα ἀποστόλων. Διότι ἡ ἀλήθεια εἶναι καθολικὴ, ὁμοία παντοῦ, εἶναι μία, ἀδιαιρέτος, ἀτμητος καὶ ὁμοειδής. Ὅ,τι συναντᾶς εἰς τὴν Ρώμην, τὸ ἴδιον συναντᾶς καὶ εἰς τὴν Ἐφεσον, Σμύρνην, ἢ Παλαίστινην. Ἡ ἀλήθεια δὲν κρύπτεται, οὐτε εἶναι κτήμα τῶν ὀλίγων. Δὲν φοβεῖται τὸ φῶς, τὴν δημοσιότητα. Κυκλοφορεῖ, εἶναι προσιτὴ δι' ὅλους, ὅπως καὶ ὁ ἥλιος. Ὁ ἴσος

δὲν προβλέπεται ἐπαρκῆς ἐξέταση ἀπολογητικῶν θεμάτων, τῆς ἀξιολογικῆς ἠθικῆς, τῶν προβλημάτων τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ ὑγιοῦς πολιτικοῦ προσανατολισμοῦ, τῆς αἰσθητικῆς παιδείας κ.τ.τ.

Τὰ μειονεκτήματα αὐτὰ εἴτε περιορίζονται, ὅταν ἡ προσωπικότης τῶν φωτισμένων θεολόγων βρῶσκη τρόπους νὰ ὑπερνικήσῃ τις ἀτέλειες τοῦ προγράμματος, εἴτε πολλαπλασιάζονται καὶ ἐπιδεινώνονται, ὅταν ἐφαρμόζονται ἀπὸ ἀκαταλλήλους ἢ ἀδιαφόρους θεολόγους.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Προπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

δήποτε ήμπορεί να την πλησιάση και την γνωρίση. Κριτήριο της γνησιότητας είναι το θυσιαστήριον. Έκει εδρίσκειται συγκεντρωμένη και ήγγυημένη ή γνησιότης. Ούτω κρίνεται το άληθές του δόγματος. Η έκκλησιολογία και σωτηριολογία είναι ευχαριστιακή.

Με άλλες λέξεις, μόνον ο κύκλος εκείνος των πιστών είναι γνήσιος, όπου υπάρχει σύνδεσμος και εξάρτησις από την τοπικήν έκκλησίαν, έφ' όσον άνήκει εις μίαν ευχαριστιακήν σύναξιν, με προσεξάρχοντα τον νόμιμον έπίσκοπον, έγγύησιν δρατήν της αυθεντικότητας. Έκ τούτου, ο όρος «καθολικός» δέν έσήμαινε γεωγραφικήν έκτασιν τόσον, όσον την πληρότητα της έκκλησίας, του σώματος του Χριστού, ως θεολογικού πληρώματος και πληρότητας της άληθείας. Μόνον τότε ή καθολικότης εδρίσκειται εις μίαν επί μέρους τοπικήν έκκλησίαν. Μία κοινότης ονομάζεται «καθολική», διότι κατέχει όχι τμήματα, άλλ' ήπασαν την άλήθειαν, το πλήρωμα της διδασκαλίας του Χριστού. Οι άποστολικοί Πατέρες διαρκώς επαναλαμβάνουν, ότι Μία και μόνον υπάρχει Έκκλησία και όχι: πολλή έκκλησία. Έπομένως, ή έντολή «όπου δύο ή τρεις όσωι συνηγμένοι: επί τώ έμφ' ονόματι...», δέν πρέπει να νοηθή μεμονωμένως και ανεξαρτήτως των συναφών προϋποθέσεων και κριτηρίων, επί των οποίων συνευρίσκονται οι άδελφοί αυτοί. Υπάρχει σύναξις και το έχέγγυον της γνησιότητας είναι ο προσεδρεύων έπίσκοπος. Ο κανονικός φορεύς έπομένως θα πρέπει να συνδυασθή με μίαν αναπόφευκτον δρατήν ιεραρχίαν με ένα θεσμόν, Institutio. Έντός των πλαισίων αυτών πρέπει να έννοηθή ο θεσμός της χριστιανικής κοινότητας.

Όστε ήδη εις τους μετα-αποστολικούς χρόνους υπήρχον μόνιμα κριτήρια αναγνώρισεως μιās έκκλησίας ως γνήσιας, άλλά και άλληλο-αναγνωρίσεως ως αυθεντικής μεταξ' μιās επί μέρους και των άλλων έκκλησιών. Αυτή ή «συμφωνία» άπετέλει την λυδίαν λίθον της γνησιότητας μιās επί μέρους τοπικής κοινότητας.

Η έν τινι μέτρω μυστικότης της αρχαίας Έκκλησίας ως προς την τέλεσιν των μυστηρίων και την έκθεσιν σταδιακώς των λυτρωτικών άληθειών της Πίστewος ήτο δικαιολογημένη εξ αυτής της φύσεως του Χριστιανισμού. Αποτόμως δέν είναι δυνατή ή θέα του ήλιου. Είναι μάλλον επικίνδυνη διά τα μάτια. Χρειάζεται κάποια σταδιακή εξοικείωσις. Άλλως τα μάτια κινδυνεύουν να δλαφθούν. Είς ένα γήπιον είναι άκατανόητον να του δοθή εύθως άμέσως στερεά θαρεια διά τον στόμαχόν του τροφή. Με την σωματικήν του ανάπτυξιν θα δέχεται θαυμασίως και την τροφήν καταλλήλως προσαρμοζομένην. Άς μή λησμονήται: έν προκειμένω, ότι ή αρχαία Έκκλησία είχε ν' άντικρύση ήμαδικήν αίτησιν προσελύσεως ειδωλολατρών προς την πίστιν. Μή όντες όλοι αυτοί άρακτά προπαρασκευασμένοι και ώριμοι: διά την εκτίμησιν της νέας πίστewος, της πνευματικής φύσεως της χριστιανικής λατρείας, από άπόψεως παιδαγωγικής και ψυχολογικής, ώρίζετο μία περίοδος μυήσεως και διαφωτίσεως συστηματικής. Έως ότου ο υποψήφιος καταρτισθή και ένηλικιωθή πνευματικώς, έπεδάλλετο σύνεσις, άκρα έπιφυλακτικότης και παρακολούθησις της προσόδου δεκτι-

κότητος ή τυχόν της άπροθυμίας και περιφρονήσεως των ένδιαφερομένων. Οι νεόφυτοι δέν ήμπορούσαν αποτόμως να έννοήσουν και εισδύσουν εις τα τελούμενα φρικτά μυστήρια. Δι' αυτόν τον λόγον, όταν κατά τον δ' αιώνα ο Χριστιανισμός εξαπλούται και αναγνωρίζεται επισήμως υπό της Πολιτείας ως ή θρησκεία της αυτοκρατορίας, αίρονται θαυμασίως οι περιορισμοί και οι φραγμοί. Οι διδάσκαλοι της περιόδου αυτής, Άθανάσιος ο πατριάρχης Άλεξανδρείας, Ευσέβιος ο Καισαρείας, Θεοδώρητος ο Κύρου κ.ά. διδάσκουν τα κεντρικά θέματα του δόγματος χωρίς πλέον ν' άποκρύπτουν τι το ουσιώδες υπό το κάλυμμα. Τα πάντα προσφέρονται πλέον καθαρώτατα, εις το φώς.

Ότι όμως συνεχίζεται ως όρος άπαράδατος γνωριμίας με την Πίστιν είναι ή έσωτερική καθαρότης, ή Προσευχή, ή θαθαία πείνα και δίψα, ή ταπεινή διάνοια: Κλήμης ο Άλεξανδρεύς τονίζει μίαν άλήθειαν, ή όποία θα ρυθμίξη τον τρόπον αυτόν της προσεγγίσεως και επιγνώσεως: άπόρριψις παντός άκαθάρτου και μιάσματος σκέψεων υπό της άμαρτίας:

«Τότε κυβερνήσει σε ο Λόγος ο του Θεού, και τοις λιμέσι καθορμήσει των ουρανών το Πνεύμα το άγιον. Τότε μου κατοπτεύσεις τον Θεόν, και τοις άγίοις εκείνοις τελεσθήση μυστηρίου, και των έν ουρανοίς άπολαύσεις άποκεκρυμμένων, και των ένμοι τετηρημένων ά ούτε ούς ήκουσεν, ούτε επί καρδίαν άνέδη τινός (I Κορ. 2,9) ... Δείξω σοι τον Λόγον, και του Λόγου τα μυστήρια, κατά την σήν διηγούμενος εικόνα... Όρος έστι τουτο Θεού πεφιλημένον... όρος νηφάλιον, άγναις ύλαις σύσκιον θαχχεύουσι δέ έν αυτόν... αι του Θεού θυγατέρες, αι άμνάδες αι καλαι, τα σεμνά του Λόγου θεσπίζουσαι: όργια, χορδόν έγείρουσαι: σώφρονα... Διδαχούμαι, τους ουρανούς και τον Θεόν έποπτεύσας: άγιος γίνομαι, μούμενος. Ίεροφανται δέ Κύριος, και τον μύστην σφραγίζεται φωταγωγών' και παρατίθεται: τώ Πατρί τον πεπιστευκότα, αιώσι τηρούμενον. Ταύτα των ένμών μυστηρίων τα θαχχεύματα' ει δούλει, και συ και ανώλεθρον και μόνον όντως Θεόν, συνυμνούτος ήμιν του Θεού λόγου»²⁰.

Η εις επήκοον πάντων δημοσιότης των λειτουργικών εύχών έπεδάλλετο και εκ του γεγονότος άκόμη ότι άπετέλουν ως επί το πλείστον ήχώ αυτών των λόγων του Κυρίου και άρα δέν ήτο δυνατόν να άποκρυφθούν από το έκκλησίασμα. Το 830 Φλώρος ο διάκονος έν τη Δύσει, διάσημος θεολόγος και λειτουργιολόγος, έγραφε:

«Δέν υπάρχει γλώσσα, χώρα, πόλις, όποιοιδήποτε τμήμα της καθολικής ανά τον κόσμον Έκκλησίας, δέν υπάρχει: μέρος, όπου το μυστήριο του σώματος και του αίματος του Χριστού ήμπορεί να τελεσθή, άνευ της μνημονεύσεως των ιδίων λόγων του καθάγιασμού τους όποιους ο Σωτήρ άπηθύνα προς τους Άποστόλους και έκτοτε ή καθολική Έκκλησία χρησιμοποιεί, ακολουθούσα αυτους».

20. Προτρεπτικός προς Έλληνας 12. PG 8, 240-241.

Εἰς τὴν Δύσιν, ὅπως εἶναι γνωστόν, μεγάλης ὑπολήψεως ἔχει τὸ ἔργον De Sacramentis, ἀποτελούμενον ἐξ ἕξ ὁμιλιῶν, ἔργον τοῦ εἰς αἰῶνος. Ἄλλοτε εἶχεν ἀποδοθῆ εἰς τὸν Ι. Ἀμβρόσιον, λόγῳ τῆς στενῆς ὁμοιότητός του μετὰ τὸ ὁμώνυμον σχεδὸν ἔργον De Mysteriis. Τὸ ἔργον λοιπὸν τοῦτο θεολογῶναι πόσον ἢ Ρωμαϊκῆ Ἐκκλησίας ἐσέβετο τὰς εὐχὰς τῆς Μετουσιώσεως. Καὶ ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἐδι'αδύζοντο ἐκφώνως, ὁ λαὸς τὰς ἐμελέτας μετὰ ἀνάλογον κατάνυξιν καὶ ὠφελεῖτο πνευματικῶς. Ὅ,τι πρὶν τῆς εὐχῆς τοῦ καθαρῆς ἀνεγινώσκετο ἀφεώρα μᾶλλον τὸν λειτουργοῦντα, δεσμένον ὑπὲρ πάντων. Τώρα ὁμοίως, προβαίνων εἰς τὴν τέλει τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου, παύσων νὰ εἶναι λόγια ἀνθρώπινα, ἀλλὰ ἀποδεικνύονται τὰ ἴδια λόγια τοῦ Χριστοῦ. Οἱ λόγοι αὐτοὶ μετὰ τῆς Ἐπικλησεως ἀγιάζουν τὴν Εὐχαριστίαν, διότι εἶναι λόγοι καθαρῆς ἀποδοτικῆς δημιουργικῆς καὶ αἰτίας ἐκτάκτου ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ. Οἱ πιστοὶ συγχροτοῦντες τὸ πλῆρωμα, προσφέρουν τὸν ἄρτον καὶ οἶνον. Καὶ αὐτὰ μεταβάλλονται πρὸς χάριν καὶ πρὸς ὠφέλειαν τοῦ πληρώματος. Διὰ νὰ ἐνισχυθῆ αὐτὸ. Τὰ εἶδη θ' ἀγιασθῶν, ὥστε ἐν συνεχείᾳ ν' ἀγιασθῶν ὅλοι οἱ μετέχοντες. Ἀρχαῖον ἔργον, ἀποδοθὲν εἰς τὸν Ι. Αὐγουστίνον, λέγει:

«Ὁ ἱερεὺς δὲν ζητεῖ ἀπλῶς τὴν μετουσίωσιν, ἀλλ' εἶναι αὐτὴ ἀναδειχθῆ αἰτία ἀγιωσύνης, εἶναι μᾶς ἐμπλουτίσῃ, εἶναι τὰ δῶρα ἀγιαζόμενα, ἀγιάσουν καὶ ἡμᾶς αὐτούς»²¹.

Ὁ ἐθνικὸς Κέλσος μεταξὺ τῶν ἄλλων κατηγορεῖ τὴν Ἐκκλησίαν, ὅτι μετὰ ὑπερβολικὴν μυστικότητα περιέβαλε τὴν διδασκαλίαν τῆς καὶ τὴν ἐκράτει ὡς προνόμιον ἀποκλειστικὸν τῶν ὀλίγων. Ὁ ἀλεξανδρινὸς διδάσκαλος Ὁριγένης ἀναρεῖ τὴν κατηγορίαν γράφων, ὅτι τὸ κήρυγμα οὐδένα ἔχει νὰ φοβῆται. (Κατὰ Κέλσου Ι, VII, Γ' 15) :

«Ἐπεὶ πολλάκις ὀνομάζει κρύφιον τὸ δόγμα, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν ἐλεγκτέον, σχεδὸν παντὸς τοῦ κόσμου ἐγνωκὸς τὸ κήρυγμα Χριστιανῶν μᾶλλον ἢ τὰ τοῖς φιλοσόφοις ἀρέσκοντα. Τίνα γὰρ λαμβάνει ἢ ἐκ Παρθένου γέννησις Ἰησοῦ καὶ ὁ ἐσταυρωμένος καὶ ἡ παρά πολλοῖς πεπιστευμένη ἀνάστασις αὐτοῦ καὶ ἡ καταγγελλομένη κρί-

σις, κολάζουσα μὲν κατ' ἀξίαν τοὺς ἀμαρτάνοντας γέρωσ δ' ἀξιοῦσα τοὺς δικαίους; Τὸ δ' εἶναι τινα οἶον μετὰ τὰ ἐξωτερικά, μὴ εἰς τοὺς πολλοὺς φθάνοντα, οὐ μόνον ἴδιον τοῦ χριστιανῶν λόγου ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν φιλοσόφων, παρ' οἷς τινες μὲν ἦσαν ἐξωτερικοὶ λόγοι ἕτεροι δὲ ἐσωτερικοί. Καὶ τινες μὲν ἀκούοντες Πυθαγόρου, ὡς αὐτὸς ἔφα, ἄλλοι δ' ἐν ἀπορρήτῳ διδασκόμενοι τὰ μὴ ἀξία φθάνειν εἰς ἀκοὰς θεοήλους καὶ μηδέπω κεκαθαυμένας»²².

Εἰς τὸ ἴδιον ἀπολογητικὸν τοῦ ἔργου ὁ Ὁριγένης συνεχίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιχειρημάτων του.

«Σαφῶς δὴ τὸ σαμὸν τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς παριστῶμεν καὶ οὐχ ἀποκρύπτωμεν, ἐπὶ καὶ τοῖς πρώτοις εἰσαγομένοις καταφρόνησιν μὲν τῶν εἰδώλων καὶ πάντων τῶν ἀγαλμάτων ἐμποιήσωμεν... Ἐμφανῶς παριστάντες τὸν προφητευθέντα ἔκ τε τῶν περὶ αὐτοῦ προφητειῶν καὶ ἔκ τῶν ἐξητασμένως παραδιδόμενων τοῖς δυναμένοις ἀκούειν συνετότερον τῶν εὐαγγελίων καὶ τῶν ἀποστολικῶν φωνῶν»²³.

Οἱ λόγοι οὗτοι ἰσχύουν δι' ὅλην τὴν χριστιανικὴν φιλοσοφίαν τῶν δύο πρώτων αἰώνων. Ὅστε τὰ κανονικὰ βιβλία ὑπῆρξαν ποτὲ μυστικὰ οὔτε ἡ ἐκθεσις τῆς πίστεως ἦτο ἐρμητικῶς κεκλεισμένη. Ἀρκεῖ νὰ διαβάσῃ τις τὴν Ἀπολογία τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου. Ἐκεῖ ὁ συγγραφεὺς δὲν διστάζει νὰ ἐκθέσῃ δημοσίᾳ τὸ περιεχόμενον τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἀλλὰ συγχρόνως προσφέρει περιγραφὴν τῆς λειτουργικῆς εὐχαριστίας, τῶν κεντρικῶν σημείων τῆς καὶ τοῦ σωτηριολογικοῦ χαρακτῆρος τῆς. Ἄς μὴ λησμονῆται δὲ ἐν προκειμένῳ, ὅτι ἡ Ἀπολογία τοῦ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἐθνικὸν αὐτοκράτορα Ἀντωνίνον καὶ τοὺς υἱοὺς του καὶ πρὸς τὴν Ρωμαϊκὴν γερουσίαν.

(Συνεχίζεται)

ΑΙΜΙΑΙΑΝΟΣ ΤΙΜΙΑΔΗΣ

Μητροπολίτης Σηλυβρίας

21. De Corpore et Sanguine Domini XII,2; PL 120, 1312.

22. Κατὰ Κέλσου 1,7.

23. Ἔ. ἀ. 3,15.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΑΡΧΙΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο Ν

Ἐν Ἀθήναις σήμερον τὴν 19ην τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου, ἔτους 1982, ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος Παρασκευῆν καὶ ὥραν 9ην, συνήλθεν εἰς Συνεδρίαν ἢ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 10 τοῦ Ν. 590) 1977 προδλεπομένη καὶ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθμ. 3746) 1754) 24.9.1981 καὶ 4193) 1972) 30.10.1981 Συνοδικῶν ἐγγράφων διορισθεῖσα Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς Ἀρχιγραμματείας ἀποτελουμένη ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν 1) Ναυπάκτου καὶ Ἀγίου Βλασίου κ. Δαμασκηνοῦ, 2) Μεσσηνίας κ. Χρυσόστομου καὶ 3) Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας κ. Στεφάνου, παρι-

σταμένου καὶ τοῦ Ἀρχιγραμματεύοντος Ἀρχιμανδρίτου Τιμοθέου Τριδιζᾶ, καὶ ἐν ὁλομείειᾳ εὗρεθεῖσα, ἠσχολήθη μετὰ τὰ κάτωθι θέματα:

1. Ἐγκρίνει ὅπως ἐγγραφῶν συμπληρωματικῶς εἰς τὸν Προκαταρκτικὸν Πίνακα διὰ τὴν ἐγγραφὴν τῶν εἰς τὸν Κατάλογον τῶν πρὸς Ἀρχιερατείαν ἐκλογίμων, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 18 καὶ 19 τοῦ περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας 590) 1977 Νόμου, ὡς ἔχοντες τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ κατὰ τὴν 11.1.1982 συνταχθέντος προκαταρκτικοῦ Πίνακος προταθέντες (ἄρθρ. 19 παράγρ. 3 Ν. 590/77).

α/α ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΙΣ ΗΝ ΑΝΗΚΕΙ

1. Ἀρχιμ. ΜΑΝΤΖΑΡΟΓΑΟΥ Πολύκαρπος	Κασσανδρείας
2. » ΚΑΡΑΒΑΣ Μάξιμος	Φλωρίνης
3. » ΑΒΑΓΙΑΝΟΣ Χρυσόστομος	Φλωρίνης
4. » ΚΟΜΝΗΝΟΣ Γερμανός	Κιλκισίου
5. » ΜΠΕΚΙΑΡΗΣ Δημήτριος	Λαρίσης

Μεθ' ὃ μὴ ὑπάρχοντος ἐτέρου θέματος πρὸς συζήτησιν λύεται ἡ Συνεδρίασις καὶ υπογράφεται τὸ παρὸν Πρακτικὸν ὡς ἔπεται.

Ὁ Πρόεδρος

Τὰ Μέλη

† Ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἀγ. Βλασίου ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

† Ὁ Μεσσηνίας ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ὁ Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας ΣΤΕΦΑΝΟΣ

Ὁ Ἀρχιγραμματεῦον

Ἀρχιμ. Τιμόθεος Τριδιζᾶς

Ο πρ. ΗΛΕΙΑΣ ΓΕΡΜΑΝΟΣ (+) *

Σεβασμιώτατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Ἐπιμότατοι Ἀρχοντες,

Κύριε Δήμαρχε Πύργου,

Πανοσιολογιώτατοι Ἀρχιμανδρίται, Αἰδεσιμώτατοι Πρεσβύτεροι, Ἱερολογιώτατοι Διάκονοι, Ὁσιώτατοι Μοναχοὶ καὶ Μοναχαί, εὐλαβεῖς χριστιανοί,

«Ὁὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν» (Α΄ Κορινθ. ΙΕ΄ 42-44).

Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια τῆς πίστεως ἡμῶν, ἀγαπητοί μου, προσήκει νὰ ἀκουσθῇ κατὰ τὴν παροῦσαν πένθιμον πραγματικότητα τῆς ἐξοδίου ἱεράς Ἀκολουθίας μακαριστοῦ Ἱεράρχου τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, τοῦ Μητροπολίτου πρώην Ἡλείας κυροῦ Γερμανοῦ. Ἀλήθεια, ἡ ὁποία ἐρμηνεύει τὰ παρόντα καὶ δίδει ἐλπίδα καὶ παρηγορεῖ πάντας τοὺς παρόντας, ἡμᾶς τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς τοῦ κεκοιμημένου Ἱεράρχου, τὰ πνευματικὰ παιδιὰ του, κληρικούς καὶ λαϊκοὺς, τοὺς κατὰ σάρκα συγγενεῖς, τοὺς φίλους καὶ γνωστούς τοῦ αἰοιδίμου Μητροπολίτου. Ἀλήθεια, ἡ ὁποία ὁράτει ἀπλετον φῶς εἰς τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου, φωτίζει τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ καὶ καταξιώνει τὰ παρόντα. Εἶναι αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, ποὺ κατηύθυνε τὴν σκέψιν, τὴν ζωὴν καὶ τὴν Ποιμαντορικὴν διακονίαν τοῦ Μητροπολίτου πρώην Ἡλείας Γερμανοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς Κύριον ἐκδημία συνεκέντρωσε πάντας ἡμᾶς σήμερον ἐνταῦθα.

Αὐτὴ ποὺ δίδει καὶ εἰς ἐμέ, πνευματικὸν τέκνον, χειροτονία καὶ τελευταῖον πρῶτον συνεργάτην τοῦ μεταστάντος, τὴν δύναμιν νὰ ἐκφωνήσω κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τὴν προσήκοντα λόγον. Ἦθελα βεβαίως νὰ εἶχον ἀποφύγη τοῦτο. Ποτὲ νὰ μὴν ἤρχετο αὐτὴ ἡ ὥρα. Ὅμως τὸ γεγονός τῆς καταργήσεως τοῦ θανάτου διὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου μὲ ἐνδυναμώνει, ἡ πρὸς τοῦτο δοθεῖσά μοι ἐντολὴ τῆς Διαρκούς Ἱεράς Συνόδου μὲ ἀναγκάζει καὶ τὸ χρέος πρὸς τὸν Σεβάσιμον Γέροντά μου μὲ ὑποχρεώνει νὰ ἐκπληρώσω καὶ τοῦτο τὸ θλιβερὸν καθήκον πρὸς τιμὴν καὶ μνήμην αὐτοῦ.

* * *

* Ἐπικήδειος ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα, ἐντολῇ τῆς Ἱ. Συνόδου, κατὰ τὴν νεκρώσιμον Ἀκολουθίαν (16.2.82) ὑπὲρ ἀναπαύσεως τοῦ κοιμηθέντος Μητροπολίτου κυροῦ Γερμανοῦ.

Ὁ ἀείμνηστος Μητροπολίτης πρώην Ἡλείας Γερμανός, κατὰ κόσμον Δημήτριος Παν. Γκούμας, ἐγεννήθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1899 εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐξ εὐσεβῶν γονέων, καταγομένων ἀπὸ τὰ Ἀμπελάκια Σαλαμίνας. Μετὰ τὰς Γυμνασιακὰς σπουδὰς του εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐφοίτησε καὶ ἔλαβε τὸ Πτυχίον τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ὑπερέτησεν ὡς κληρωτὸς τὴν Πατρίδα εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καὶ μετὰ τὴν ἀφυπτηρέτησίν του ἀφιέρωσε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν πνευματικὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν.

Ὁὕτω τὴν 16.10.1921 ἐγγράφεται δόκιμος εἰς τὴν ἐν Πύργῳ Ἱεράν Μονὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ τὸ 1923 κείρεται μοναχός, λαβὼν τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου ὁμολογητοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερμανοῦ. Τὴν 9 Αὐγούστου τοῦ ἰδίου ἔτους χειροτονεῖται Διάκονος καὶ τὴν 20ῆν Μαρτίου 1927 Πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἰδρύου, Σπετσῶν καὶ Αἰγίνης κυροῦ Προκοπίου. Τὸ 1927 προσλαμβάνεται Πρωτοσύγκελλος τοῦ τότε Μητροπολίτου Κορινθίας καὶ ἔπειτα Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δαμασκηνοῦ, παρὰ τῷ ὁποίῳ ἄριστα μαθητεύσας ἐξεδήλωσε καὶ τὰ διοικητικὰ αὐτοῦ προσόντα. Διότι, τοῦ Μητροπολίτου Δαμασκηνοῦ εὐρισκομένου συνεχῶς εἰς ἐκκλησιαστικὰς ἀποστολάς, τὸ βάρος τῆς εὐθύθμου λειτουργίας τῆς πρωτοθρόνου Μητροπόλεως Κορίνθου εἶχε ριφθῆ ἐπὶ τῶν στιβαρῶν ὤμων τοῦ τότε Ἀρχιμανδρίτου Γερμανοῦ Παν. Γκούμα.

Ἐκ τῆς θέσεως ταύτης τὴν 22αν Μαρτίου τοῦ ἔτους 1936, εἰς ἡλικίαν 37 ἐτῶν, ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Ἱεράς Συνόδου καὶ χειροτονεῖται Μητροπολίτης Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας, ποιμένας αὐτὴν μέχρι τοῦ ἔτους 1945, ὅτε μετετέθη εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Ἡλείας, τὴν ὁποίαν ὀλοκληρωτικὰ ἠγάπησεν. Ἐγραψεν ὁ ἀείμνηστος εἰς τὴν τελευταίαν Ποιμαντορικὴν Ἐγκύκλιόν του πρὸς τὸν Κλῆρον, τοὺς Ἀρχοντας καὶ τὸν Λαὸν τῆς Μητροπόλεως Ἡλείας: «Ἐνας ἦτο ὁ πόθος μου, νὰ προσφέρω τὸν ἑαυτὸν μου καὶ πάσας τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς μου δυνάμεις μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς μου εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν προκοπὴν καὶ τὴν ἐν γένει ἀνύψωσιν ὑμῶν, τοῦ ἐκλεκτοῦ μου ποιμνίου τῆς Ἡλείας».

Δὲν ἠτύχησεν ὁμως νὰ ὑπηρετήσῃ αὐτὸν τὸν τόπον μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς του. Διότι τὸ 1967 ἦλθε ἡ ἐκκλησιαστικὴ δικτατορία, ἡ ὁποία διὰ τῆς πολιτικῆς τοιαύτης ἐδημοσίευσεν τὴν πρωτάκουστον καὶ ἐξοφθάλμως ἀντικανονικὴν ἈΣΤ΄ Συντακτικὴν Πράξιν, καθ' ἣν «Ἀρχιερεῖς κατέχοντες τὴν θέσιν Μητροπολίτου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος ἀποχωροῦσιν αὐτοδικαίως ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης, ἐφ' ὅσον συνελήρωσαν τεσσαρακοναετίαν ἐν τῇ ἱερῶσύνῃ καὶ τρια-

Η ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΛΙΣΕΩΣ

Σε εθρείς κύκλους του επισήμου κράτους (κυβέρνηση, ΕΡΤ, ΥΠΕΝΑ), όπως και σε άλλους κύκλους φαίνεται, ότι τελευταίως κατίσχυσε οριστικώς ή σκέψη περί τελείας καταδράσεως της τρίτης κλίσεως και εξισώσεως αυτής προς την πρώτη κλίση. Έτσι, σήμερα απόπως συγκομίζει κανείς από τον ιδιότυπο γλωσσικό μας άμπελώνα, μεταξύ άλλων, και τὰ ἐξῆς: τῆς κυβέρνησης, τῆς αντιπολίτευσης, τῆς διοίκησης, τῆς εισηγήσεως, τῆς χρήσεως, τοῦ αἰτοῦντα (ὁ αἰτοῦντας), τοῦ ἀνακόπουντα (ὁ

ἀνακόπουτας) κ.ά. Καὶ δὴ ἐνίοτε τὸ ἕνα ἀκόλουθο τοῦ ἄλλου. Ὅπως π.χ. τῆς ἀπόφασης τῆς κυβέρνησης, τῆς αἴτησης ἀκύρωσης κατὰ τῆς ἀπόφασης, τῆς λήψης ἀπόφασης κ.ά. ἀκαλλῆ καὶ κακόζηλα. Τὸ ἀτυχές δὲ εἶναι, ὅτι ἡ ροπή αὐτὴ πρὸς τελεία ἐξίσωση τῶν τριτοκλίτων μὲ τὰ πρωτόκλιτα οὐσιαστικὰ φαίνεται, ὅτι ἐνεπλάκη ἐσχάτως στὸν κλύδωνα τῶν πολιτικῶν παθῶν τόσοσόν δέ, ὥστε λογίζεται ὑπὸ τῶν ἀκραίων γλωσσικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἡρώων ὅχι μόνον ὡς ἐνδόσιμο ἀκραιφροῦς καὶ

κονταετιαν ἐν τῷ βαθμῷ τοῦ Ἐπισκόπου» (ΦΕΚ 229)1968 τ. Α΄). Οὕτως ὁ κεκοιμημένος Μητροπολίτης Γερμανὸς ἀναγκάζεται τὴν 13 Νοεμβρίου 1968 νὰ ἀποχωρήσῃ ἀκουσίως ἐκ τῆς Μητροπόλεως του, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι εἶχεν ὑπὲρ τριακονταετῆ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀρχιερατικὴν Ποιμαντοριαν.

Ὁ αἰόδιμος Μητροπολίτης πρόην Ἡλείας κυρὸς Γερμανὸς καθ' ὀλόκληρον τὸ διάστημα τῆς ποιμαντορίας του εἰργάσθη, ἵνα οἱ μνημονευθέντες ἐν ἀρχῇ λόγοι τοῦ Ἀποστόλου Παύλου γίνουσι πραγματικότης δι' αὐτὸν καὶ τὸ ποιμνίον του. Πῶς δηλαδὴ διὰ τῆς ἐν Χριστῷ ἀναγεννήσεως καὶ τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας νὰ διατηρηθοῦν αὐτὸς καὶ οἱ πιστοὶ ἀδιασπαστως ἠνωμένοι μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὥστε διὰ τοῦ θανάτου νὰ σπείρεται μὲν ἐν ἀσθενείᾳ, ἀτιμῆ καὶ φθορᾷ, νὰ ἔχη ὅμως τὴν βεβαιότητα, ὅτι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀναστάντος Κυρίου θὰ ἐγερθῆ ἐν δυνάμει, ἀφθαρσία καὶ δόξη.

Ὁ μακαριστὸς Ἱεράρχης ὑπῆρξεν εὐγενὴς εἰς τοὺς τρόπους, διακριτικὸς εἰς τὰς ἐκδηλώσεις, αὐστηρὸς εἰς τὰς ἀρχάς του, ἐπεικὴς εἰς τοὺς ἀδυνάτους, περίσκεπτος, ἀλλὰ καὶ ἀμετακίνητος εἰς τὰς ἀποφάσεις του, προσεκτικὸς εἰς τὰς συναναστροφάς του, μετρημένος εἰς τοὺς λόγους του, σταθερὸς εἰς τὰς ἐνεργείας του. Προσπαθοῦσε νὰ προλαμβάνῃ, ὅσον τοῦ ἦτο δυνατόν, τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ποιμνίου του καὶ τὰ ἐμπόδια τοῦ ἔργου του, ἀλλὰ καὶ ὅταν αὐτὰ παρουσιάζοντο, μὲ ἀγάπη, ὑπομονὴ καὶ σταθερότητα ἠγωνίζετο νὰ τὰ διορθῶνῃ καὶ νὰ τὰ ἀφαιρῆ. Ἰδιαίτερος ἐπρόσεχε «μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόναι προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῆ ἡ διακονία» (Β΄ Κορινθ. ΣΤ΄ 3).

Βεβαίως δὲν ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος Ἱεράρχης εἰς τὴν διακονίαν του ἀλάθητος. Εἰργάσθη ὅμως μὲ σύνεσιν καὶ βαθὺ ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα. Εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ γεγονός, ὅτι μετὰ τὴν ἀναγκαστικὴν ἀποχώρησίν του ἐκ τῆς Μητροπόλεως Ἡλείας, εἰς οὐδεμίαν ἀντεκκλησιαστικὴν ἐνεργεῖαν προέβη διὰ τὴν ἐπαναφορὰν του οὔτε τότε οὔτε μετὰ τὴν κατάργησιν

τῆς δικτατορίας. Ἀκριβῶς διότι δὲν ἤθελε νὰ δημιουργήσῃ ζητήματα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ἤθελε νὰ δημιουργοῦνται σκανδαλισμοὶ τῶν συνειδήσεων τῶν πιστῶν, «ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανε» (Ρωμ. ΙΑ΄ 15). Ἔλεγε πάντοτε ὁ ἀείμνηστος: «Ἡδυνάμην ἐντόνωσ νὰ διαμαρτυρηθῶ, διότι ἄνευ αἰτίας, χωρὶς καμμίαν ἀπολύτως κατηγορίαν καὶ ἀναπολόγητος ἐξεδιώχθην. Ὁμοίως εἰς οὐδὲν προέβην, διὰ τὴν ἡσυχίαν τῆς Ἐκκλησίας». Ἔτσι ἐφυσύχασε πραγματικὰ ἔκτοτε καὶ ἔστρεψε τὴν δραστηριότητά του εἰς τὴν συγγραφὴν ψυχοφελεστάτων βιβλίων διὰ τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴν τῶν χριστιανῶν, τὰ ὁποῖα δωρεὰν πάντοτε τοὺς ἀπέστειλεν.

Ὁ κεκοιμημένος Ἱεράρχης ἔλεγεν εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 40)13.11.68 τελευταίαν Ποιμαντορικὴν Ἐγκύκλιόν του πρὸς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς Μητροπόλεως Ἡλείας: «Μὲ θλίψιν σήμερον ἀποχωρίζομαι ὑμῶν, ὡς ἔχων ὑπὲρ τριακονταετῆ Ἀρχιερατικὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διακονίαν, συμφώνως πρὸς τὴν δημοσιευθεῖσαν ΛΣΤ' Συντακτικὴν Πράξιν... Ἀποχωρίζομαι ὅμως κατὰ τὸ σῶμα μόνον. Ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία μου θὰ εἶναι πάντοτε πλησίον σας. Ἡ ἀγάπη μου θὰ παραμείνῃ ἀμείωτος. Αἱ πρὸς Κύριον προσευχαί μου θὰ συνεχίσουν ἀδιάλειπτοι. Θὰ προσεύχομαι νὰ ὑγιαίνετε πάντοτε, νὰ μένετε ἀκμαῖοι εἰς τὸ Ἐθνικὸν φρόνημα καὶ νὰ προκόπτετε ὕλικῶς καὶ πνευματικῶς...». Καὶ σήμερον, ὅτε μετέστη πρὸς Κύριον, ἰδοὺ ἦλθε καὶ τὸ τίμιον σκῆνωμα τοῦ σώματός του πλησίον μας. Ἦλθε νὰ μείνῃ ἐδῶ εἰς τὸν Πύργον, εἰς τὴν Ἡλείαν, τοὺς χριστιανούς τῆς ὁποίας ἐπὶ 23 χρόνια θεοφιλῶς ἐποίμανε.

Πορεύου, σεπτέ μας Ἱεράρχα, εἰς τὴν αἰωνίαν καὶ ἔνδοξον μακαριότητα καὶ ἀπὸ τὸ οὐράνιον θυσιαστήριον συνέχισε τὰς πρὸς τὸν Κύριον δεήσεις σου ὑπὲρ πάντων ἡμῶν. Ἐμεῖς θὰ τιμῶμεν τὸ σῶμα σου, θὰ σὲ ἐνθυμούμεθα πάντοτε εὐγνωμόνως καὶ θὰ ἀκολουθοῦμε τὸ καλὸ παράδειγμα τῆς ζωῆς σου.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη.

† Ὁ Ἡλείας καὶ Ὡλένης ΓΕΡΜΑΝΟΣ

ἀσυμβιβάστου δημοτικισμού, ἀλλὰ καὶ ὡς ψηλαφητὴ ἀπόδειξη τῆς πάλης κατὰ πάσης μορφῆς πνευματικοῦ ζόφου.

Καὶ τὰ τελευταῖα αὐτὰ εἶναι: ἄκριτα, ἀφιλοσόφητα, ἀταλαίπωρα, εὐκολα. Καὶ ἀστεία. Διότι: οὔτε ἡ τρέχουσα ζωντανὴ μας γλῶσσα ἔρχεται νὰ καταλύσῃ τὸ κάλλος, τὴν χάριν καὶ τὴν σόφρονα οἰκονομία τῆς ἐλληνίδος φωνῆς, τῆς εὐφραδεστερᾶς καὶ σφωτέρως ὄλων τῶν φωνῶν τοῦ κόσμου, κατὰ τὸν σοφὸν Κοραῖν. Οὔτε ὁ Παπαρρηγόπουλος καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Κοραῖς καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Κάλδος, ὁ Παπαδιαμάντης, ὁ Καλλιγᾶς, ὁ Κονδυλάκης, ὁ Βλάχος, ὁ Βικέλας κ.ἄ.π., ὁ Καβάφης — ἄπαγε! — καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὁ Ἀνδρέας Ἐμπειρίκος καὶ ἀκόμη ὁ Παπατσώνης, ὁ Ἐγγονόπουλος, ὁ Ἀλέξανδρος Μάτσας, ὁ λημονημένος αὐτός, ἀλλὰ πολλὰ σημαίνων νεώτερος ποιητής, οὔτε αὐτοί, λέγω, κατεζόφωσαν τὸ ἐλληνικὸ πνεῦμα. Ἀντιθέτως, καὶ αὐτοί, μαζί με τὸ δημοτικὸ μας τραγούδι, τὸν Σολωμό, τὸν Παλαμᾶ καὶ τοὺς ἐλάσσονες ποιητές μας, τὸν Μακρυγιάννη, καὶ αὐτοὶ ὑπῆρξαν λαμπροὶ συντελεστῆς τῆς λιπαρᾶς πνευματικῆς ἐστίας, πού ἔδωκε δύναμη, πνοή, κῦρος καὶ φῶς στὴν πνευματικὴ Ἑλλάδα. Πού προσεδίδατε τὸν ἐλληνισμὸ καὶ τὸν κατέστησε γόνιμο τῆς νεώτερης ἐλληνικῆς παιδείας φυτευτήριον. Λοιπὸν, τὰ ὅσα λέγονται, γράφονται καὶ κοινῶς πιστεύονται: ὁδηγοῦν σὲ κίνημα χωριστικὸ στοὺς κόλπους τῆς ἐνείκας ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερα ἐλληνικῆς γλώσσας. Κίνημα, λέγω, τὸ ὁποῖο δάπτει τὴν ἡρεμὴ ἐξέλιξη αὐτῆς καὶ ἐμποδίζει τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς ζωντανῆς λαλιᾶς μας ἀπὸ τὸν ἀπέραντο θησαυρὸ τῆς λογίας γλωσσικῆς παραδόσεως.

Βεβαίως, καὶ θὰ ἐπιμείνω ὀλίγον ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, οἱ δεῖκτες τοῦ ὄρωγιου δὲν στρέφονται πρὸς τὰ ὀπίσω. Ὁ γλωσσικὸς Ἰορδάνης δὲν ὑποστρέφει. Τοῦτο εἶναι ἀληθές. Καὶ δὲν πρέπει νὰ ὀχούμεθα ἐπὶ ματαιῶν ἐλπίδων. Βαδίζομε πρὸς τὰ ἐμπρός. Πρὸς ἀπλούστευση τῆς γλώσσας. Καὶ πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῆς ἀπὸ τὶς δυσκολίες γλωσσικῶν ἀρχαϊσμῶν καὶ ἄλλων στοιχείων, ὅσα δὲν ἔχουν ἀντίκρουσμα στὴν τρέχουσα γλωσσικὴ πραγματικότητα. Ἀλλ' ἂν ὁ Ἰορδάνης δὲν ὑποστρέφει, οὔτε ἡ φύση κἀνεὶ ἄλλατα. Βαδίζομε πρὸς τὰ ἐμπρός πῶς; μετὰ τὴν θαυμασιὰ ἐξέλιξη τῆς γλώσσας μας, συντελουμένην διὰ τῆς διαρκοῦς τοῦ χρόνου περιφορᾶς. Ἡ γλωσσικὴ ἐξέλιξη δὲν ἐκιδιάζεται μετὰ τὴν σπάθην τοῦ νομοθέτου. Μόνον ὁ καιρὸς, ὁ σφωτάτος πάντων κριτής, μόνον ὁ καιρὸς ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πάνω στὴν γλῶσσα. Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα εἶναι τὸ πρῶτιστο τοῦ ἔθνικοῦ μας βίου ὄργανο. Καὶ ἀξιώνει: εὐλάβεια ἀπὸ τοὺς μεταρρυθμιστάς. Λοιπὸν, οἱ καινοτομίες τῆς γλώσσας πρέπει νὰ γίνονται μετὰ λόγου, μετὰ μέτρου, μετὰ συνέσεως καὶ σωφροσύνης γιὰ νὰ μὴ συνεχριζωθῇ μαζί με τὰ ζιζάνια καὶ ὁ σίτος. Καὶ δὴ ὁ σίτος ὁ ἀγκυθός. Προσέχετε, κύριοι νομοθέται, ἔγραφε ὁ αὐτὸς διδάσκαλος τοῦ γένους Κοραῖς, ἡ γλῶσσα εἶναι πρᾶγμα ἱερὸν καὶ πρέπει νὰ ἀνακαινίζεται μετὰ τὴν αὐτὴν εὐλάβεια πού ἀνακαινίζονται τὰ ἱερά τῶν ναῶν.

Ἄλλ' ἄς ἔλθωμε στὸ θέμα. Μία ἀπὸ τὶς γλωσσικὲς καινοτομίες, τὶς ἐσχάτως παρατηρούμενες σὲ εὐρεῖς καὶ γλωσσικῶς δραστηκοὺς κύκλους (κυβέρνηση, Τηλεόραση,

Ραδιόφωνο κ.λπ.) εἶναι ἡ τελεία κατεδάφιση τῆς τρίτης κλίσεως καὶ ἡ ἐσπέδωση αὐτῆς πρὸς τὴν πρώτη κλίση. Ἡ χρῆση, τῆς χρήσης, ἡ μόρφωση, τῆς μόρφωσης, ἡ ἄρση βαρῶν, τῆς ἄρσης βαρῶν, καὶ ἄλλα ἀτυχῶς ἐπιπολάζοντα στὸ νεότευκτο γλωσσικὸ μας βίον. Εἶναι αὐτὸ ὀρθό; Τοῦτο, ὅπως νομίζω, καταφέρει: δεινὸ κατὰ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας πλήγμα. Ἡ κλίση, καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ γνωρίζουν ὅλοι, ὅσοι δοξοσόφως ἀκολουθοῦν τὸ νεώτατο γλωσσικὸ συρμό, ἡ κλίση τῶν ὀνομάτων (οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων) ἀποτελεῖ ἀρχαῖο τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας προνόμιο. Ὅπως τῆς λατινικῆς (Praetor - oris, Judex - icis κ.λπ.) καὶ ὀρισμένων νεωτέρων. Μετὰ τὴν κλίση ὁ τόνος μετατοπίζεται, ἡ δὲ λέξη ἀποκτᾶ πλυστικότητα, χάρη, ὁμορφιά, εὐλυγισία, μουσικότητα. Μετὰ τὴν κλίση τὸ στόμα στρογγυλεῖται καὶ ἐπιτρέπεται τὴν ἀπόδοση καὶ τῶν λεπτοτέρων χρωματισμῶν τῆς σκέψεως τοῦ ὁμιλοῦντος. Ἡ ἀπὸ συστήματος, λοιπὸν, ἀδιάκριτη καὶ ἄκριτη κατεδάφιση τῆς τρίτης κλίσεως, ἡ στὰ στόματα πολλῶν ὀψίμων ζηλωτῶν τῆς δημοτικῆς συντελουμένη, καταστρέφει προνόμιο τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας. Καὶ χάριν αὐτῆς. Ἴδου τί γράφει σχετικῶς ποῖος; ὁ Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος: «Ἐνα γενικὸ χαρακτηριστικὸ, ἕνα χάρισμα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας ἐλληνικῆς, εἶναι ὅτι κλίνεται. Κλίνονται οἱ λέξεις, κλίνονται τὰ οὐσιαστικά, κλίνονται τὰ ἐπίθετα, κλίνονται τὰ ῥήματα. Αὐτὸ λέγω εἶναι: ἕνα χάρισμα γιὰτὶ δειχνεῖ ἀκριβῶς τὴν εὐλυγισία πού ἔχει τὸ ὄργανο αὐτὸ καὶ τὴν αἰσθητικὴν, τὴν ὁμορφιά. Διότι ἡ κλίσις εἶναι χαρακτηριστικὸ ὀλίγων γλωσσῶν. Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα θέθαια κατέχει τὰ πρωτεία. Καὶ ἡ ἀρχαία. Ἐκεῖ πλέον ἡ κλίσις εἶναι: κἀτι τὸ καταπληκτικόν. Κλίνεται ὁλος ὁ θησαυρὸς αὐτὸς ὁ γλωσσικὸς. Μετὰ τὴν κλίση ἐκφράζονται: ἀποχρώσεις διαγνωστικῆς, πνευματικῆς, ψυχολογικῆς. Δὲν κλίνεται ἀπλῶς γιὰ παιγνίδι. Ὁχι. Εἶναι μέσα εἰς τὴν φύση τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας νὰ κλίνεται. Καὶ διὰ κλίνεσται συχνὰ ὁ τόνος μετατοπίζεται. Τὸν μετατοπισμὸν αὐτὸν τοῦ τόνου εἶναι: μία ἀνάγκη αἰσθητικῆ, ἡ ὁποία τὸν ἐπιβάλλει. Αὐτὴν τὴν ἀνάγκη πολλοὶ σύγχρονοι τὴν ἔχουν καταργήσει. Τελείωσε. Ἄκουσα χθὲς «τὸ μνημεῖο τοῦ ἀγγιστοῦ στρατιώτη». Τί θὰ πῆ αὐτό; ἔπειτα θὰ μᾶς πῆ «τοῦ ἀνθρωποῦ» καὶ οὕτω καθεξῆς. Αὐτὰ εἶναι θαρραρότητες. Ἡ «τοῦ δασκάλου». Ὁ λαὸς λέει: «τοῦ δασκάλου». Γιατί θὰ ποῦμε «τοῦ δασκάλου»; Στὸ στόμα τοῦ λαοῦ δὲν ὑπάρχει αὐτό, γιὰ νὰ εἴμεθα συνεπὲς μετὰ αὐτὸ πού εἶπε ὁ Σολωμός, τὴν γλῶσσα δηλαδὴ πού μᾶς ἐδώρισε ὁ ἴδιος ἐκαῖνος. Ἐδῶ, λοιπὸν, ὑπάρχει: μὴ ἀσέβεια καὶ ἡ ἀσέβεια αὐτὴ ὁδηγεῖ σὲ μὴ ὁμορφιστάς. Καὶ συνεχίζει: ὁ αὐτὸς σοφὸς διδάσκαλος: «Δὲν εἶναι, λοιπὸν, αὐτό, ἡ ἀσέβεια πρὸς τὴν γλῶσσα, δαίγμα ἀγάπης πρὸς τὸν λαόν. Ὁχι. Στρέφεται ἐναντίον τοῦ λαοῦ καὶ εἶναι κακὸς ὁ σκοπός, πού κρύβεται πίσω ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστορία. Δὲν τὸ πιστεύω ὡς τώρα. Τώρα, ὅμως, τὸ πιστεύω. Ὅτι: πίσω ἀπ' αὐτὴν τὴν κακοποίηση τῆς γλώσσας κρύπτονται κακοὶ σκοποὶ. Καὶ τὸ πιστεύω αὐτὸ πλέον». (Βλ. Ἰω. Θεοδωρακοπούλου, Μαθήματα Ἐκτῆς Περιόδου, Μαγούλα, Σπάρτης, 1979, σ. 25 κ.ε.).

Καὶ τὸ τελευταῖο αὐτό, τὸ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς λεχθέν, ἄς τὸ θεωρήσωμε ὡς ἀναπόδευκτο. Τοῦτο, ὅμως,

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Ἡ νηστεία τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς.

«Πάντα τὰ ἔθνη».

Ἡ τεσσαρακονθήμερος νηστεία, θεοπισθεῖσα ἀπὸ τῶν μέσων ἢ περὶ τὰ τέλη τοῦ γ' αἰῶνος πρὸς ἀξίαν προπαρασκευὴν διὰ τὸ σταυρώσιμον καὶ ἀναστασίσιμον Πάσχα, ἔχει βαθύτατον νόημα. Κατὰ τοὺς ὑπὸ τοῦ ἕμμου ἐπαναλαμβανομένους λόγους τοῦ Μ. Βασιλείου, «ἀληθῆς νηστεία ἢ τοῦ κακοῦ ἀλλοτριώσις, ἐγκράτεια γλώσσης, θυμοῦ ἀποχή, ἐπιθυμιῶν χωρισμός, καταλαλιᾶς, ψεύδους, ἐπιπορίας. Ἡ τούτων ἔνδειξις νηστεία ἐστὶν ἀληθῆς».

Ὅθεν τὸ βαθύτερον νόημα τῆς νηστείας συνίσταται εἰς τὸ διὸ αὐτὴ ὁδηγεῖ εἰς τὴν πνευματικὴν κάθαρσιν καὶ ἀσκεῖ εἰς τὴν πειθαρχίαν, τὴν ὑπακοήν, τὴν ταπεινώσιν, τὴν νῆψιν, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν πνευματικὴν νηστείαν. Κατὰ τὰς ἀναριθμήτους λειτουργικὰς ἐκφορᾶς τῆς περιόδου, ἢ νηστεία («καθαρίζω», «ἀγγίζω» καὶ «ῥώννυσι τὸ σῶμα» καὶ παρατίθησι τοῦτο «ὀλοκλήρως εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ»). Οὕτως ἡ ψυχὴ λαμπρύνεται καὶ εἰσέρχεται εἰς «γνώφρον σεπτῶν θεωριῶν». Αἱ αἰσθήσεις ἐλευθεροῦνται ἐκ τῆς «ἐμπαθοῦς νεκρώσεως» καὶ ἀναγνωρίζουν ὡς «ἡγεμόνα τὸν ἔνδοθεν λογισμὸν» ἢ ἐκ τῆς ἁμαρτίας ζόφωσις καθαίρεται ἢ ψυχὴ ἀποκτᾷ ὡς ἐξάρτημα τῆς πνευματικῆς «πανοπλίας» τὴν μάχιον, ἥτις ἐκτίμει ἀπὸ καρδίας πάσαν κακίαν: τὸ αἰσθητήριον τῆς ψυχῆς ἐξυγιαίνει καὶ δοᾷ τὸν Θεόν ἢ ψυχὴ («συμφίξεται διὰ τῶν περὶ τῶν ἀρετῶν»: «περὶ οὗτοι πρὸς θεῖον ἔρωται» ἢ καρδία «παιίνεται»: οἱ πιστοὶ «κακαθαριμέναις διανοίαις συσταροῦνται τῷ Χριστῷ καὶ νεκροῦνται δι' αὐτόν, ταῖς τοῦ θίου ἡδοναῖς, ἵνα καὶ συζήσωσιν» ἐν τῷ φωτὶ τῆς Ἀναστάσεως.

εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι ὁ γλωσσικός ὁδοστρωτήρ, ὁ ὁποῖος ἀφήνεται νὰ περάσῃ ἀδιακρίτως πάνω ἀπὸ τὴν τρίτη κλίση, καταστρέφει χάριν καὶ προνόμιον τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Γιὰ τὸ ὅποιο πικρῶς θὰ μετανοήσωμε. Ὅπως μετενοήσωμε —ἀλλ' εἶναι πλέον ἀργά— διότι ἐπετρέψαμε νὰ καταστραφῇ ἡ χάρις καὶ ἡ ὁμορφία τῶν νεοκλασσικῶν Ἀθηναίων. «Ὅφθ' ἀλέουσι μῦλοι θεῶν, ἀλέουσι δὲ λεπτά». Ἀργὰ ἀλέθουν οἱ μῦλοι τῶν θεῶν, ἀλέθουν, ὅμως, ψιλὰ, κατὰ τὴν ἀρχαία παρομοίαν. Λοιπὸν, ἔχομε ἱστορικὸν χρέος, ἀρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, νὰ διαφυλάξωμε ἀκέραιον τὸ κάλλος καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, τοῦ τηλαυγοῦς αὐτοῦ φάρου τῆς ἐλληνικῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς σοφίας.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ι. ΚΟΡΣΟΣ

Τακτικὸς Καθηγητῆς

τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου τῆς ΠΑΣΠΕ

λίαν ἀσμένως καὶ ὁμοφώνως ἢ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐνέκρινε τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας περὶ ἐκδόσεως ἱεραποστολικοῦ περιοδικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Πάντα τὰ ἔθνη» (πρὸς θεραπείαν καὶ διακονίαν τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἔργου τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος). Τὸ περιοδικὸν τοῦτο, ὡς τονίζει ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηναίων καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, «θὰ ἐκφορᾷ πλήρως καὶ ἐπακριδῶς τὴν καθολικότητα καὶ οἰκουμενικότητα τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, θὰ ἀρτυρήσῃ καὶ κινητοποιή τὰς πνευματικὰς αὐτῆς δυνάμεις καὶ θὰ καλύπτῃ μέγα κενὸν εἰς τὸν παγκόσμιον τομέα τῆς Ἐξωτερικῆς Ἱεραποστολῆς».

Ὅθεν μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἐγένετο δεκτὸν τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ ἱεραποστολικοῦ αὐτοῦ ὄργανου τῆς Ἐκκλησίας μας, ὅπερ ἔχει λίαν καλλιτεχνικὴν μορφήν καὶ παρουσιάζει πλείστας φαινογραφίας, ἐξ ὧν πολλὰ εἶναι ἐγχορῶσι. Ὡς τονίζει ἐν προλογικῷ σημειώματι ὁ ἐμψυχῶν τὴν προσπάθειαν ταύτην Διευθυντῆς τοῦ περιοδικοῦ καὶ Γεν. Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας κ. Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος, «προοπτικὴ τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς συναισθησεως τῆς οἰκουμενικότητος τῆς Ὁρθοδοξίας». Εἰδικιώτερον τὸ τριμηναῖον τοῦτο περιοδικὸν (θὰ ἐπιδιώξει: α) Νὰ ἐνημερώσῃ τὸν ἐλληνικὸν λαὸν πάνω εἰς τὴν πολύμορφον πραγματικότητα τοῦ κόσμου, πὺν περιλαμβάνει τόσα ἔθνη μὲ ποικίλα προβλήματα, δυνατότητες καὶ χαρίσματα. Καὶ β) νὰ τὸν πληροφωρῇ μὲ τρόπο ὑπεύθυνον γιὰ τὴν ὁρθόδοξον ἱεραποστολικὴν προσπάθειαν ἀνὰ τὸν κόσμον».

Χαράλαμπος Βασιλόπουλος (†)

Ἡ πρὸς Κύριον ἐκδημία τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς «Πανελληνίου Ὁρθοδόξου Ἐνώσεως» μακαριστοῦ Γέροντος, ἀρχιμανδρίτου Χαράλαμπος Βασιλόπουλου, προηγουμένου τῆς Ἱ. Μονῆς Πειράκη σιερεῖ τῷ ὄντι τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐνὸς αγωνιστοῦ τῆς πίστεως, ὅστις εἶχε πανορθόδοξον ἀκτινοβολίαν.

Ὁ ἐκλιπὼν διεκρίθη διὰ τὴν ἱεραποστολικὴν καὶ ἐθνικὴν του δρασίαν, ἐνεκα τῆς ὁποίας ὑπὸ τῶν ἀνθελληνικῶν ὀργάνων τῆς Κατοχῆς καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ ἀνταρτοδικείων εἶχε καταδικασθῆ εἰς θάνατον, ἵνα διασωθῇ θανατοιογενικῶς. Ὁ πατὴρ Χαράλαμπος ἔδρασε κατ' ἀρχὰς ὡς λαϊκὸς κήρυξ καὶ κατηχητῆς, ἀναπτύξας λαμπρὰν κοινωνικὴν δρασίαν, καὶ ἐν συνεχείᾳ ὡς κληρικὸς, ὡς ἐξομολόγος καὶ πνευματικὸς ὁδηγός, ὡς χριστιανὸς δημοσιογράφος, ὡς ἐμψυχωτῆς τῆς αγωνιστικῆς ἐφημερίδος «Ὁρθόδοξος

Τύπος», ὡς συγγραφεὺς ἀναριθμητῶν μικρῶν καὶ μεγάλων βιβλίων, ὡς πολέμιος τῶν αἰρέσεων, πάσης κακοδοξίας καὶ πάσης ἰάσεως, τὴν ὁποίαν ἐν τῷ φλογερῷ ζήλω του θὰ ἐθεώρει ὡς ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ἑλληνορθόδοξον παράδοσιν, καὶ ὡς ἀνιδιοτελής μοναχός, ὅστις διέθετε τὰ ἐκ τῶν συγγραφεῶν του κέρδη διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἱεραποστολικῶν του σκοπῶν.

Εὐχόμεθα, ὅπως ὁ Θεὸς ἀναδεικνύῃ ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ ἀγωνιστὰς τοῦ ἀναστήματος τοῦ πατρὸς Χαλαράμπους, τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη θὰ παραμείνῃ ζωηρὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πνευματικῶν του τέκνων.

Δέον νὰ ἐνταθῆ ἡ ἐπαγρύπνησις.

Ἡ κοινὰ εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ νομοσχεδίου, διὰ τοῦ ὁποίου παρέχεται εἰς τοὺς Ἕλληνας πολίτας ἐλευθερία ἐπιλογῆς μεταξὺ τοῦ θρησκευτικοῦ ἢ πολιτικοῦ γάμου, ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ πληρώματος μετὰ πολλῆς ἱκανοποιήσεως.

Παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι διὰ τοῦ νομοσχεδίου τούτου αἴρονται, ὡς μὴ ὄφελε, πολλὰ κωλύματα γάμου καὶ προμηδοσιεῖται ἐμφανῶς ὁ πολιτικὸς γάμος, ἐν τούτοις εἶναι εὐχάριστον, ὅτι δὲν παραβιάζεται ἡ συνείδησις τῶν ὀρθοδόξων πιστῶν, οἵτινες ἔχουν τὴν δυνατὴν νὰ πειθαρχήσουν εἰς τὴν φωνὴν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τελέσουν τὸ ἱερὸν μυστήριον τοῦ γάμου συμφώνως πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν μας παράδοσιν.

Ἀλλὰ ἐπειδὴ οἱ ἔχοντες συμπλέγματα ἐχθρότητος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐξακολουθοῦν καὶ ἐνορχηστρωμένον σοφιστικὸν τρόπον νὰ ἀγωνίζονται πρὸς τροποποίησιν τοῦ νομοσχεδίου καὶ πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ πολιτικοῦ γάμου, εἶναι ἐπιβεβλημένον ὅπως ἐνταθῆ ἡ ἐπαγρύπνησις κλήρου καὶ λαοῦ, ἵνα ἀφ' ἐνὸς μὴ παραβιασθῆ κατ' ἀντισυνταγματικὸν τρόπον ἡ θέλησις τῆς πλειοψηφίας τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλλήνων καὶ ἵνα ἀφ' ἑτέρου ἡ τελικὴ ἐκσυγχρονιστικὴ ρύθμισις τῶν ζητημάτων τῶν κωλυμάτων τοῦ γάμου καὶ τῶν προϋποθέσεων τοῦ διαζυγίου γίνῃ κατὰ τρόπον μὴ ἀπάδοντα εἰς τὴν μακροαίωνα παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

«Παράδειγμα πανανθρωπίνης ἀλληλεγγύης».

Ὁρθῶς ὁ παγκόσμιος καὶ ὁ ἑλληνικὸς Τύπος ἐξῆραν τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐπιχείρησις διασώσεως τῶν ναυαγῶν τοῦ ἑλληνικοῦ δεξαμενοπλοίου «Βίκτηρ», παρὰ τὴν μερικὴν μόνον ἐπιτυχίαν τῆς, «δύναται —

κατὰ τὴν διατύπωσιν τῆς «Ἐστίας» — νὰ θεωρηθῆ ὡς συγκινητικὸν παράδειγμα πανανθρωπίνης ἀλληλεγγύης καὶ ἀλtruισμοῦ, ἀφοῦ αἱ σχετικαὶ προσπάθειαι ἀνεπιτύχθησαν καὶ συνεχίσθησαν, ἐν μέσῳ μωρίων κινδύνων, μέχρι καὶ τῆς τελευταίας στιγμῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκρίθη ὅτι δὲν ὑπῆρχον πλέον περὶ θάνατον καὶ ἐλπίδες».

Αἱ ὑπεράνθρωποι προσπάθειαι, τὰς ὁποίας κατέβαλον πᾶσαι σχεδὸν αἱ Βρετανικαὶ ὑπηρεσίαι ἀποφυλακῆς, μονάδες τοῦ Ὀλλανδικοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ, Βελγικὰ καὶ Δυτικογερμανικὰ πορτοπόρα, ὡς καὶ τὰ σωστικὰ μέσα τῆς Ἀμερικανικῆς θάλασσας τῶν Ἀζορῶν νήσων, μαρτυροῦν ἔνθεν μὲν, ὅτι «ἡ ἀρωγὴ πρὸς τὸν κινδυνεύοντα συνάνθρωπόν μας δὲν γνωρίζει μεθορίου, ἀλλ' ἀναπτύσσεται ὑπεράνω συνόρων, ὡς ἐπιταγὴ ψυχικὴ, μὴ ὑποκειμένη εἰς οἰανδήποτε σκοπιμότητα καὶ συμβατικότητα σχέσεων», εἰδρωθέν δὲ ὅτι «ἀκόμη καὶ εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῆς γενικωτέρας ἀδιαφορίας καὶ τοῦ ἀμοραλισμοῦ, ἡ ἀλληλεγγύη τῶν ἀνθρώπων, παρ' ὅλα τὰ εἰς βάρος τῆς πλήγματα, ἐπιβιώνει καὶ ἀποτελεῖ κίνητρον δι' εὐγενεῖς πράξεις».

Δημιουργία καὶ ἐξέλιξις.

Ἐν ἄρθρῳ δημοσιευθέντι εἰς τὴν «Καθημερινήν» ὑπὸ τὸν τίτλον «Σύγχρονος Βιολογία» ἀναφέρεται πρὸς τοὺς ἄλλοις ὅτι «ἡ θεωρία τῆς ἐξέλιξης ἀντικατέστησε τὸ δόγμα τῆς εἰδικῆς δημιουργίας. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ὅτι ἐλύθησαν τὰ μεταφυσικὰ προβλήματα. Ἀπλῶς μετατοπίζονται ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς προέλευσης τῶν εἰδῶν εἰς τὸ ἐπίπεδο τῆς προέλευσης τῶν ἐσχάτων μονάδων τῆς ὕλης».

Εἰς ταῦτα εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιπαροτρυνθῆ, ὅτι ἡ ἰδέα τῆς δημιουργίας δὲν συναρτᾶται μόνον πρὸς τὴν ἀρχὴν τῶν στοιχείων τῆς ὕλης, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν τῶν ζωϊκῶν ἢ φυτικῶν εἰδῶν. Τὸ δίλημμα, ὅπερ καλεῖ εἰς ἐκλογὴν, δὲν εἶναι «ἐξέλιξις ἢ δημιουργία», ἀλλὰ «ἄμεσος δημιουργία ἢ δημιουργία δι' ἐξέλιξεως». Οὕτως αὐτὸς ὁ πατήρ τῆς ἐξελικτικῆς θεωρίας Lamarck ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ὑψίστου Δημιουργοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνάγεται ἡ ποικιλία τῶν εἰδῶν. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ Darwin τονίζει, ὅτι εἰς αὐτὸ «ἀπαντοῦν καταφαντικῶς τὰ μεγάλα πνεύματα, τὰ ὁποῖα ἔζησαν ἀνά τοὺς αἰῶνας».

Ἐκ πάντων τούτων γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ τυχὸν ἐπαλήθευσις καὶ ἐπιβεβαίωσις τῆς εἰσέτι ἀναποδείκτου θεωρίας τῆς ἐξέλιξεως οὐδὲν σημαίνει ἐναντίον τοῦ δόγματος τῆς δημιουργίας.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

Τριακονταετία Ἀρχιερατικῆς Διακονίας τοῦ Μητροπολίτου Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας Τιμόθεοσ, ἔκδ. Ἱ. Μητροπόλεως, σχ. 17Χ24, Ἀθήνα: 1981, σσ. 166.

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας κ. Τιμόθεοσ κατέχει σήμερον τὴν δευτέραν θέσιν, ἀπὸ πλευρᾶς πρεσβείων χειροτονίας, ἐκ τῶν ποιμαινόντων Μητροπόλεις Ἀρχιερέων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Χειροτονηθεὶς Ἐπίσκοπος τὸ ἔτος 1951 συνεπλήρωσε τὴν 11ην Μαρτίου 1981 τριακονταετῆ ἀρχιερατικὴν διακονίαν. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἡ Ἱ. Μητρόπολις ἐξέδωκε τιμητικὸν τόμον εἰς τὸν ὅποιον «ἐκτίθενται συνοπτικῶς» τὰ πραγματοποιηθέντα ὑπὸ τοῦ Σεβ. κατὰ τὴν 30ετίαν 1951-1981, ὡς Βοηθοῦ Ἐπισκόπου Μυρέων τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης (1951-54), ὡς Μητροπολίτου Μαρωναίας καὶ Κομοτηνῆς (1954-74) καὶ ὡς πρώτου Ποιμενάρχου τῆς νεοσυσταθείσης Ἱ. Μητροπόλεως Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας (1974-1981).

Μετὰ τὸν Πρόλογον καὶ τὸ Βιογραφικὸν Σημείωμα (σσ. 7-10), γίνεται γενικὴ ἀναφορὰ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ τιμωμένου ὡς Ἐπισκόπου Μυρέων (σσ. 11-12) καὶ ὡς Μητροπολίτου Μαρωναίας καὶ Ν. Ἰωνίας (σσ. 13-14). Πρὸς τοῦτο καταχωρίζονται ἐν ἐκτάσει τὰ κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς Εἰκοσατηρίδος ἐν Κομοτηνῇ (σσ. 17-32), δραστηριότητες τοῦ Σεβ. εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν Μαρωναίας (σσ. 33-38), προσφωνήσεις (Μητροπολιτῶν, ἄλλων Κληρικῶν, ἐκπροσώπων τοπικῶν ἀρχῶν κ.λπ.) ὡς καὶ ἡ ἀντιφώνησις τοῦ τιμωμένου (σσ. 39-72), ἢ ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 20ετοῦς Ἀρχιερατείας ἐγκύκλιος τοῦ Σεβ. πρὸς τὸ ποιμνίον του (σσ. 73-76), συγχαρητήρια Γράμματα Πατριάρχων, Ἱ. Συνόδου, Ἀρχιεπισκόπων (σσ. 77-83), τηλεγραφήματα καὶ ἐπιστολαὶ (σσ. 85-94), ἄρθρα καὶ δημοσιεύματα τοῦ Τύπου (σσ. 95-107). Ἐν συνεχείᾳ, ἀφοῦ γίνεται σύντομος ἀναφορὰ εἰς τὴν τελετὴν ὑποδοχῆς καὶ ἐνθρονίσεως τοῦ Σεβ. κ. Τιμόθεοσ εἰς τὴν νεοσύστατον Ἱ. Μητρόπολιν Ν. Ἰωνίας (σσ. 111-116), ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς 30ετηρίδος: Καταχωρίζεται ἡ ὁμιλία τοῦ Πρωτοσυγκέλλου, ἀρχιμ. κ. Κων. Φαραντάτου περὶ τῆς δραστηριότητος τοῦ Σεβ. (σσ. 117-122) καθὼς καὶ τὸ κείμενον τῶν ὑπ' ἀρ. 242) 1979 καὶ 272) 1980 ἐγκυκλίων τοῦ Μητροπολίτου ἐξ ἀφορμῆς συμπληρώσεως ἑταοῦς καὶ ἑταοῦς, ἀντιστοίχως, διακονίας του ἐν τῇ Ν. Ἰωνίᾳ (σσ. 122-128). Ἀκολουθοῦν, ἔκθεσις ἐπιτελεσθέντων ἔργων (σσ.

129-132), τιμητικαὶ διακρίσεις (σ. 133), συγχαρητήρια Γράμματα Πατριάρχων, Ἀρχιεπισκόπων, Μητροπολιτῶν κ.λπ. (σσ. 137-142) καὶ ἄρθρα καὶ δημοσιεύματα περὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ τιμωμένου (σσ. 147-165).

Τὸ ἀφιέρωμα δίδει ἀνάγλυφον εἰκόνα τοῦ πολιοῦ Ποιμενάρχου, κοσμεῖται δὲ μὲ φωτογραφίας ἐκ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ὡς καὶ τῶν Ἱδρυμάτων τὰ ὅποια ἀνηγγέρθησαν μὲ τὴν πρόνοιάν του εἰς τὰς Ἱ. Μητροπόλεις Μαρωναίας καὶ Ν. Ἰωνίας.

Ὁ Κύριος ἄς ἀξιῶσῃ τὸν Σεβ. κ. Τιμόθεοσ νὰ ἑορτάσῃ καὶ τὸ χρυσοῦν Ἰωδηλαίον!

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀρχιμ. Γερεμίου Φούντα, Γένεσις (Μελέτη Παλαιᾶς Διαθήκης), Ἀμφισσα, 1981.

Ὁ παροσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης π. Γερεμίας Φούντας, γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων ἐρμηνευτικῶν ἐργασίων του ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἰς τὴν προβολὴν τῆς ὁποίας μετ' ἀξιεπαίγου ζήλου ἔχει ἀπὸ ἐτῶν ἀφοσιωθῆ, ἤρχισε δημοσιέων προσφάτως κατὰ τεύχη πληθεῖς ὑπόμνημα εἰς τὴν Γένεσιν. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι καθαρῶς ἐρμηνευτικόν, παρ' ὅτι δ' ἀπευθύνεται πρὸς τὸ εὐρύτερον κοινὸν δὲν στερεῖται ἐπιστημονικοῦ χαρακτῆρος.

Τοῦ ὑπομνήματος προτάσσονται κατατοπιστικὸς Πρόλογος (σελ. 7-9) καὶ ἐμπεριστατωμένη Εἰσαγωγή (σελ. 11-43), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξετάζονται ποικίλα θέματα σχετιζόμενα οὐ μόνον πρὸς τὴν Γένεσιν ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλην τὴν Π. Διαθήκην. Οὕτως ἐν ἀρχῇ ὁ σ. ὁμιλεῖ περὶ τῆς διαρέσεως τῶν διδλίων τῆς Π. Διαθήκης (σελ. 11-13), περὶ τῆς ἐβραϊκῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν αὕτη ἐγγραφή πρωτοτύπως (σελ. 13-18) καὶ περὶ τῆς συγγενοῦς πρὸς αὐτὴν διδλικῆς ἀραμαϊκῆς (σελ. 18-19). Ἐν συνεχείᾳ γίνεται λόγος περὶ τῶν χειρογράφων τῆς Π. Διαθήκης καὶ κυρίως περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια ἀνεκαλύφθησαν τῷ 1947 καὶ εἶναι γνωστὰ σήμερον ὡς χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης (σελ. 19-25). Περαιτέρω ὁμιλεῖ ὁ σ. περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ κανόνος τῆς Π. Διαθήκης (σελ. 25-28) καὶ περὶ τῶν παλαιῶν μεταφράσεων αὐτῆς, ἐπεκτεινόμενος κυρίως εἰς τὰ περὶ τῆς ἑλληνικῆς μετα-

φράσεως τῶν Ο' (σελ. 28-32). Τέλος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὰ ἀπόκρυφα βιβλία τῆς Π. Διαθήκης, παραθέτων στοιχεῖα τινα περὶ ἐκάστου ἐκ τῶν ἐξ αὐτῶν σπουδαιοτέρων (σελ. 32-36). Μετὰ τὰ γενικὰ ταῦτα ἑμιλεῖ διὰ βραχέων περὶ τῆς Πεντατεύχου (σελ. 36-37) περιοριζόμενος εἰδικώτερον εἰς τὴν Γένεσιν, τὴν συγγραφὴν τῆς ὁποίας ἀποδίδει, συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν, εἰς τὸν Μωϋσέα (σελ. 38-43).

Τὸ κυρίως ἔργον, ἦτοι τὸ ἐρμηνευτικὸν ὑπόμνημα, παρουσιάζει τὴν ἐξῆς μορφήν: Τὸ ὑπομνηματιζόμενον βιβλικὸν κείμενον διακρίνεται εἰς ἐνότητας. Παρατίθεται δὲ εἰς δύο παραλλήλους στήλας, ἐξ ὧν ἡ ἀριστερὰ περιλαμβάνει τὸ κείμενον τῶν Ο' καὶ ἡ δεξιὰ τὸ ἐβραϊκὸν ἐν νεοελληνικῇ μεταφράσει (περὶ τῆς προελεύσεως τῆς ὁποίας δὲν γίνεται λόγος), ἐνῶ προηγούνται πάντοτε καταποτιστικά τινα στοιχεῖα ἐπ' αὐτοῦ. Ἐν συνεχείᾳ καὶ εἰς τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν εἰς ὑπομνηματικά ἔργα καταλαμβάνει συνήθως τὸ κριτικὸν ὑπόμνημα, παρατίθενται χαρακτηριστικὰ βιβλικά χωρία μὲ παραπομπὰς εἰς παράλληλα αὐτῶν ἢ εἰς ἄλλας συναφεῖς βιβλικὰς ρήσεις. Περὶ τούτων δὲν σημειοῦται τι εἰς τὸν Πρόλογον ἢ ἀλλαχοῦ τοῦ ἔργου. Ἡ ἐξ αὐτῶν πάντως ὠφέλεια τοῦ φιλομαθοῦς ἀναγνώστου εἶναι πλέον ἢ προφανῆς. Μετὰ ταῦτα γίνεται ἀνάλυσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ κειμένου κατὰ στίχους ἢ καὶ κατὰ φράσεις.

Σχολιάζων τὸ κείμενον ὁ πανοσιολογιώτατος συγγραφεὺς ἐμφανίζεται ἐνημέρος ἐπὶ τῶν διαφορῶν βιβλικο-αρχαιολογικῶν ἐρευνῶν, αἱ ὁποῖαι διαφωτίζουν σπουδαῖα βιβλικά ζητήματα καὶ τὰς ὁποίας λαμβάνει σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν του. Κυρίως ὁμως στηρίζεται ἐπὶ τῆς Πατερικῆς ἐρμηνείας καὶ ἐπὶ τῶν ἀπόψεων τῆς συγχρόνου συντηρητικῆς ἐπιστήμης. Μὴ ἱκανοποιούμενος δὲ διὰ μόνης τῆς παρουσιάσεως τῶν πορισμάτων τῆς τελευταίας καὶ μὴ περιοριζόμενος εἰς ἀπλοῦν σχολιασμὸν τοῦ κειμένου, ἀλλ' ἀποβλέπων κυρίως εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς πίστεως τῶν ἀναγνώστων του καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἐποικοδομὴν των, ἐπεκτείνεται εἰς ἀπολογητικάς, ἠθικάς καὶ ἐποικοδομητικάς παρατηρήσεις. Ἐνταῦθα δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ π. Ἱερεμίας, ἐν τῷ ζήλω του πρὸς ἀνάδειξιν τῶν ἐν τῇ ἱερᾷ Βίβλῳ θεῶν ἀληθειῶν καὶ δὴ πρὸς προάσπισιν τῶν παλαιῶν Πατερικῶν ἀπόψεων καὶ ἐκείνων τῆς συντηρητικῆς ἐπιστήμης ἐπὶ ζητημάτων ἀπασχολούντων τὴν νεωτέραν καὶ τὴν σύγχρονον κριτικὴν τῆς Π. Διαθήκης, ἐμφανίζεται ἀπόλυτος, μαχητικὸς, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ὀξύς.

Ἐν τῇ ἐμνησίᾳ τοῦ κειμένου ὁ σ. ἀκολουθεῖ τὴν ἱστορικὴν μέθοδον συνδυάζων αὐτὴν μετὰ τῆς χριστολογικῆς, χωρὶς ὁμως νὰ παρασύρεται ἐκ τῶν υπερβολῶν τῆς

ἀλληγορικῆς ἐρμηνείας. Τὰ ἐρμηνευτικὰ σχόλια του κατοχυρώνει καὶ μὲ σοβαρὰς βιβλικο-αρχαιολογικὰς μαρτυρίας. Ἡ τοιαύτη μορφή ἐργασίας εἶναι δόκιμος καὶ γνωστὴ καὶ ἐκ τῶν ἔργων παλαιότερων καὶ νεωτέρων ὑπομνηματιστῶν τῆς Βίβλου. Ἔχει δὲ ὁμοιότητας πρὸς ἐκείνην τοῦ ἔργου τοῦ ἀειμνήστου λογίου Ἀρχιμανδρίτου Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, ὅστις, ἐργαζόμενος ὅπως καὶ ὁ π. Ἱερεμίας Φούντας εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπαρχίαν, κατώρθωσε νὰ ὑπομνηματίσῃ δλόκληρον τὴν Π. Διαθήκην διὰ τὸ εὐρύτερον κοινόν.

Εἰς τὸ κείμενον παρενφέρονται σποραδικῶς καὶ διάφοροι εἰκόνας πρὸς πληρεστέραν ἐνημέρωσιν τοῦ ἀναγνώστου. Θὰ ἦτο δὲ ἀπαραίτητος καὶ ἡ συνεχὴς παράθεσις τῶν ἔργων ἐπὶ τῶν ὁποῖων στηρίζονται τὰ ἐπὶ τοῦ κειμένου σχόλια τοῦ συγγραφέως, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς πῖναξ βιβλιογραφίας. Πιθανώτατα ἐπιφυλάσσεται ὁ πανοσιολογιώτατος νὰ ἐκπονήσῃ τοιοῦτον πῖνακα μετὰ τὴν περὰ τῶν τοῦ κατὰ τεύχη ἐκδομένου νῦν ὑπομνήματος.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτυπώσεως καὶ ἐν γένει ἐμφανίσεως τὸ βιβλίον εἶναι ἄψογον. Σημαντικὰ τυπογραφικὰ ἢ ἄλλα ἀδελπετήματα εἶναι σπάνια, ὡς π.χ. ἐν σελ. 22, στχ. 25, ἐνθα ἀναγιγνώσκωμεν: «τὰ ἀποσπάσματα τοῦ Λευϊτικοῦ, τὰ γεγραμμένα εἰς τὴν παλαιὰν σεβαστὴν γραφὴν...». Πιστεύω ὅτι ὁ σ. θὰ ἤθελε νὰ γράψῃ ἐν προκειμένῳ «ἐβραϊκὴν» καὶ οὐχὶ «σεβαστὴν». Τὸ βιβλίον Δ' Μακαδαίων συγκαταριθμεῖ μετὰ τῶν ἱστορικῶν βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης (σελ. 12) καίτοι εἶναι ἀπόκρυφον καὶ δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὸν κανόνα αὐτῆς. Σημειωτέον ὅτι, ὁμῶν οὗτος ἀλλαχοῦ περὶ τῶν ἀποκρύφων βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης, παραθέτει μεταξὺ αὐτῶν καὶ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος (σελ. 34).

Γενικῶς τὸ ἔργον εἶναι ἀξιόλογον καὶ δύναται νὰ ἀποτελέσῃ λίαν χρήσιμον δοῦν ἡμῶν εἰς τοὺς μελετητὰς τῆς Π. Διαθήκης, δι' ὃ καὶ τὸ συνιστῶμεν θερμῶς. Συγχαίρομεν δὲ τὸν πανοσιολογιώτατον διὰ τὴν ἀναληφθεῖσαν προσπάθειάν του ὅπως, μὲ τὰ πενιχρὰ μέσα τῆς ἐπαρχίας, ὑπομνηματίσῃ δλόκληρον τὴν Π. Διαθήκην, καθιστῶν οὕτω τοὺς πνευματικὸς θησαυροὺς τῆς προσοχῆς εἰς τὸν ἐλληνικὸν λαόν.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΙΜΩΤΑΣ

Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΟΥ

Ἐκ τυπογραφικῆς ἀδελφίας εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. 4) 15.2. 82 τεύχος τῆς «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ» (σελ. 88 στήλη 2), ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ: † Ὁ Χίου ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ, ἐτέθη: † Ὁ Χίου ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ. Ζητοῦμεν συγγνώμην διὰ τὴν ἀδελφίαν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ίερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τοῦ Συντονιστικοῦ Γραφείου Συμπαράστασως Σεισμοπαθῶν, ἡ συνολικὴ βοήθεια ποῦ παρασχέθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος στὶς πληγείσες ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς περιοχές, σὲ εἶδη βοήθειας καὶ μετρητά, ἔφθασε ἕως τὴν 13η Ὀκτωβρίου 1981 στὸ ποσὸ τῶν 64.319.615,50 δρχ.

Ἡ συμπαράσταση τῆς Ἐκκλησίας συνεχίζεται. Ἐτσι ἀπὸ τὴν 14η Ὀκτωβρίου 1981 ἕως καὶ τὴν 12η Φεβρουαρίου 1982 προσφέρθηκαν σὲ εἶδη καὶ μετρητά 3.386.349 δραχμές.

Ἡ συνολικὴ βοήθεια τῆς Ἐκκλησίας ἕως καὶ τὴν 12η Φεβρουαρίου 1982 ἀνῆλθε στὸ ποσὸν τῶν 67.705.964,50 δραχμῶν.

Ίερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ:

Ἐ δ ἔ χ θ η τὸν πρέσβη τῆς Δανίας (2.2.82), τὸν Ἀρχηγὸ τῆς Χωροφυλακῆς κ. Μπριλάκη (9.2.82), τὸν Μητροπολίτη Βόστρον κ. Βασίλειο (18.2.82) καὶ ἔδωσε τὴν εὐλογία του εἰς τὰ καρδιοπαθῆ παιδιὰ ποῦ ἀνεχώρησαν διὰ τὰς Η.Π.Α. ὅπου θὰ χειρουργηθοῦν (3.2.82).

Π ρ ο ἡ δ ρ ε υ σ ε τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ TAKE (18.2.82), τῆς Δ.Ι. Συνόδου (ἐκτακτος συνεδρία 19.2.82), τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς Σιβιτανιδείου καὶ τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Ἰδρύματος ANTAIOS (2.3.82).

Π α ρ ἔ σ τ η εἰς τὸν ἐορτασμὸν τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου (6.2.82), εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῶν Βορειοηπειρωτῶν (14.2.82), εἰς τὴν ἐκδήλωσιν διὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας, εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν (29.1.82) καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν (30.1.82).

Ἐ π ε σ κ ἔ φ θ η τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας κ. Κων. Καραμανλῆν (13.2.82) καὶ τὸν Πρωθυπουργὸν κ. Ἄνδρ. Παπανδρέου (17.2.82).

1. Μητρόπολις Ἡλείας καὶ Ὠλένης

«Συνάξεις τῶν πιστῶν Οἰκονόμων» θὰ ὀνομάζονται οἱ τακτικὲς κατὰ τόπους Ἱερατικὲς Συνάξεις, ποῦ θὰ πραγματοποιοῦνται στὴν ἱ. Μητρόπολι Ἡλείας γιὰ τὴν ἐπιμόρφωσι τῶν αἰδ. Ἐφημερίων τῆς.

Οἱ Συνάξεις θὰ γίνονται κάθε 15 μέρες, 9-12 π.μ., τὸ Σάββατο στὸν Πύργο, Ἀμαλιάδα, Γαστούνη, Λεχαινὰ καὶ Ὀλυμπία. Ὑπεύθυνοι ὀρίστηκαν ἀντίστοιχα οἱ Αἰδ. π. Ἀ. Μαντζαβίνος, Κ. Παναγιωτόπουλος, Π. Βασιλείου,

Κ. Ἡλιοπούλου καὶ Μ. Παυλόπουλος. Ὡς τὶς 26 Ἰουνίου, θὰ πραγματοποιηθοῦν 12 Συνάξεις.

«Ἡ μορφή τοῦ πατέρα στὴ ζωὴ μας καὶ στὴ νεοελληνικὴ Ποίησι» ἦταν τὸ θέμα ὀμιλίας τοῦ συγγραφέα καὶ τ. ἐπόστη Μ. Ἐκπαιδεύσεως Δημάρχου Κορίνθου κ. Σήφη Γ. Κόλλια, ποῦ ἔγινε τὴν Κυριακὴ 17 Ἰανουαρίου, 11.30 π.μ., στὴν αἴθουσα διαλέξεων τῆς ἱ. Μητροπόλεως Ἡλείας στὸν Πύργο, κατὰ τὴ διάρκειαν ἐκδηλώσεώς τῆς, γιὰ νὰ τιμηθοῦν ὁ Πατέρας καὶ ἡ Μάνα, ποῦ εἶναι ἡ πηγή, ἀλλὰ καὶ τὸ στήριγμα τῆς ζωῆς μας.

Ποιήματα ἀπήγγειλαν οἱ ἠθοποιοὶ Νίκος Παπακωνσταντίνου καὶ Ἄννα Πολυτίμου.

Στὴν ἴδια ἐκδήλωσι, ποῦ ἦταν ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτη Ἡλείας κυροῦ Ἀθανασίου, ἐμπνευστὴ τοῦ θεσμοῦ, ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης κ. Γερμανὸς διένειμε 40 βιβλιάρια σπουδῶν ἢ επαγγελματικῆς ἀποκαταστάσεως σὲ ἰσάριθμα παιδιὰ πολυτέκνων οἰκογενειῶν, συνολικῆς δαπάνης 400.000 δρχ. (10.000 δρχ. σὲ κάθε βιβλιάριο).

Ίερά Μητρόπολις Μεσογαίας καὶ Λαυρεωτικῆς

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 31ης Ἰανουαρίου, στὴν αἴθουσα τοῦ Ἱεροῦ Προσκυνηματος ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ Σπάτων, ὁ Σεβ. προσέβη εἰς λεπτομερῆ Ἀπολογισμὸν τοῦ συντελεσθέντος ὑπὸ τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως ἔργου κατὰ τὸ ἔτος 1981, ἐνώπιον τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου καὶ πολλῶν ἐπισήμων πρὸς τοῦτο προσκεκλημένων.

1. Ἀνεφέρθη εἰς τὴν τακτικώτατην ἐπικοινωνίαν του μὲ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως, μὲ θείας Λειτουργίας, τελετὰς καὶ λοιπὰς ἐκδηλώσεις.

2. Ἐξέθεσεν τὴν προσπάθειαν τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως, εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ θείου Λόγου, δι' αὐτοῦ, τῶν Ἱεροκηρῶν καὶ λοιπῶν θεολόγων Κληρικῶν καὶ Θεολόγων.

3. Ἀνεφέρθη εἰς τὸ Μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως, ἀνέπτυξεν τὴν σημασίαν τοῦ Ἱεροῦ Μυστηρίου, τὴν φροντίδα ποῦ καταβάλλεται ὥστε νὰ ὑπάρχη πάντοτε εἰς ὅλας τὰς ἐνορίας Ἐξομολόγος, ἰδιαίτερα δὲ τὰς ἡμέρας πνευματικῆς περισυλλογῆς.

4. Ἀνεφέρθη εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, τὴν προσφορὰν τῶν καὶ τὴν κρίσιν ποῦ διέρχονται, λόγῳ τῆς ἀδιαφορίας ἐκ μέρους τῶν γονέων, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

5. Ἀνέπτυξεν τὴν ἀντιαιρετικὴν δραστηριότητα τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως, τὴν συγκρότησιν ὀμάδος ἀντιμεταπίσεως αἰρετικῶν, τὴν διανομὴν καταλλήλου ὕλικου πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς χριστιανοὺς καὶ ἀνάπτυξιν σχετικῶν ὀμι-

λιών, υπό του ιδίου και των Ίεροκηρύκων της Ίερᾶς Μητροπόλεως.

6. Διά τὸ ἔργον τῆς Φιλανθρωπίας ἀνέφεραν ὅτι ἡ Ίερὰ Μητρόπολις διέθεσεν τὸ ποσὸν τῶν 3.529.317 δρχ. (φάρμακα ἀσθενῶν, ἐνίσχυσις φοιτητῶν, ἀποστολὴ ἀσθενῶν εἰς ἐξωτερικόν, προικοδότησις ἑπόρων κορασίδων, ἐνίσχυσις σεισμοπλήκτων κ.λπ.). Τὸ Ίερὸν Προσκύνημα Ἀγίου Νεκταρίου Καμαρῖνης δι' ἀγορὰν τροφίμων εἰς ἀπόρους 600.000 δρχ. καὶ τὰ παραρτήματα τῆς Γεν. Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος 2.500.000. Σύνολον χρημάτων διὰ τὸ ἔργον τῆς ἀγάπης τῆς Ίερᾶς Μητροπόλεως 6.629.317 δρχ.

7. Προικοδότησεν 55 ἄπορα κοράσια τῆς Περιφερείας τῆς Ίερᾶς Μητροπόλεως μὲ 5.000 ἕκαστον. Σύνολον προικοδοτηθέντων ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ίερᾶς Μητροπόλεως (1974) 393 ἄπορα κοράσια.

8. Ἀνεφέρθη εἰς τὰ ἔργα ἐξωραΐσεως τῶν Ίερῶν Ναῶν καὶ Προσκυνημάτων τῆς Ίερᾶς Μητροπόλεως, διὰ τὰ ὅποια διετέθη τὸ ποσὸν τῶν 29.944.000 δρχ.

Τέλος εὐχαρίστησεν τοὺς Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Ίεροκήρυκας, τοὺς Αἰδεσ. Ἐφημερίους, τὰ Ἐκκλ. Συμβούλια ὡς καὶ ἀπάσας τὰς Ἀρχὰς τῆς Περιφερείας διὰ τὸ ἀμέριστον ἐνδιαφέρον διὰ τὰ προβλήματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοὺς προέτρεψεν μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμόν νὰ συνεχίσουν τὴν προσφορὰν τῶν, πρὸς ὄφελος τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ γενικώτερον τοῦ Ἐθνους μας.

Περαίνων τὸν Ἀπολογισμόν, διένειμεν τὰ Βιβλιάρια προικοδοτήσεως εἰς τὰ ἄπορα κοράσια, μετὰ δώρων ρουχισμοῦ καὶ παιχνιδιῶν, ὡς καὶ πρὸς ἅπαντα τὰ παρευρεθέντα παιδιὰ διένειμε ἄφθονα παιχνίδια, κοῦκλες κ.λπ. δημιουργῶν τοιοῦτοτρόπως πανηγυρικοκάτην ἀτμόσφαιραν καὶ σκορπίζων πλουσίαν χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν εἰς τοὺς μικροὺς καὶ μεγάλους φίλους τῆς Ἐκκλησίας μας.

Εἰς τὴν ἐκδήλωσιν ἔφαλεν ἡ χορωδία τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Ίερᾶς Μητροπόλεως, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Δ)ντοῦ αὐτῆς, μουσικοδιδασκάλου κ. Ἀνδρέου Βουτσινᾶ.

Ί. Μητρόπολις Περιστερίου

● Μετὰ ἀπὸ συνεννόησι τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη Περιστερίου κ. Χρυσοστόμου μὲ τοὺς διευθυντὲς τῶν Γυμνασίων καὶ Λυκείων τῆς περιφερείας του, εἴκοσι ἐπτὰ πνευματικοὶ μετέβησαν σ' αὐτὰ τὰ Σχολεῖα καὶ δέχτηκαν στὸ μυστήριον τῆς Ίερᾶς Ἐξομολογήσεως τοὺς μαθητὲς. Ἡ προσέλευσις ἦταν ἱκανοποιητικὴ.

● Ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης ἔκοψε τὴ βασιλόπιττα τῆς Μητροπόλεως τὴν 1η Ἰανουαρίου, παρουσία τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν —μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Δήμαρχο κ. Δ. Φωλόπουλο— καὶ πλήθους πιστῶν.

● Παρετέθη δειπνο, τὴν 12η Ἰανουαρίου, πρὸς τιμὴν τῶν μελῶν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Συμβουλίων μὲ τοὺς προϊσταμένους Ἐφημερίους, στὴν αἴθουσα τῆς Πνευματικῆς Ἐστίας Νεότητος. Δόθηκε δὲ ἀπὸ τὸν Σεβ. κ. Χρυ-

στόμο ἐντολὴ στὸν Αἰδεσιμ. Πρωτοπρ. π. Πολύευκτο Σελιάχα, Γεν. Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο τῆς Μητροπόλεως, νὰ ἐπισκέπτεται ἀνὰ δίμηνο τοὺς ἐνοριακοὺς Ναοὺς γιὰ νὰ συντονίζῃ τὸ ἐπιτελούμενον ἐκεῖ πνευματικὸ ἔργο.

● Διοργανώθηκε πρωτοχρονιάτικὴ ἑορταστικὴ ἐκδήλωσι τὴν 9η Ἰανουαρίου στὰ «Καλὰ Γηραιὰ» τοῦ ἱ. Ναοῦ Εὐαγγελιστρίας, μὲ τὴ συμμετοχὴ τῶν γερόντων. Στὴν ἐκδήλωσι, μίλησαν ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης, καθὼς καὶ ὁ ἀστυνομικὸς Διευθυντὴς κ. Χρ. Παναγόπουλος, ὁ ὁποῖος μὲ ἄλλους συναδέλφους του πρόσφερε δέματα τροφίμων στοὺς ὑπερήλικες ἐκ μέρους τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ὑποδιευθύνσεως Τροχαίας Κινήσεως Ἀθηνῶν.

Ίερὰ Μητρόπολις Χαλκίδος

Ἡ ἱ. Μητρόπολις διοργανώνει σειρά διαλέξεων διὰ τοὺς νέους μὲ τίτλον «Χριστὸς καὶ Νέοι», ποὺ ἐκφράζουν τὴ θέσι τῆς Ἐκκλησίας στὰ σύγχρονα ἰδεολογικὰ καὶ κοινωνικὰ θέματα, τὰ ὅποια θὰ διαπραγματευθοῦν ὁ Σεβ. Ποιμενάρχης μας, κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ θεολόγοι καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες καὶ εἰδικοὶ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Οἱ διαλέξεις ἄρχισαν τὸ Σάββατο 23 Ἰανουαρίου καὶ θὰ γίνωνται κάθε Σάββατο 6 ἕως 8 τὸ ἀπόγευμα στὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Οἰκοτροφείου Ἀρρένων, θὰ διαρκέσουν δὲ μέχρι τῆς 3 Ἀπριλίου. Μποροῦν νὰ τίς παρακολουθοῦν μαθητὲς, μαθήτριες καὶ ἀπόφοιτοι Λυκείου, φοιτητὲς καὶ φοιτήτριες ἀνωτέρων καὶ ἀνωτάτων Σχολῶν. Στὸ ἄγχος καὶ τὴν ἀγωνία τῆς ἐποχῆς μας καλοῦνται νὰ δοκιμάσουν οἱ νέοι μας καὶ τὸ χριστιανικὸ λυτρωτικὸ μήνυμα.

Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

Μὲ λαμπρότητα ἔγινε τὸ Σάββατο 30 Ἰανουαρίου, ἡ ἐπίσημη τελετὴ γιὰ τὴν ἐορτὴ τῶν Τριῶν Ίεραρχῶν καὶ Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων, στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, παρουσία τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου κ. Σεραφεῖμ, πολλῶν ἐπισήμων καὶ πλήθους κόσμου.

Ἐπειτα ἀπὸ εἰσήγησι τοῦ Πρυτάνεως κ. Ἐμμ. Βουζῖκα, ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Ἀνδρούσης κ. Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος, τακτικὸς Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐκφώνησε τὸν πανηγυρικὸ τῆς ἡμέρας, μὲ θέμα «Ἡ μαρτυρία τῶν Τριῶν Ίεραρχῶν γιὰ τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν».

Ἡ μικτὴ Χορωδία τοῦ Πανεπιστημίου ἔφαλε τὸ Ἀπολυτίκιον τῶν Τριῶν Ίεραρχῶν καὶ τὸν Ἐθνικὸ Ὑμνον.

Ἐκκλησία Σερβίας

Κατὰ τὸ Β' ἐξάμηνον τοῦ 1981 ἐσημειώθη εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν, καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ὀρθόδοξων κατοικουμένας περιοχάς, καὶ δὴ εἰς τὴν Βοσνίαν, μία προγραμματισμένη ἀντιθρησκευτικὴ καὶ ἀντιεκκλησιαστικὴ ἐκστρατεία τῶν κρατικῶν μέσων μαζικῆς ἐνημερώσεως, καὶ ὠρισμένων ἀνωτέρων κρατικῶν λειτουργῶν, ἐκφραζο-

μένη δι' «αύστηρας κριτικής», καθαρώς θερησκευτικών και εκκλησιαστικών εκδηλώσεων και ενεργειών των εκκλησιαστικών λειτουργιών, του έργου και της κανονικής και εν τῷ πλαισίῳ τῶν ισχυόντων νόμων δράσεως ὀρισμένων θερησκευτικών ὀργανώσεων, διὰ νὰ κορυφωθῆ εἰς ὀρισμένες περιπτώσεις διὰ καταδίκης εἰς φυλάκισιν, κυμαινομένην ἀπὸ 2 μηνῶν μέχρι 6 ἐτῶν, κυρίως ὀρθοδόξων ἱερέων.

Εἰς τοῦτο ἀντέδρασαν ἐντόνως ὁ ἐκκλησιαστικὸς Τύπος καὶ ὀρισμένοι ἐκκλησιαστικοὶ λειτουργοὶ δι' ὑπευθύνων δηλώσεων, διὰ καταλλήλου ἀρθρογραφίας καὶ διὰ δεδωκευμένων διαμαρτυριῶν πρὸς τὰ ὑπεύθυνα κρατικὰ ὄργανα καὶ τὰς ἀρμοδίας ὑπηρεσίας. Κατόπιν αὐτῶν κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας σημειοῦται ἐνθαρρυντικὴ ὑφεσις τῆς ἀντιεκκλησιαστικῆς αὐτῆς ἐκστρατείας.

Τὴν 18 Ἰανουαρίου 1982 ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ ὁ Ἐπίσκοπος Σλαβονίας Αἰμιλιανὸς εἰς ἡλικίαν 80 ἐτῶν, κηδευθεὶς τὴν 23 Ἰανουαρίου εἰς τὴν πόλιν Πάγκατς, ἔδραν τῆς Ἐπαρχίας του. Τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας προέστη ὁ Πατριάρχης Γερμανός. Εἰς αὐτὴν ἔλαβον μέρος πέντε Ἀρχιερεῖς τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας, πολλοὶ ἱερεῖς καὶ διάκονοι καὶ περὶ τοὺς 3.000 πιστοί. Ὁ ἐκλιπὼν Ἱεράρχης ἐποίμανε τὴν Ἐπαρχίαν τῆς Σλαβονίας ἀπὸ τοῦ 1951. Κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ἐπαρχίαν κατεστράφησαν 60 νοοί, ἄνω τῶν 50 κατοικίαι τῶν ἱερέων καὶ ἄλλα τόσα ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα. Ἡ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Δημοκρατίας τῆς Κροατίας εὐρισκομένη Ἐπαρχία αὐτὴ σήμερον ἔχει 77 ἐκκλησιαστικὰ κοινότητες, 80 ἐνορίας καὶ 3 Μοναστήρια.

Εἰς τὸ φύλλον τοῦ Ἰανουαρίου 1982 τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μηνιαίου περιοδικοῦ «ΒΕΣΝΙΚ», ὄργανου τῆς Ἐνώσεως τῶν Ὀρθοδόξων ἱερέων τῆς Γιουγκοσλαβίας, δημοσιεύεται κύριον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀδελφωσύνης», τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς ὅσα πάνδεινα ὑφίσταται εἰς τὴν Αὐτόνομον περιοχὴν τοῦ Κοσσυφοπεδίου ὁ σερβικὸς πληθυσμὸς ὑπὸ τῆς «σωβινιστικῆς ὑστερίας τῶν Ἀλβανοφώνων τῆς περιοχῆς» καὶ εἰς τὸ ὁποῖον μεταξὺ τῶν ἄλλων σημειοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς:

«Τὰ δεινοπαθήματα τοῦ Σέρβου Ἀρχιερέως εἰς τὴν Πρεζρένην, τῶν Σέρβων ἱερέων καὶ τῶν μοναχῶν εἰς τὰ Μοναστήρια, ἐντελῶς ἀθῶων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἡ καταστροφὴ καὶ ἡ βεβήλωσις τῶν σερβικῶν ἱερῶν προσκυνημάτων, τῶν μνημείων τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας ἐνὸς λαοῦ ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἔδαφος αὐτὸ δὲν εὐρίσκειται ἀπὸ χθές, ἀλλ' ἐπὶ χίλια διακόσια καὶ πλέον χρόνια, ὅλα αὐτά, ὅλαι αἱ καταστροφαὶ καὶ αἱ πυρπολήσεις, ὅλοι αὐτοὶ οἱ ξυλοδαρμοὶ καὶ προσβολαὶ καὶ προκλήσεις ἐναντίον τῶν Σέρβων, ὅλαι αἱ ἀπειλαὶ καὶ αἱ πιέσεις, ὅλα τὰ τραύματα πρέπει νὰ συγκινήσουν ὅλους τοὺς πολίτας τῆς Γιουγκοσλαβίας, διότι ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι μόνον ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατὰ μίαν ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα καὶ κατὰ τῶν ἰδρυμάτων της... Μὲ τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν ἐναντίον τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας ἀπειλεῖται ἕνα σημαντικὸν στοιχεῖον τῆς ἐλευθερίας μας καὶ τῆς συνταγματικῆς τάξεως».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερά Μητρόπολις Καρπενησίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ὑπ' ἀριθ. 606)5.7.80 Προεδρικὸν Διάταγμα (ΦΕΚ 161)15.7.80) «Περὶ συστάσεως ὀργανικῶν θέσεων Διακόνων παρὰ τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει Καρπενησίου» καὶ τὰς διατάξεις τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὴν κενὴν διακονικὴν θέσιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Ἀνατολικῆς Φραγκίσης - Εὐρυτανίας, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἐν Καρπενησίῳ τῇ 8ῃ Φεβρουαρίου 1982

† Ὁ Καρπενησίου ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Ἄρτης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 33 παραγρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Ἄρτης τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικὰ πρὸς κατάληψιν τῆς κενῆς Ὀργανικῆς θέσεως Ἐφημερίου Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου Παλαιοκατόνου.

Ἐν Ἄρτῃ τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου 1982

† Ὁ Ἄρτης ἸΓΝΑΤΙΟΣ

Ἱ. Μητρόπολις Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικοῦ ἐφημερίου τῶν Ἱερῶν Ναῶν Ἁγ. Νικολάου Κερυνείας - Αἰγιαλείας καὶ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Παγκρατίου Καλαβρύτων τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱ. Μητροπόλεως ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ὑποβάλωσιν ἡμῖν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων.

Ἐν Αἰγίῳ τῇ 9ῃ Φεβρουαρίου 1982

† Ὁ Καλαβρύτων καὶ Αἰγιαλείας ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Μυτιλήνης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὴν διάταξιν τοῦ ἄρθρου 33 παρ. 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ «περὶ Ἱερῶν Ναῶν, Ἐνοριῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν πληρῶσιν τῆς κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου Πύργων Θερμῆς, καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας καὶ ἔχοντας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ προσόντα, συμφώνως πρὸς τὰς κειμένας διατάξεις, ὅπως ὑποβάλλωσιν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης εἰς τὸ περιοδικὸν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», ἅπαντα τὰ προβλεπόμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Μυτιλήνῃ τῇ 1ῃ Μαρτίου 1982

† Ὁ Μυτιλήνης ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Λάμπης καὶ Σφακίων

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει: 1) Τοὺς θεῖους καὶ ἱεροὺς Κανόνας τῆς καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ 2) Τὰς σχετικὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 38 παρ. 2 καὶ 67 τοῦ Νόμου 590)77, ὡς καὶ τῶν ἄρθρων 33 καὶ 34 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2)1969 Κανονισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς ἔχοντας ἔνθεον ζῆλον καὶ ἐπίγνωσιν καὶ κλίσιν ἱερατικὴν, πρὸς δὲ τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ἵνα καταλάβωσι τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τῶν ἐφημερίων τῶν ἐνοριῶν: α) Ἀγ. Γεωργίου Λευκωγείων, Ἀγ. Βασιλείου Ρεθύμνης, β) Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Λαμπηνῆς, Ἀγ. Βασιλείου Ρεθύμνης καὶ γ) Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου Ἄνω Μέρους Ἀμαρίου Ρεθύμνης, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

Ἐν Σπηλίῳ τῇ 16ῃ Φεβρουαρίου 1982

† Ὁ Λάμπης καὶ Σφακίων ΘΕΟΔΩΡΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Βελγίου

Προκειμένου νὰ πληρωθῶσι αἱ Ἐφημεριακαὶ θέσεις τῶν Ὁρθοδόξων Ἑλληνικῶν Ἐνοριῶν Οὐτρέχτης ἐν Ὀλλανδία καὶ Λιέγης ἐν Βελγίῳ καλοῦμεν τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ ἀπευθυνθῶσιν εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν (AV. CHARBO 71 - 73, 1040 BRUXELLES. Τηλ. 736.52.78).

Οἱ ὑποψήφιοι δύνανται νὰ εἶναι Ἱερεῖς - Διδάσκαλοι ἵνα οὕτω ἐνασκῶσι ἐν τῇ ἐνορίᾳ τῶν συγχρόνων καὶ καθήκοντα διδασκάλου, ἐφ' ὅσον ἡ ἀρμοδιὰ Ἑπηρεσία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Ἐκπαίδευσιν τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐγκρίνῃ τὴν ἀπόσπασιν καὶ τὸν διορισμὸν τῶν.

Ὡσαύτως οἱ ἐπιθυμοῦντες ΛΑΓΙΚΟΙ θεολόγοι Πανεπιστημίου ἢ καὶ ἀνωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Σχολῶν, οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ καταταθῶσιν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου δύνανται νὰ ἀποταθῶσιν εἰς τὴν Ἱ. Μητρόπολιν.

Ἐν Βρυξέλλαις, τῇ 10ῃ Φεβρουαρίου 1982

† Ὁ Βελγίου ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

† Ὁ Ζακύνθου ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου

Ἀκαδημαϊκός

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Α) Ἐσωτερικοῦ : Δραχμαὶ 300 ἑτησίως.
Β) Ἐξωτερικοῦ : Δολλάρια 20 ἑτησίως.
Τιμὴ ἐκάστου τεύχους μετὰ τοῦ «ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ»
δρχ. 15.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Ἀκαδημαϊκοῦ, Ὁμοσ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Παναγιώτης Ι. Μπρατσιώτης (1889—1ῃ Φεβρουαρίου 1982).

Μητροπ. Κίτρου Βαρνάβα, Εἰσήγησις ἐπὶ τοῦ θέματος περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας.

Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Προπρυτάνεως Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τὸ μάθημα τῶν Ἐρησκειτικῶν.

Αἰμιλιανοῦ Τιμιάδη, Μητροπ. Σηλυβρίας, Διὰ μίαν λειτουργικὴν ζωὴν.

Πρακτικὸν Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς Ἀρχιγραμματείας, συμπληρωματικὰ ἔγγραφα εἰς τὸν προκαταρκτικὸν πίνακα ἐκλογίμων Μητροπολιτῶν.

Μητροπ. Ἡλείας Γερμανοῦ, Ὁ πρ. Ἡλείας Γερμανός (†).

Δημητρίου Ι. Κόρσου, Καθηγητοῦ ΠΑΣΠΕ, Ἡ κατάργησις τῆς τρίτης κλίσεως.

Παρατηρήσεων στήλη.

Βιβλιοκρισίαι.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Παράρτημα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ Ἀθῆναι, Ἱασιῶ 1 — Τηλ. 710.734

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3, Ζωγράφου. Τηλ. 7787.978.